

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT STATİSTİKA KOMİTƏSİ

AZƏRBAYCANI

öyrənirik!

Bakı-2019

Məcmuənin hazırlanmasına ümumi rəhbərlik: Tahir Budaqov

Məcmuənin hazırlanması üçün məsul şəxs
İnformasiya və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin
müdiri:

Rafael Suleymanov

İcraçı:

Azadə Fərzəliyeva

Ünvan:

Bakı-AZ 1136 İnşaatçılar prospekti, 81

Əlavə məlumat almaq üçün:

tel: (+99412) 538-64-98
(+99412) 538-93-76
fax: (+99412) 538-24-42
(+99412) 538-10-13

email: sc@stat.gov.az

<http://www.stat.gov.az>

MÜNDƏRİCAT

Ön söz.....	4
-------------	---

Statistikanın tarixindən.....	5
-------------------------------	---

MƏNİM EVİM-MƏNİM ÖLKƏM

Dövlət quruluşu.....	7
Qan yaddaşımız.....	10
Qəhrəmanlarımız.....	14
Cəğrafi məlumatlar.....	15
Məşələr.....	23
Milli parklar və qoruqlar.....	29
Azərbaycanın su hövzələri.....	33
Atmosfer havası.....	39
Əhali.....	41

HƏYAT TƏRZİM

Təhsil.....	53
Mədəniyyət.....	69
Səhiyyə və sağlamlıq.....	78
İdman.....	82
Turizm.....	88
Yolda təhlükəsizlik.....	94

İQTİSADİYYATIMIZ

Sənaye.....	99
Tikinti.....	104
Kənd təsərrüfatı.....	107
Əhəlinin həyat səviyyəsi.....	113
Əmək.....	116
Milli hesablar.....	121
Ticarət.....	125
Nəqliyyat.....	132
İnformasiya Kommunikasiya Texnologiyaları.....	136

ÖN SÖZ

Statistika ölkənin sosial, iqtisadi və ekoloji vəziyyətinin öyrənilməsi üçün olduqca əhəmiyyətlidir. Statistika sosial, iqtisadi hadisələrin həcmi, onların xüsusiyyətlərini, qanunauyğunluqlarını və qarşılıqlı əlaqələrini əks etdirir.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən hazırlanmış “Azərbaycanı öyrənirik!” adlı bu məcmuə gündəlik həyatımızda tez-tez rastlaşdığımız statistikanın nə demək olduğunu, hansı sahələri əhatə etdiyini, ölkəmizə aid statistik məlumatları və bir sıra digər maraqlı faktları əhatə edir.

Ümid edirik ki, kitab sizlər üçün maraqlı olacaq!

Azərbaycanı rəqəmlərdə öyrənək!

STATİSTİKANIN TARİXİNDƏN

Statistika — latın sözü olan “status”dan və italyan sözü olan “stato”dan əmələ gəlmişdir. Hərfi tərcümədə statistika dövlət işinin bilicisi, müəyyən biliklər toplusu, dövlətin siyasi, iqtisadi məsələlərinin bilicisi mənasında başa düşülürdü.

Bizim eradan əvvəl Çində əhalinin sayının hesablanması, qədim Romada əhalinin, əmlakın və torpağın siyahıya alınması həyata keçirilmişdir. Bu məlumatlardan əsasən hərbi məqsədlər, vergilərin tutulması üçün istifadə edilmişdir. Qeyd edilən bu dövrlərdə statistik məlumatların yalnız yığılması həyata keçirilmiş, onların təhlili aparılmamışdır. Elm kimi statistikanın yaranması XVIII əsrin ikinci yarısına aid edilir. Bu termindən ilk dəfə alman alimi, fəlsəfə və hüquq sahələrində professor Qotfrid Axenval (1719-1772) istifadə etmişdir. O, 1746-cı ildən başlayaraq əvvəlcə Marburq, sonra isə Qettingen universitetlərində statistika adlandırdığı yeni fənni tədris etməyə başlamışdır. Q. Axenvalın statistika haqqında baxışları müasir baxışlardan əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. O, yeni tədris olunan fənnin məzmununu dövlətlərin siyasi vəziyyətinin və diqqətə layiq digər yerlərin təsvir edilməsi kimi təqdim edirdi.

Azərbaycan ərazisində statistikanın müntəzəm təşkilinə Şamaxı (1846-cı il), Bakı (1859-cu il) və Gəncə (1867-ci il) quberniyalarının yaradılmasından sonra onların tərkibində statistika komitələrinin fəaliyyəti ilə başlanılmışdır.

Həmin dövrdən başlayaraq 1917-ci ilədək tərtib edilən, özündə 20-27 statistik cədvəli birləşdirən quberniyaların illik hesabatları statistik xarakterli çoxsaylı məlumatları - əhalinin, hərbiçilərin, mal-qaranın, fəhlələrin, yarmarkaların, fabrik və zavodların sayına, əkin yerlərinə və kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına, əsas malların ticarət qiymətlərinə və s. dair məlumatları əhatə edirdi.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 23 aylıq mövcudluğu dövründə (1918-1920) ölkə ərazisində statistik məsələlərə rəhbərlik edən vahid orqanın yaradılmasına tam nail olunmasa da, ayrı-ayrı nazirliklərin tərkibində statistika ilə bağlı müəyyən qurumlar yaradılmışdır. Bu qurumlar 15 noyabr 1918-ci il tarixindən Dövlət Əmlakı və Əkinçilik Nazirliyinin tərkibində Statistika şöbəsi, 1919-cu il iyul ayından isə Əkinçilik Nazirliyinin Torpaq Fondu şöbəsində Statistika bürosu kimi fəaliyyət göstərmişdir.

1920-ci il iyulun 8-də Nəriman Nərimanovun rəhbərliyi ilə Azərbaycan İnqilab Komitəsi “Statistiklərin müvəqqəti kollegiyası haqqında Əsasnamə”ni təsdiq etmişdir.

1924-cü ildən Azərbaycan ərazisində yerli statistika orqanlarının yaradılmasına başlanmış və sonrakı illərdə bu proses davam etdirilmişdir.

1928-ci il sentyabrın 28-də Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi və Azərbaycan SSR Xalq Komissarları Şurası tərəfindən Azərbaycan SSR Mərkəzi Statistika İdarəsi haqqında yeni əsasnamə təsdiq edilmişdir.

1948-ci ilin avqustunda respublika Mərkəzi Statistika İdarəsi Dövlət Plan Komissiyasından ayrılaraq, SSRİ Nazirlər Soveti yanında Mərkəzi Statistika İdarəsinə tabe etdirilmişdir. 1987-ci ildə Azərbaycan SSR Mərkəzi Statistika İdarəsi Azərbaycan SSR Dövlət Statistika Komitəsinə çevrilmiş və Azərbaycan SSR Nazirlər Kabinetinin 1988-ci il 30 mart tarixli qərarı ilə "Azərbaycan SSR Dövlət Statistika Komitəsi haqqında Əsasnamə" təsdiq edilmişdir.

Statistik məlumatların dəqiqliyinin və beynəlxalq müqayisəliliyinin təmin edilməsi üçün Azərbaycanın statistika sisteminin beynəlxalq standartlara uyğun təkmilləşdirilməsi və dünya statistika sisteminə inteqrasiyası ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. O, siyasi hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra Azərbaycan statistikasının hüquqi əsasları yaradılmış, 18 fevral 1994-cü ildə "Statistika haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu imzalanmışdır. Prezident İlham Əliyev tərəfindən də uğurla və yeni müstəvidə davam etdirilən islahatlar ölkəmizdə rəsmi statistikanın inkişafına daha güclü təkan vermişdir. Onun rəhbərliyi ilə Azərbaycanda rəsmi statistikanın inkişafına dair bir sıra dövlət proqramları təsdiq olunaraq həyata keçirilmişdir.

Dövlət Statistika Komitəsi sistemi aparatdan, Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Statistika Komitəsindən, 65 rayon (şəhər) statistika idarəsindən və Dövlət Statistika Komitəsinin tabeliyində olan Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzindən ibarətdir.

Mənim ölkəm- Mənim evim

DÖVLƏT QURULUŞU

1918-ci il mayın 28-də müsəlman şərqində ilk demokratik parlament respublikası – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti elan edildi. Təəssüf ki, Cümhuriyyətin ömrü az oldu, 1920-ci il aprelin 28-də Azərbaycan bolşevik Rusiyası tərəfindən işğal edildi. Ölkəmiz 1991-ci il oktyabrın 18-də müstəqilliyinə qovuşarkən özünü Xalq Cümhuriyyətinin siyasi və hüquqi varisi elan etdi və qədim dövlətçilik ənənələrinə sadıq qaldığını göstərdi. 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsində (referendumda) qəbul edilən müstəqil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əsasən, Azərbaycan dövləti demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublikadır. Azərbaycan Respublikasının ərazisi vahiddir, toxunulmazdır və bölünməzdir. Azərbaycan Respublikasının daxili suları, Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub olan bölməsi, Azərbaycan Respublikasının üzərindəki hava məkanı Azərbaycan Respublikası ərazisinin tərkib hissəsidir.

**Azərbaycan müsəlman şərqində ilk demokratik cümhuriyyət olmuşdur.*

**Azərbaycan müsəlman şərqində ilk dəfə qadınlara seçki hüququ vermişdir.*

Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyəti hakimiyyətlərin bölünməsi prinsipi əsasında təşkil edilir:

- qanunvericilik hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi həyata keçirir;
- icra hakimiyyəti Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə mənsubdur;
- məhkəmə hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi

125 deputatdan ibarətdir (2019-cu ilin əvvəlinə)

104 kişi
və ya

83,2%

21 qadın
və ya

16,8%

** Azərbaycan Milli Məclisində ən gənc deputatın 33 yaşı vardır.*

Azərbaycan Respublikasının dövlət dili Azərbaycan dilidir. Azərbaycan Respublikası Azərbaycan dilinin inkişafını təmin edir.

Azərbaycan dili eyni zamanda:

**Rus dili və bir sıra digər dillərlə yanaşı, Rusiya Federasiyasının Dağıstan Respublikasının rəsmi dövlət dillərindən biridir.*

**Altay dilləri ailəsinin türk dilləri şöbəsinin Qərb qrupunun Oğuz sinfinə daxildir.*

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağı ilk dəfə 1918-ci il noyabrın 9-da Bakıda hökumətin iclasında qəbul edilib. Mavi rəng türklüyümüzü, qırmızı rəng müasirliyimizi, yaşıl rəng İslam dininə mənsub olduğumuzu əks etdirir.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbi Dövlət müstəqilliyinin rəmzidir. Müasir Dövlət gerbi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə yaradılmış gerb layihəsinin müəyyən dəyişikliklər edilmiş formasıdır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurasının 1918-ci il 26 iyun tarixli qərarı ilə ilk ordu hissəsi olan "Əlahiddə Azərbaycan korpusu" yaradılmışdır. Hal-hazırda Azərbaycan Ordusu dünya miqyasında 50 ən güclü ordu sırasındadır.

1992-ci ilin avqust ayının 15-də Azərbaycan Respublikasının milli valyutası - manat dövriyyəyə buraxılmışdır. 2006-cı il yanvarın 1-dən etibarən yeni nəsil pul nişanları tətbiq edilmişdir.

QAN YADDAŞIMIZ

31 MART-AZƏRBAYCANLILARIN SOYQIRIMI GÜNÜ. 1813-cü və 1828-ci illərdə imzalanmış Gülistan və Türkmənçay müqavilələri ilə Azərbaycan xalqının parçalanması və tarixi torpaqlarımızın bölünməsinin əsası qoyulub, sonrakı dövrdə isə həmin torpaqların özgəninkiləşdirmə prosesinə başlanılıb. “Böyük Ermənistan” yaratmaq xülyasından ruhlanan erməni qəsbkarları 1905-1907-ci illərdə azərbaycanlılara qarşı kütləvi qırğınlar həyata keçirib. Yüzlərlə yaşayış məntəqəsi dağıdılıb, minlərlə azərbaycanlı vəhşicəsinə qətlə yetirilib. Həmin günlərdə Bakı şəhərində, habelə Bakı quberniyasına daxil olan Şamaxı, Quba və digər şəhər və qəzalarda on minlərlə dinc sakin məhz etnik və dini mənsubiyyətinə görə qətlə yetirilib, yaşayış məntəqələri dağıdılıb, mədəniyyət abidələri, məscid və qəbiristanlıqlar yerlə-yeksan edilib. Sonrakı dövrlərdə Qarabağ, Zəngəzur, Naxçıvan, Şirvan, İrəvan və digər bölgələrdə kütləvi qətlər, talanlar və etnik təmizləmələr həyata keçiriblər. Son illər bu sahədə aparılmış araşdırmalar sayəsində çoxlu sayda yeni faktlar və sənədlər toplanıb. Quba şəhərində tapılan kütləvi məzarlıq bu faciənin qanlı epizodlarından biridir. Quba soyqırımı məzarlığı 2007-ci il aprel 1-də ərazidə torpaq işləri görülərkən aşkar edilib. 2009-cu ildə kütləvi məzarlığın yerləşdiyi ərazidə monumental xatirə kompleksinin ucaldılması və abadlıq işlərinin aparılması qərara alınıb.

20 YANVAR-ÜMUMXALQ HÜZN GÜNÜ. 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə birbaşa Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin baş katibi Mixail Qorbaçovun əmri ilə SSRİ Müdafiə Nazirliyi, Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi və Daxili İşlər Nazirliyinin qoşun hissələri Bakıya və Azərbaycanın bir neçə rayonuna yeridilib, dinc əhali ağır texnikadan və müxtəlif tipli silahlardan atəşə tutularaq kütləvi qətlə yetirilib. Fövqəladə vəziyyətin tətbiqi əhaliyə elan olunanadək hərbi qulluqçular 82 nəfəri amansızcasına qətlə yetirib, 20 nəfəri ölümcül yaralayıb. Fövqəladə vəziyyət elan edildikdən sonra isə bir neçə gün ərzində Bakı şəhərində 21 nəfər öldürülüb. Fövqəladə vəziyyətin elan olunmadığı rayon və şəhərlərdə - yanvarın 25-də Neftçalada və yanvarın 26-da Lənkəranda daha 8 nəfər qətlə yetirilib. Beləliklə, qoşunların qanunsuz yeridilməsi nəticəsində Bakıda və ətraf rayonlarında 131 nəfər öldürülüb, 744 nəfər yaralanıb. Həlak olanların arasında qadınlar, uşaqlar və qocalar, həmçinin təcili yardım işçiləri və milis nəfərləri olub. 1990-cı il yanvar qurbanları simvolik olaraq “20 Yanvar şəhidi” adlanırlar.

Ümumilikdə, Azərbaycanın 150 nəfər “20 Yanvar şəhidi” vardır.

QARABAĞ MÜNAQİŞƏSİ. Azərbaycan Respublikasının 20 faiz ərazisi – Xankəndi şəhəri, Xocalı, Şuşa, Laçın, Xocavənd, Kəlbəcər, Ağdam, Füzuli, Cəbrayıl, Qubadlı, Zəngilan rayonları, həmçinin Tərtər rayonunun 13, Qazax rayonunun 7, Naxçıvanın Sədərək rayonunun isə 1 kəndi Ermənistan ordusu tərəfindən işğal olunmuşdu. Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nəticəsində 1 milyondan artıq azərbaycanlı məcburi köçkün vəziyyətinə düşüb, 20 min nəfər hərbi əməliyyatlar dövründə həlak olub, 50 min nəfər əlil olub. Münaqişə nəticəsində 4 minə yaxın azərbaycanlı itkin düşüb, onların arasında 67 uşaq, 265 qadın, 326 qoca olub. Bu şəxslərin aqibəti barədə hələ də məlumat yoxdur. İki mindən çox azərbaycanlı ermənilər tərəfindən əsir və girov götürülüb. 1988-1993-cü illərdə Qarabağda, ümumilikdə, 900 yaşayış məntəqəsi, 150 min ev, 7 min ictimai bina, 693 məktəb, 855 uşaq bağçası, 695 tibb müəssisəsi, 927 kitabxana, 44 məbəd, 9 məscid, 473 tarixi abidə, saray və muzeylər, 40 min muzey eksponatı, 6 min sənaye və kənd təsərrüfatı müəssisəsi, 160 körpü və digər infrastruktur obyektləri dağıdılıb. Dövlətlərarası xarakterinə görə beynəlxalq sülh və təhlükəsizlik üçün ciddi təhdid mənbəyinə çevrilən münaqişə beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində ciddi müzakirələrə səbəb olub, problemlə bağlı bir sıra mühüm sənədlər qəbul olunub. Beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin əsas təminatçısı kimi çıxış edən BMT Təhlükəsizlik Şurası Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə əlaqədar 1993-cü ildə – 822, 853, 874 və 884 sayılı dörd qətnamə qəbul edib. Bu qətnamələr münaqişənin beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri əsasında həlli üzrə siyasi prosesin hüquqi çərçivəsini müəyyən edib. Qətnamələrdə Azərbaycan ərazilərinin işğalı pislənilib, güc tətbiqi vasitəsilə ərazi iddialarının reallaşdırılmasının qəbul edilməzliyi vurğulanıb, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü, suverenliyi və sərhədlərinin toxunulmazlığı bir daha təsdiq edilib.

XOCALI SOYQIRIMI. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı qüvvələri bütün beynəlxalq hüquq normalarını pozaraq, mühasirədəki Xocalı şəhərinin dinc əhalisinin üzərinə ağır hərbi texnika yeridib, onlara misli görünməmiş qəddarlıqla divan tutub, şəhər barbarcasına yerlə-yeksan edilib. Yalnız Azərbaycan xalqına qarşı deyil, bütün bəşəriyyətə qarşı yönəlmiş dəhşətli cinayət əməli nəticəsində 613 nəfər dinc azərbaycanlı milli mənsubiyyətinə görə vəhşicəsinə qətlə yetirilib, onlardan 63-ü uşaq, 106-sı qadın, 70-i qoca olub. Nəticədə 8 ailə tamamilə məhv edilib, 25 uşaq hər iki valideynini, 130 uşaq valideynlərindən birini itirib. Bundan başqa, 487 dinc sakin ağır yaralanıb, 1275 nəfər girov götürülüb. Girov götürülənlərdən 150 nəfərin, o cümlədən 68 qadının və 26 uşağın taleyi naməlumdur.

İŞĞAL OLUNMUŞ ƏRAZİLƏRİMİZ

XANKƏNDİ

26.12.1991

XOCALI

26.02.1992

ŞUŞA

08.05.1992

LAÇIN

18.05.1992

XOCAVƏND

02.10.1992

KƏLBƏCƏR

02.04.1993

AĞDƏRƏ

07.07.1993

AĞDAM

23.07.1993

CƏBRAYIL

23.08.1993

FÜZULİ

23.08.1993

QUBADLI

31.08.1993

ZƏNGİLƏN

29.10.1993

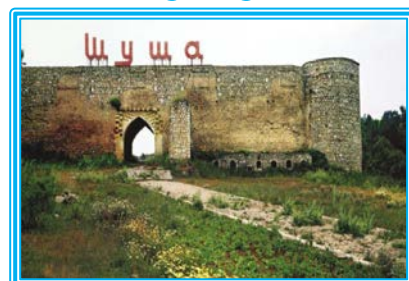
XANKƏNDİ

XOCALI

ŞUŞA

LAÇIN

XOCAVƏND

KƏLBƏCƏR

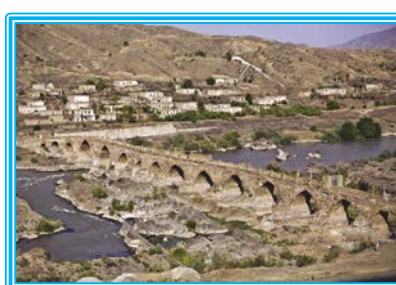
AĞDƏRƏ

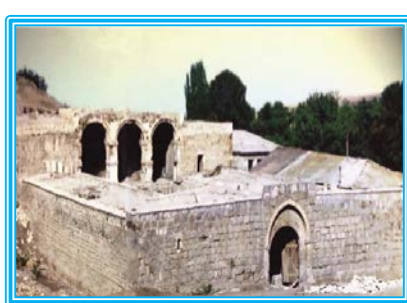
AĞDAM

CƏBRAYIL

FÜZULİ

QUBADLI

ZƏNGİLƏN

QƏHRƏMANLARIMIZ

Azərbaycanın keçdiyi çətin şərəfli yolda itkiləri də az olmamışdır. Ən çətin zamanlarda vətənin müdafiəsinə keçmiş, ərazi bütövlüyü uğrunda şəhidlik zirvəsini fəth etmiş neçə-neçə igidlərimiz Azərbaycanın qəhrəmanlıq salnaməsini yazmışlar.

1991-ci ildə yenidən müstəqillik qazanmış gənc Azərbaycan Respublikası xarici qüvvələrin dəstəyi ilə düşmən mövqeləri tərəfindən təzyiqlərə məruz qalırdı. Bu dövrdə də ordusu və hərbi texnikası bir o qədər də güclü olmayan ölkəmiz müstəqilliyini məğrur qəhrəmanlarının qorxmazlığı ilə qanları bahasına qoruyub saxlaya bilmişdir. Əlif Hacıyev, Əliyar Əliyev, Salatin Əsgərova, Çingiz Mustafayev, Allahverdi Bağirov, Gültəkin Əsgərova və s.

qəhrəmanlarımız bu şərəfli mübarizənin təməlini qoyanlardır.

Filmlərdə görülən əfsanəvi qəhrəmanların XXI əsrdə canlı təmsalına çevrilən gizir Mübariz İbrahimov 19 iyun 2010-cu il tarixində gecə radələrində təkbaşına iki ordu arasındakı bir kilometrlik minalanmış sahəni keçmiş, Ermənistan silahlı qüvvələrinin çox sayda əsgər və zabiti gözlənilməz birinci həmlədə məhv etmişdir. Sonra isə düşmənin öz silahlarından özünə qarşı istifadə edərək bir neçə saat onlarla təkbətək döyüşmüş, düşməni ağır itkilərə məruz qoymuş, qeyri-bərabər döyüşdə qəhrəmancasına şəhid olmuşdur. Ölümündən sonra Mübarizə "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adı verilmişdir.

2016-cı il aprelin əvvəllərində Azərbaycanın ön xətt mövqeləri və yaşayış məntəqələri Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən intensiv artilleriya atəsinə məruz qalanda ordumuzun bölmələri əks-həmlə ilə təxribatların qarşısını aldı. Bu, aprel döyüşləri kimi tarixləşdi. Tərtər rayonunun Talış kəndi ətrafındakı yüksəkliklər, Cəbrayıl rayonunun Lələtəpə yüksəkliyi və

Cocuq Mərcanlı, Goranboy rayonunun Gülistan kəndi və Tərtər rayonunun Madagiz kəndi istiqamətində bəzi mövqelər düşməndən azad olundu. Aprel döyüşlərində qəhrəmanlıq göstərən igidlərimiz "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adı, "Azərbaycan bayrağı", "Vətənə xidmətə görə" ordenləri, "Vətən uğrunda", "İgidliyə

görə" medalları, "Qüsursuz xidmətə görə" II dərəcəli, "Hərbi xidmətdə fərqlənməyə görə" III dərəcəli medallarla təltif olunmuşlar.

COĞRAFİ MƏLUMATLAR

Azərbaycan bütövlükdə şimal yarımkürəsində Avropa və Asiyanın qovşağında, Cənubi Qafqazın şərq hissəsində, Xəzər dənizinin qərb sahilində yerləşir. İspaniya, Yunanıstan, Türkiyə, Çin, Koreya ölkəmizlə təqribən eyni coğrafi enlikdədir.

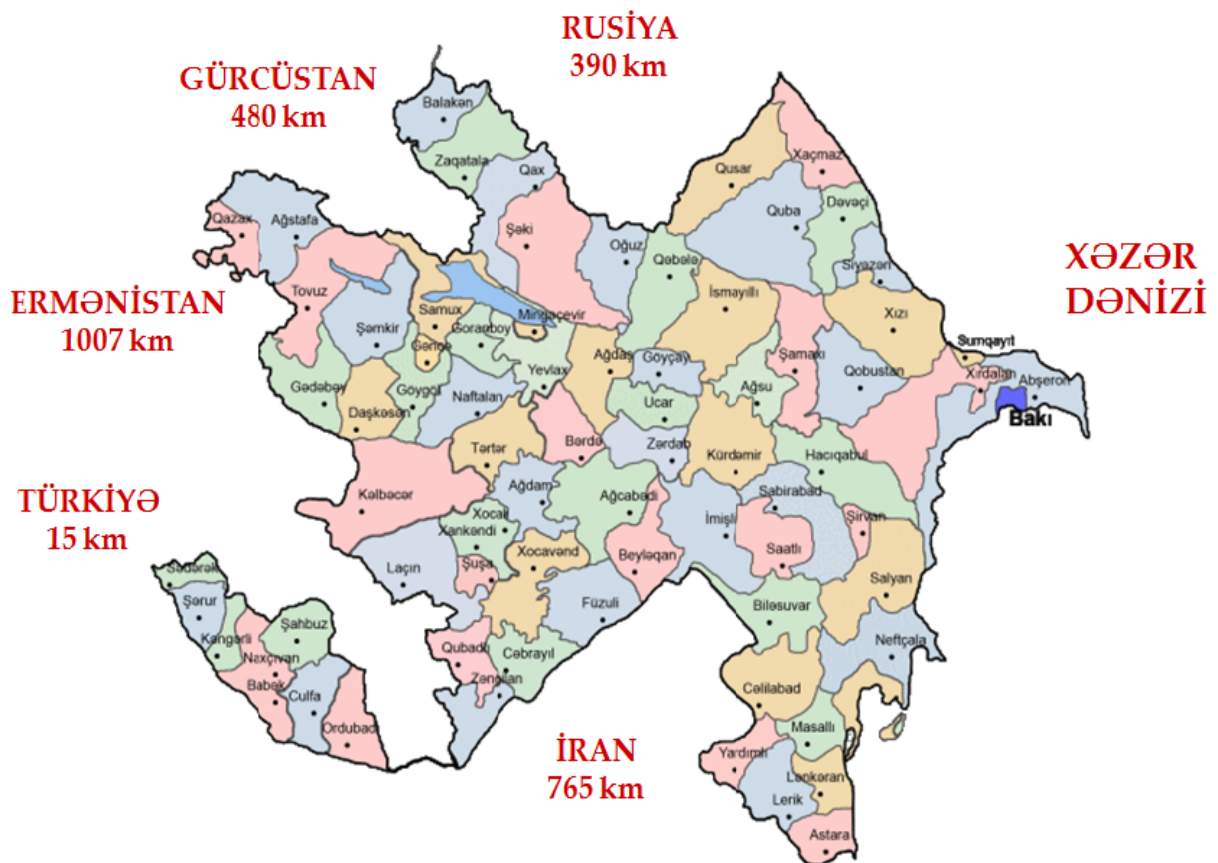
Azərbaycan Respublikasının şimaldan Rusiya (Dağıstan), şimal-qərbdən Gürcüstan, qərbdən Ermənistan, cənub-qərbdən Türkiyə və cənubdan İran ilə həmsərhəddir.

Bakıdan :

Şimal qütbünə qədər olan məsafə 5550 km;

Ekvatora qədər olan məsafə 4440 kmdir.

Qonşu ölkələrlə quru sərhədimizin uzunluğu

Azərbaycanın ərazisi 86,6 min km² təşkil edir. Ölkə 44° və 52° şərq uzunluq dairəsi, 38° və 42° şimal en dairəsində yerləşir. Ölkənin ərazisi beş coğrafi vilayətə bölünür: onlardan dördü (Böyük Qafqaz, Kiçik Qafqaz, Naxçıvan MR, Lənkəran) dağlıq, biri isə (Kür-Araz və ya Mərkəzi Aran) ovalıqdır.

Azərbaycanda ərazi vahidlərinin sayı aşağıdakı kimidir:

Muxtar Respublika 1, rayonlar 63, şəhərlər 78, şəhər rayonları 14, qəsəbələr 261, kənd ərazi dairələri 1726, kənd yaşayış məntəqələri 4248

Azərbaycan ərazisi ibarətdir:

**tikinti altında olan, otlaqların yararsız sahələri, kolluqlar, bataqlıqlar, yollar, qəbirstanlıq və s.*

Azərbaycan ərazisinə görə:

** dünyada 112-ci yeri tutur, bu, dünya ərazisinin 0,016 %-ni təşkil edir.*

**Asiya ölkələri arasında 33-cü yeri tutur, bu isə Asiya ərazisinin 0,19 %-ni təşkil edir.*

14,4 km² ərazisi ilə Pirallahı adası Azərbaycanın ən böyük adasıdır.

67,0 km² sahəsi ilə Sarısu gölü Azərbaycanın ən böyük gölüdür.

4466 m yüksəkliyi ilə Azərbaycanın ən yüksək dağ zirvəsi Bazardüzüdür.

906 km uzunluğu ilə Azərbaycanın ən uzun çayı Kür çayıdır (Kürün ümumi uzunluğu 1515 km-dir)

Yer kürəsində ən böyük axmaz göl Xəzərdir. Avropa və Asiyanın kəsişməsində yerləşir. Dibində okean tipli yer qatı yerləşdiyinə və dəniz ölçülərinə malik olduğuna görə dəniz adlanır. Dünya okeanından təcrid olunmuş Xəzərdə bütün yer kürəsində olan göllərdəki suların 45%-ə qədəri toplanmışdır. Xəzər dənizi okean səviyyəsindən 28 metr aşağıdadır.

Xəzərin sahəsi 400000 km²-dir. Ən uzun sahəsinin uzunluğu 1200 km, maksimal eni 466 km, minimal eni 204 km, ən dərin yeri 1025 metrdir.

**Xəzərdə təqribən 200-dək ada var. Onlardan 50-yə yaxını Azərbaycanın məxsusudur.*

**Yer kürəsində məlum olan 2000-dən artıq palçıq vulkanlarının 300-dən çoxu Azərbaycanın şərqində və onunla həmsərhəd Xəzər hövzəsində yerləşir.*

Paytaxt Bakı şəhəri 40° paralel üzərində, Abşeron yarımadasında, Xəzər dənizinin qərb sahilində yerləşir. Şəhərin yaranma tarixi III əsrə gedib çıxır. Bakı adının mənası haqqında bir sıra versiyalar var. Belə ki, Bakının ən qədim adının "Günəşə doğru çevrilmiş" mənasını verən "Xunsar" olduğu qeyd olunur. V-VIII əsr mənbələrində isə Bakı adına "Baqavan" və ya "Baquan", "Atşi Baqavan" və ya "Atşi Baqvan", yəni "Atəşi Baquan" kimi rast gəlinib ki, bu da "Odlar Yurdu" deməkdir. Digər ehtimal isə Bakı sözünün "Küləklər şəhəri" mənasını verən "Badi Kubə" sözünün birləşməsindən yaranmasıdır.

Bakının sahəsi 2140 km², əhalisi 2019-cu ilin əvvəlinə 2 277 500 nəfərdir. Bakı şəhərinin tərkibinə 12 inzibati rayon, 59 qəsəbə daxildir.

Bakının dəniz sahili hissəsi okean səviyyəsindən təqribən 28 metr aşağıdır. İqlimi quru subtropikdir. Orta temperatur yanvarda 3-4 °C, iyulda isə 25-26 °C-dır. Bakı üçün güclü şimal küləyi - xəzri və cənub küləyi - gilavar səciyyəvidir.

**Bakı şəhəri əhalisinin sayına görə Müstəqil Dövlətlər Birliyinə (MDB) daxil olan ölkələrin şəhərləri arasında 5-ci yerdə qərarlaşıb.*

**2016-cı ildə TripAdvisor səyahət məsləhətçisi saytının topladığı rəy sorğusunda daha çox üstünlük verilən və inkişaf etməkdə olan turizm məntəqələri siyahısında Bakı şəhəri 5-ci yerdə qərarlaşıb.*

Azərbaycanın iqtisadi-coğrafi cəhətdən rayonlaşdırılması aşağıdakı kimidir.

ABŞERON

Abşeron

Xızı

Sumqayıt

Gəncə, Naftalan, Ağstafa,
Daşkəsən, Gədəbəy, Goranboy,
Göygöl, Qazax, Samux, Şəmkir,
Tovuz

GƏNCƏ-QAZAX

ŞƏKİ-ZAQATALA

Balakən, Qax, Qəbələ, Oğuz,
Şəki, Zaqatala

Astara, Cəlilabad, Lerik,
Lənkəran, Masallı, Yardımlı

LƏNKƏRAN

QUBA-XAÇMAZ

Mingəçevir, Şirvan, Yevlax,
Ağcabədi, Ağdaş, Beyləqan,
Bərdə, Biləsuvar, Göyçay,
Hacıqabul, İmişli, Kürdəmir,
Neftçala, Saatlı, Sabirabad,
Salyan, Ucar, Yevlax, Zərdab

Xaçmaz, Quba, Qusar,
Şabran, Siyəzən

ARAN

YUXARI QARABAĞ

Xankəndi, Ağdam, Cəbrayıl,
Füzuli, Xocavənd, Xocalı,
Şuşa, Tərtər

Kəlbəcər, Laçın, Zəngilan,
Qubadlı

KƏLBƏCƏR-LAÇIN

DAĞLIQ ŞİRVAN

Naxçıvan, Babək, Culfa,
Kəngərli, Ordubad, Sədərək,
Şahbuz, Şərur

Ağsu, İsmayilli, Qobustan,
Şamaxı

NAXÇIVAN MR

ŞƏHƏR	GERB	YARANMA TARİXİ	ƏRAZİ km ²	ƏHALİNİN SAYI (01.01.2019)	DAXİL OLDUĞU İQTİSADI RAYON	NƏ İLƏ MƏŞHURDUR
BAKİ		III əsr	2140	2 277 500	-	Neft
NAXÇIVAN		e.ə 1500	191,57	93 715	Naxçıvan MR	Mineral sular
SUMQAYIT		1949	94,17	343 100	Abşeron	Sənaye
ŞƏKİ		1930	27	68 277	Şəki- Zaqatala	İpək
MİNGƏÇEVİR		1948	139,5	105 435	Aran	Su və istilik elektrik stansiyaları
YEVLAŞ		1935	20,87	61 712	Aran	Nəqliyat qovşaqları
NAFTALAN		1967	35,73	10 100	Gəncə- Qazax	Sanatoriya
GƏNCƏ		e.ə V əsr	125	334 043	Gəncə- Qazax	Xalça
ŞİRVAN		1963	72,7	86 554	Aran	Neft
LƏNKƏRAN		IX əsr və 1930	13,4	52 589	Lənkəran	Subtropik bitkilər

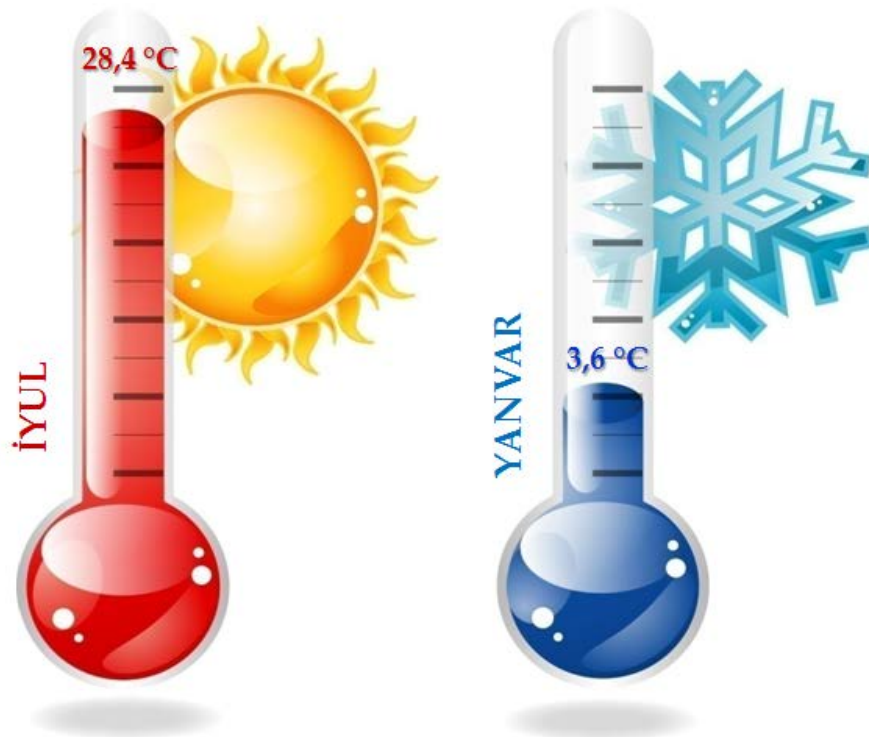
Dünyada mövcud olan 13 iqlim qurşağından yalnız 2-si, 11 iqlim tipindən 8-i Azərbaycanı əhatə edir.

1) Subtropik iqlim qurşağı ölkənin 65 %-ni əhatə edir.

2) Mülayim iqlim qurşağı ölkənin 35 %-ni əhatə edir.

Azərbaycanda orta illik temperatur 15°C , orta illik yağıntının miqdarı isə 436,1 mm-dir.

Azərbaycanda orta aylıq temperatur 2018

**Azərbaycanda ən yüksək temperatur ($+46^{\circ}\text{C}$) və ən aşağı temperatur (-32°C) Naxçıvanda (Culfada) qeydə alınmışdır.*

**Dünyanın ən soyuq yeri $-93,2^{\circ}\text{C}$ ilə Antarktidanın mərkəzində yerləşən Dome Fuji dağıdır (4000 m), ən isti yeri $+70,5^{\circ}\text{C}$ ilə İranda yerləşən Lut səhrasıdır.*

Azərbaycanda AZV (UTC+4) saat qurşağı tətbiq edilir. Aşağıda Bakı ilə bir sıra şəhərlərin saat fərqləri əks olunmuşdur.

BAKİ

ANKARA(-1)

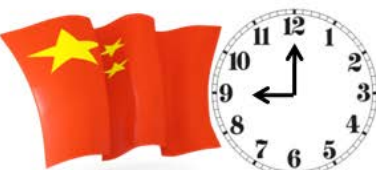
ƏR-RİYAD(-1)

VAŞİNQTON (-8)

MOSKVA(-1)

PEKİN(+4)

BERLİN(-2)

BRAZİLİYA(-7)

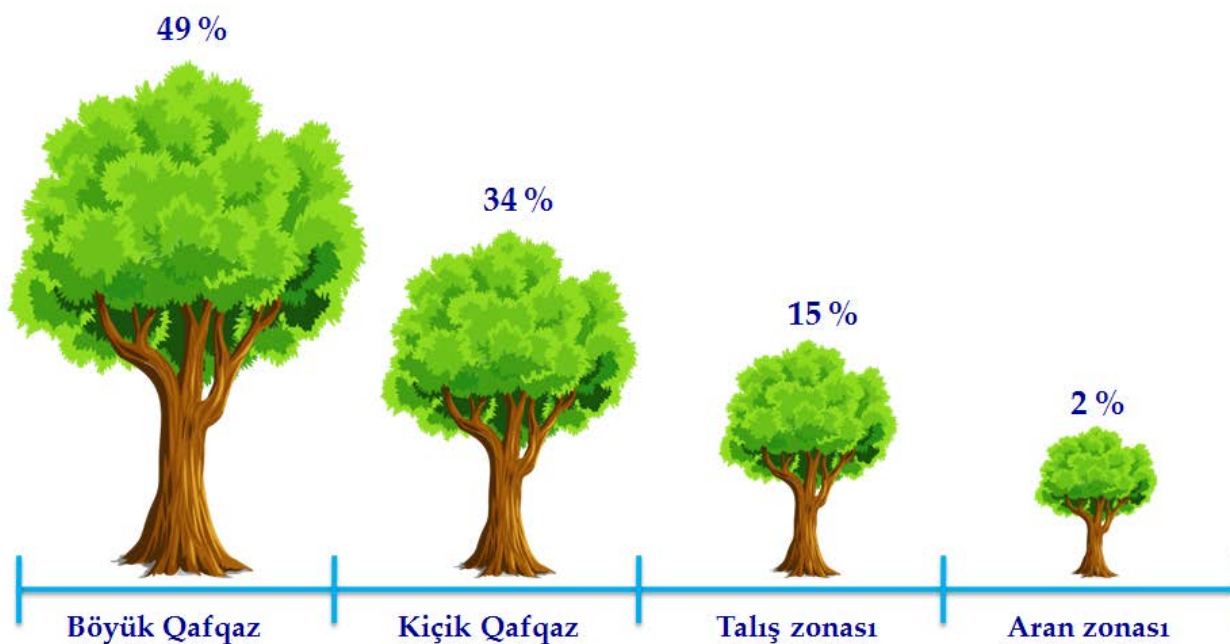
QAHIRƏ(-2)

**Ən qədim saatlar Günəş saatları hesab olunur. İlk Günəş saatını düzəltmək qədim misirlilərin ağına gəlib. Bu saat meydanın yüksək bir yerində qoyulan daşdan ibarət olub. Qədim misirlilər Günəşin hərəkəti əsnasında bu daşın kölgəsini izləməklə vaxtı ölçüblər. Yeri gəlmişkən, saat əqrəbinin sağa hərəkət etməsi də buradan yaranıb.*

MEŞƏLƏR

Azərbaycan Respublikası ərazisinin 12%-i və ya 1040,2 min hektarı meşə ilə örtülüdür. Ölkə üzrə əhalisinin hər nəfərinə təqribən 0,10 ha meşə sahəsi düşür ki, bu da dünya üzrə müvafiq orta rəqəmdən 4,8 dəfə azdır. Azərbaycan meşələri növ zənginliyi ilə məşhurdur. Burada bitən 435 növ ağac və kolun 70-i nadir növlərə aiddir. Respublikamızın ərazisi üçün enliyarpaqlı meşələr səciyyəvidir. Belə meşələr Böyük və Kiçik Qafqazın, Talış dağlarının alçaq və orta dağlıq ərazilərində geniş yayılıb. Azərbaycanın əksər meşələri dağ yamaclarında yerləşir və torpaq qoruyucu, su təmizləyici, iqlim saflaşdırıcı əhəmiyyətə malikdir. Azərbaycan meşələrinin 95 %-i dağlıq və dağətəyi sahələrdə, qalan 5 %-i isə əsasən su vadilərində, düzənlik ərazilərdə yerləşir. Hazırda 261 min hektar meşə fondu sahəsi Ermənistan tərəfindən işğal edilmişdir. Meşə ilə örtülü sahənin əsasən, ardıc (2,37%), fıstıq (31,68%), palıd (23,4%), vələs (26,01%), qovaq (3,58%), qızılağac (1,87%), cökə (1,71%), qarağac (1,16%), digər növ (8,22%) ağaclardan ibarət olduğu müəyyən edilmişdir.

Azərbaycanda meşə ehtiyatlarının paylanması

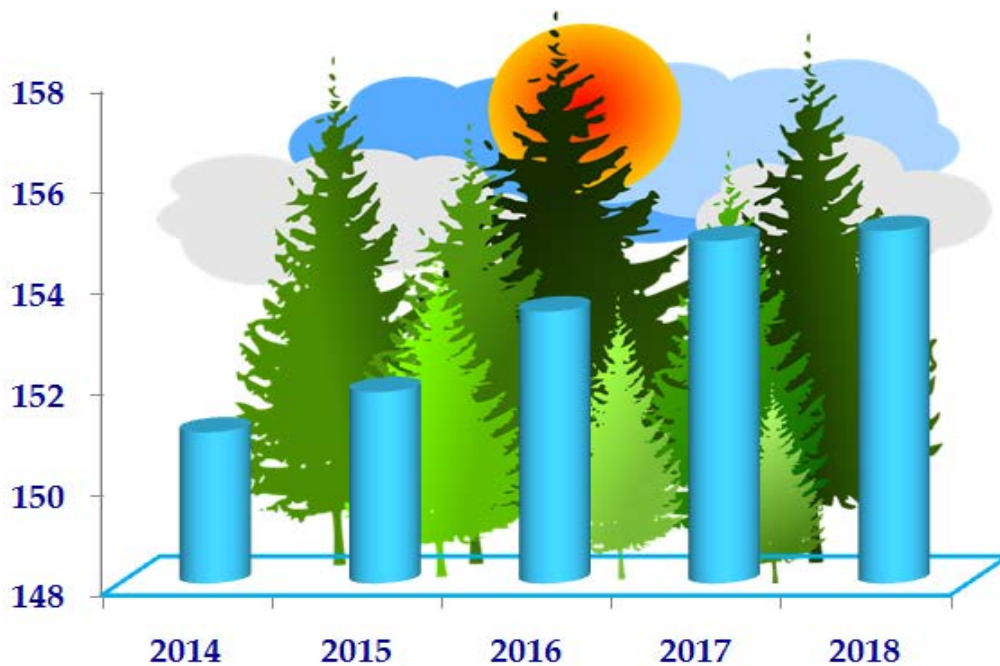
Dünya üzrə meşə örtüyünün sahəsi 4 milyard hektardır. Bunun 809 milyon hektarı Rusiya Federasiyasının, 478 milyon hektarı Braziliyanın, 310 milyon hektarı Kanadanın, 303 milyon hektarı ABŞ-ın, qalan hissəsi digər ölkələrin payına düşür.

Bəzi ölkələrdə meşə sahələri

	Ölkələr	Ölkənin ümumi quru ərazisi, min ha	Meşə ilə örtülü torpaqlar, min ha	Meşə ilə örtülü torpaqların ölkənin quru ərazisində payı, faiz
	Azərbaycan	8266	1040	12,6
	Türkiyə	76963	10175	13,2
	Gürcüstan	6949	2760	39,7
	Qazaxıstan	269970	3337	1,2
	Qırğızıstan	19180	869	4,5
	İran	163620	11075	6,8
	Rusiya	1688850	808790	47,9
	Ermənistan	2820	283	10,0
	Türkmənistan	46993	4127	8,8
	Özbəkistan	41424	3295	8,0
	Estoniya	4239	2284	53,9
	Ukrayna	57935	9575	16,5
	Avstriya	8273	3862	46,7
	Böyük Britaniya	24088	2845	11,8
	Almaniya	34895	11076	31,7
	İspaniya	49944	17915	35,9
	İtaliya	29411	9979	33,9
	Finlandiya	30459	22500	73,9
	Portuqaliya	9150	3783	41,3
	Fransa	55010	15554	28,3
	İsveç	41162	27528	66,9
	İsveçrə	3955	1221	30,9

Ağacalar atmosferin çirklənməsinin qarşısını alan ən etibarlı müdafiə vasitəsidir. Bir ağac il ərzində atmosfərə təxminən 120 kiloqram oksigen buraxır. Bu qədər oksigen üç nəfərdən ibarət bir ailənin bütün il boyu tənəffüsünə bəs edər. Ağac ona lazım olan qidanın 90 faizini atmosferdən, 10 faizini isə torpaqdan alır. Son 200 ildə dünya üzrə meşə ərazilərinin sahəsi 2 dəfədən çox azalmışdır. XVIII-XIX əsrlərdə indiki Azərbaycan ərazisinin 35%-i meşə ilə örtülü olmuşdur.

Azərbaycanda ümumi ağac ehtiyatı, milyon m³

**Azərbaycanda ən yaşlı ağac Cəbrayıl rayonunun Hacılı kəndində yerləşən 1600 yaşı olan "Şərqi Çınarı"dır. "Şərqi Çınarı"nın digəri isə Göygöl rayonunda yerləşir. Onun 1500 yaşı var.*

**Dünyanın ən yaşlı ağacı İsveçdə yerləşən "Qoca Tikko" adlı küknar ağacıdır. Onun 9550 yaşı var.*

Təəssüf ki, hər il onlarla, yüzlərlə hektar meşə sahələri insan məsuliyyətsizliyi səbəbindən yanır. Meşə yanğını zamanı canlı və ölü örtük, töküntü, yarpaq, budaqlar, meşə döşənəyi və s. məhv olur. Meşə yanğılarına qarşı mübarizə hər bir insanın əsas vəzifəsi olmalıdır, çünki hər ağacın məhvi dünya üçün ən böyük təhlükələrdəndir.

Meşə yanğılarının əsas baş vermə səbəbləri

- ❖ *Meşədə təhlükəsizlik tədbirləri görülmədən ocaq qalanması.*
- ❖ *Qalanan ocağın söndürülmədən tərk edilməsi.*
- ❖ *Söndürülməmiş siqaret və ya kibritin meşəyə atılması.*
- ❖ *Şüşə qırıqlarının meşəyə tullanılması (Şüşə qırıntılarından əks olunan günəş şüaları meşədə yanğına səbəb ola bilər).*
- ❖ *Uşaqların meşədə odla oynaması.*

**Dünyanın ən hündür ağacı ABŞ-ın Kaliforniya ştatında bitən sekvoya (115,55 m) ağacıdır.*

**Ən yoğun gövdəli ağac Afrika baobabıdır (diametri 14 m-dək çatır).*

**Dünyanın ən möhkəm ağacı Rusiyada bitən Şmidt tozağacıdır. Bu ağaca nə balta, nə də güllə batır.*

Azərbaycanda meşə yanğıları

İllər	Yanğınlardan sayı	Yanğının əhatə etdiyi sahə, ha	o cümlədən meşə ilə örtülən sahə	Meşə (ağac-kol) olmayan açıq sahə	Kökü üstündə yanan ağacların həcmi, m ³	Yanğından dəyən zərər, min manat
2014	14	58,0	49,7	8,3	291,6	4,9
2015	3	3,5	1,0	2,5	-	0,9
2016	2	0,7	-	0,7	-	0,1
2017	8	372	104,7	267,3	138,0	8,4
2018	9	15,8	12,3	3,5	32,3	5,3

Azərbaycan Respublikası ərazisinin təbii şəraiti müxtəlif olduğundan, onun heyvanlar aləmi də çox rəngarəngdir. Burada mindən çox ali heyvan növü yaşayır. Onların 618 növünü onurğalı heyvanlar, o cümlədən 97 növünü məməlilər təşkil edir. Ölkədə qeydə alınan heyvanların 58 növü sürünənlərdən, 11 növü suda-quruda yaşayanlardan, 357 növü quşlardan, qalanı onurğasız heyvanlardan ibarətdir. Həşəratların isə ölkədə 12 min növü yayılmışdır.

Bəzi heyvanlar çox məhdud (göl, çay, dağın bir hissəsi), digərləri isə geniş ərazilərdə yayılmışdır. Məsələn, sərcəkimilər dəstəsinə daxil olan quşlara respublikanın bütün ərazisində rast gəlmək olar. Məməlilərdən ceyran düzənlik, yarım səhra, kiçik təpəlikli dağətəyi ərazilərini, Dağıstan turu Böyük Qafqaz dağlarının cənub və şimali-şərq yamaclarını, Berkut dağ meşələrini özünə məskən seçmişdir. Endemik növlərdən olan Qafqaz tetrasına isə Böyük və Kiçik Qafqazın subalp qurşaqlarında rast gəlinir. Yaşılbaş ördəyə isə Xəzərin sahilində və sututarlarda rast gəlinir. Qayakeçisi (bezoar keçisi) və dağ qoyunu (Asiya muflonu) hazırda Naxçıvan MR-nın yüksək dağlıq ərazilərində məşkunlaşmışlar.

Ədəbiyyatda gözəllik simvolu kimi adı çəkilən ceyran başqa məməlilərə nisbətən dünyada çox az yayılmışdır. Növün dünyada əsas arealı Ərəbistan yarımadası, İran, Kiçik Asiya yarımadası, Türkmənistan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Əfqanıstan, Pakistan, Monqolustan, Şimal-qərbi Çin və Cənubi Qafqazda isə əsas arealı Azərbaycandır. Azərbaycan ceyranların nisbətən çox yaşadıkları ərazi olmuşdur. Lakin, uzun tarixi dövr ərzində antropogen təsirə məruz qalan bu növlərin sayı kəskin azalmağına baxmayaraq, ölkəmizdə bu növün bərpası istiqamətində aparılan işlər nəticəsində hazırda ceyran populyasiyası Avropa məkanında ən böyük populyasiya hesab edilir.

Bəbir əsasən tropik və subtropik qurşaqların tipik nümayəndəsi olsa da, Azərbaycanda bu heyvana Talış dağlarının sıx meşələrində, Kiçik Qafqazın meşəli və qayalı ərazilərində, Naxçıvanın sərt qayalıqlarında rast gəlinir. Nadir növ kimi bəbir Azərbaycanın və Beynəlxalq Təbiəti Mühafizə İttifaqının Qırmızı kitabına daxil edilmişdir.

**Çayırtkənin qanı ağ, xərçəngin qanı isə mavi rəngdədir.*

**Kəpənəklər dadı ayaqları ilə bilirlər.*

**Fillər tullana bilmirlər.*

**Dəniz kobrası dünyanın ən zəhərli ilanındır.*

**Heyvanların ən böyüyü mavi balınadır (uzunluğu 33 metr, çəkisi 190 ton).*

**Yalnız dişi ağcaqanadlar dişləyir.*

**Dəvəquşunun gözü beynindən böyükdür.*

Azərbaycanın Qırmızı Kitabı

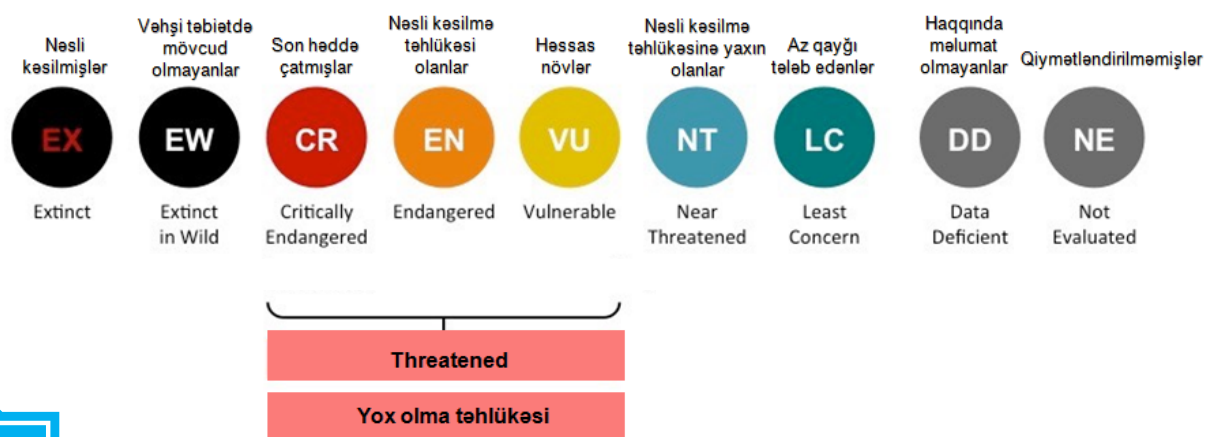
Azərbaycan Respublikasının "Qırmızı Kitab"ı - Azərbaycan Respublikası ərazisində nadir və nəslə kəsilmək təhlükəsi olan heyvan və yabanı bitki növlərinin vəziyyəti haqqında rəsmi dövlət sənədidir. O, ölkəmizin bütün ərazisində, o cümlədən Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub olan sektorunda heyvan və bitki növlərinin vəziyyəti, yayılması və mühafizəsi tədbirləri haqqında məlumatları özündə əks etdirir.

"Qırmızı Kitab"ın I nəşri 1989-cu ildə həyata keçirilib. Alimlər tərəfindən bura Azərbaycan florasında mühafizəsi tələb olunan 140, fauna üzrə isə 108 növ daxil edilmişdir.

Hazırda "Qırmızı Kitab"ın Redaksiya Heyəti və mütəxəssislər tərəfindən ölkəmizin müxtəlif təşkilatlarının nümayəndələri ilə əməkdaşlıqda müasir qorunma statusu qiymətləndirilmiş 300 bitki (266 ali və 20 ibtidai) və göbələk (14) növünü və 223 heyvan növünü əhatə edən Azərbaycanın "Qırmızı Kitabı"nın II nəşri yenidən işlənilmişdir.

*Azərbaycanda "Qırmızı Kitab"a düşən heyvanlar bunlardır: Talış qırqovulu, Hirkan arıquşu, Qara leylək, Qıvrımlələk qutan, Çəhrayı qutan, Mərmər cücə, Ağquyruq dəniz qartalı, Məzar qartalı, Berkut, Laçın, Turac, Forel balığı, Təkə, Köpgər (qarapaça), Muflon, Qafqaz tetrəsi, Qafqaz uları, Çöl qartalı, Şahin, Toğlugötürən, Bəzgak, Dovdaq, Sultan toyuğu, Ərsindimdik, Qızılgaz, Qırmızıdöş qaz, Fısıldayan qu, Kiçik qu, Ceyran, Çökəkburun cüllüt, Ağquyruq çökəkburun, Çöl haçaquyruq cüllütü, Turan pələngi və s.

Beynəlxalq Təbiətin və Təbii Sərvətlərin Mühafizəsi Birliyi - *International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN)* — məhv olma təhlükəsi təsnifatını müəyyənləşdirib və bu təsnifata əsasən bitkilər və heyvanlar kateqoriyalara bölünərək qırmızı kitablara salınırlar.

MİLLİ PARKLAR VƏ QORUQLAR

Milli parklar - xüsusi ekoloji, tarixi, estetik və digər əhəmiyyət daşıyan təbiət komplekslərinin yerləşdiyi və təbiəti mühafizə, maarifçilik, elmi, mədəni və digər məqsədlər üçün istifadə olunan təbiəti mühafizə və elmi müəssisə və ya təşkilat statusuna malik olan ərazilərdir.

Ölkəmizdə milli parklar 2003-cü ildən başlayaraq yaradılmışdır. 2019-cu ilin 1 yanvar vəziyyətinə Azərbaycanda 10 milli park mövcud olmuşdur və onların sahəsi ölkə ərazisinin 4,9 faizini təşkil etmişdir.

Adı	Yerləşdiyi ərazi	Yarandığı il	Ümumi sahəsi, hektar
Akademik Həsən Əliyev adına Zəngəzur Milli Parkı	Ordubad rayonu	2003	42797
Şirvan Milli Parkı	Qaradağ, Salyan və Neftçala rayonları	2003	54 374
Ağgöl Milli Parkı	Ağcabədi, Beyləqan rayonları	2003	17924
Hirkan Milli Parkı	Lənkəran şəhəri, Astara rayonu	2004	40358
Altıağac Milli Parkı	Xızı, Siyəzən rayonları	2004	11035
Abşeron Milli Parkı	Bakı şəhəri, Xəzər rayonu	2005	783
Şahdağ Milli Parkı	İsmayıllı, Qəbələ, Quba, Qusar, Oğuz və Şamaxı rayonları	2006	130508
Göygöl Milli Parkı	Daşkəsən, Goranboy və Göygöl rayonları	2008	12755
Samur-Yalama Milli Parkı	Xaçmaz rayonu	2012	11772
Qızılağac Milli Parkı	Lənkəran şəhəri, Neftçala rayonu	2018	99060

Dövlət təbiət qoruqları–səciyyəvi və nadir təbiət komplekslərini və obyektlərini təbii vəziyyətində qoruyub saxlamaq, təbiət proseslərinin və hadisələrinin gedişini öyrənmək məqsədilə yaradılan təbiəti mühafizə və elmi müəssisə və ya təşkilat statusuna malik olan ərazilərdir. Burada müxtəlif təbii zonaların xarakterik landşaftları, kökü kəsilməkdə olan, yaxud nadir hallarda rast gəlin bitki və heyvan növləri, eləcə də sıradan çıxmaq təhlükəsinə məruz qalan təbii komplekslər və onların komponentləri, mağaralar, şəlalələr, buzlaqlar və s. qorunur. Qoruqlarda geoloji-kəşfiyyat, şümləmə işləri aparmaq, mal-qara otarmaq, turizm məqsədli səfərlər etmək, ov etmək, balıq tutmaq, ağac kəsmək, bitkiləri məhv etmək, ümumiyyətlə təbii sərvətlərdən istifadə etmək və onların təbii halını pozmaq qadağan edilir. Azərbaycanda ilk qoruq olan Göygöl Dövlət Təbiət Qoruğu 1925-ci ildə yaradılmışdır. Daha sonra isə Göygöl, Goranboy və Daşkəsən rayonlarının inzibati ərazilərinin 12755 hektar sahəsində Göygöl Dövlət Təbiət Qoruğunun bazasında və ona bitişik meşə və dövlət torpaqlarının ərazisində Göygöl Milli Parkı yaradılmışdır.

Adı	Yerləşdiyi ərazi	Yarandığı il	Ümumi sahəsi, hektar
Zaqatala	Zaqatala, Balakən rayonları	1929	47349
Türyançay	Ağdaş, Oğuz, Qəbələ rayonları və Yevlax şəhəri	1958	22488
Şirvan	Salyan, Neftçala rayonları	1969	4657
Bəsitçay	Zəngilan rayonu	1974	107
Qarayazı	Ağstafa rayonu	1978	9658
İlisu	Qax rayonu	1987	17382
Qaragöl	Laçın rayonu	1987	240
Eldar şamı	Samux rayonu	2004	1686
Bakı və Abşeron yarımadasının palçıq vulkanları qrupu	Bakı şəhəri və Abşeron rayonu	2007	12323
Korçay	Goranboy rayonu	2008	4834

Şirvan Milli Parkı

Hirkan Milli Parkı

Abşeron Milli Parkı

Zəngəzur Milli Parkı

Altağac Milli Parkı

Göygöl Milli Parkı

Qızılağac Milli Parkı

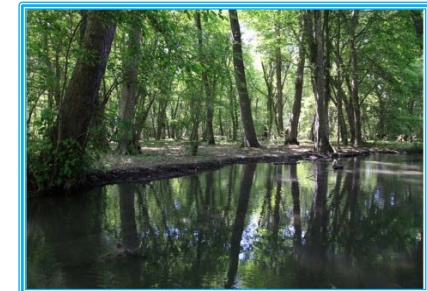
Ağgöl Milli Parkı

Abşeron Milli Parkı

Samur-Yalama Milli Parkı

Milli parkların ərazisində turizm fəaliyyəti

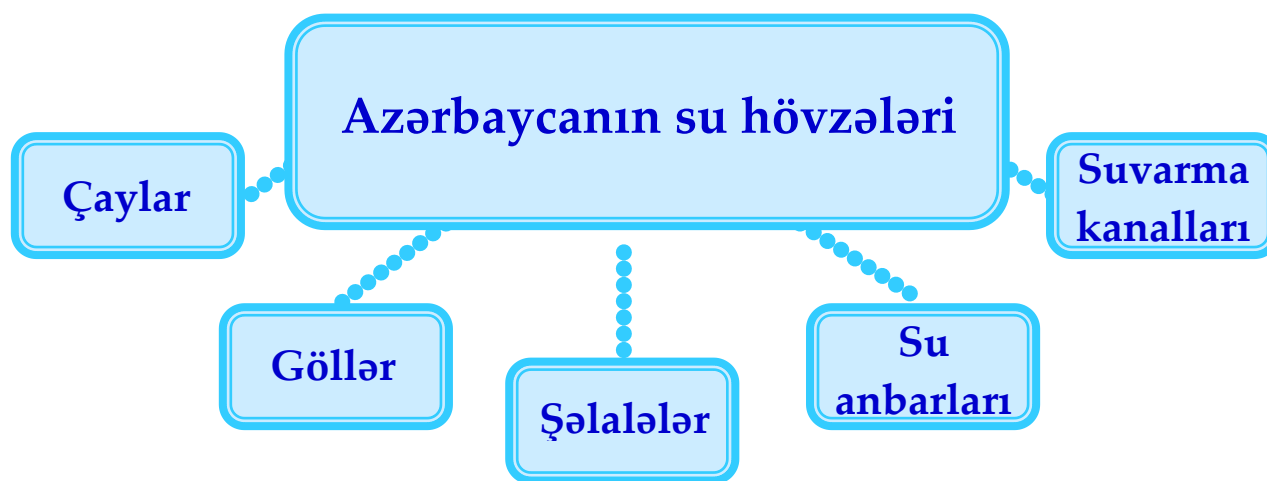
	2015	2016	2017	2018
Muzeylərin sayı, ədəd	6	6	6	6
Muzeylərə gələnlərin sayı, nəfər	3302	3607	4231	4762
onlardan xarici ölkə vətəndaşları	474	659	885	813
Ekociğirlərin və marşrutların sayı - cəmi, ədəd	43	90	101	101
Ekociğirlərə gələnlərin sayı, nəfər	74771	198583	184504	79789
onlardan xarici ölkə vətəndaşları	733	2801	5798	7578

**Dünyada ilk milli park Yellouston Milli Parkı hesab edilir. 1872-ci ildə ABŞ Konqresində qəbul edilmiş və prezident Uliss Qrant tərəfindən imzalanmış qanun əsasında yaradılmış bu milli park hazırda ABŞ-ın Vayominq, Montana və İdaho ştatlarının ərazilərində yerləşir.*

**Sahəsinə görə ən böyük milli park isə 1974-cü ildə yaradılmış Şimal-Şərqi Qrenlandiya Milli Parkıdır ki, onun da sahəsi 972 min km²-dir. Eyni zamanda ABŞ-da yerləşən Hot-Spring Milli Parkının sahəsi 22 km² təşkil edir.*

AZƏRBAYCANIN SU HÖVZƏLƏRİ

Azərbaycan ərazisinin fiziki-coğrafi şəraitinin müxtəlifliyi, relyefin və iqlimin xüsusiyyətləri, insanın fəaliyyəti hidroqrafik şəbəkənin (müəyyən ərazidə yerləşən çayların, göllərin, buzlaqların, sututarların, digər daimi və ya müvəqqəti su hövzələri və obyektlərinin cəmi) inkişafına təsir edir. Hidroqrafik şəbəkəyə aid olan əsas su obyektləri – çaylar, göllər və su anbarları ölkəmizin müxtəlif ərazilərində qeyri-bərabər paylanılıb.

Çaylar

Respublikanın çay şəbəkəsi 8350-dən çox çaydan ibarətdir ki, bunlardan 2 çayın uzunluğu 500 km-dən çox, əksər çayların uzunluğu isə 10 km-dən azdır. Azərbaycanın çay sistemi Kür çayı və onun qollarından, həmçinin birbaşa Xəzər dənizinə tökülən çaylardan ibarətdir.

Kür çayı Azərbaycanın əsas su mənbəyi-arteriyasıdır. Çay Türkiyənin, Gürcüstanın və Azərbaycanın ərazisindən axır. Çayın ümumi su toplayıcı sahəsi 188000 km²-dir, Azərbaycanın ərazisinə bu sahənin 58000 km²-i və ya 31%-i aiddir. Kür çayı ölkəmizin Mingəçevir, Yevlax, Şirvan şəhərləri və bir sıra rayonlarından keçir.

Respublikanın ikinci böyük çayı və Kür çayının sağ qolu olan Araz çayı Türkiyənin ərazisindən axır, həmçinin Türkiyə ilə Ermənistan arasında, Türkiyə ilə Azərbaycan arasında, İran ilə Azərbaycan arasında həmsərhəd çaydır. Arazın ümumi su toplayıcı sahəsi 102000 km²-dir, Azərbaycanda bu sahənin 18740 km² və ya 18%-i yerləşir.

Çaylar	Hara tökülür (hansı sahildən)	Uzunluğu, km	Su toplayıcı sahəsi, km ²	Yüksəklik vəziyyəti, metr	
				mənbə	mənsəb
Kür çayı	Xəzər dənizi	1515	188000	2740	-27
Araz	Kür çayı (sağ)	1072	102000	2990	-11
Qanix	Mingəçevir su anbarı	413	16920	2560	75
Qabırçı	Mingəçevir su anbarı	389	4840	2560	51
Xrami	Kür çayı (sağ)	220	8340	2422	255
Ağstafaçay	Kür çayı (sağ)	133	2586	3000	210
Kürəkçay	Kür çayı (sağ)	186	2080	3100	18
Arpaçay	Araz (sol)	126	2630	2985	780
Həkəriçay	Araz (sol)	113	5540	3080	268
Samur	Xəzər dənizi	216	4430	3600	-27
Pirsaat	Xəzər dənizi	119	2280	2400	-11
Bolqarçay	Mahmudçala gölü	163	2170	1710	-17

Göllər

Azərbaycan ərazisində ümumi sahəsi 395 km² olan 450 göl müəyyən edilib ki, onlardan 10 gölün sahəsi 10 km²-dən böyükdür.

Respublikanın ən iri gölü Kür-Araz ovalığında yerləşən Sarısu gölüdür (su səthinin sahəsi 65,7 km², həcmi 59,1 mln. m³). Dəmiraparançayın hövzəsində və 3277 metr yüksəklikdə yerləşən Tufangöl (sahəsi 0,01 km², həcmi 0,11 mln. m³) ölkəmizin ən yüksək dağlıq gölüdür. Respublikanın ən mənzərəli göllərindən biri məşhur Göy-göl gölüdür. Göl 1139-cu ildə güclü zəlzələdən sonra Ağsuçayın orta axınında əmələ gəlib.

Göllər	Yerləşdiyi yer	Sahəsi, km ²	Həcmi, mln. m ³
Sarısu	Kür-Araz ovalığı	65,7	59,1
Ağzıbirçala	Şabran rayonu	13,8	10,0
Göygöl	Kürəkçayın hövzəsi	0,79	24,0
Hacıqabul	Kür-Araz ovalığı	8,4	12,1
Böyük-Şor	Abşeron yarımadası	16,2	27,5
Ağgöl	Kür-Araz ovalığı	56,2	44,7
Candargöl	Gürcüstanın sərhədi	10,6	51,0
Böyük Alagöl	Qarabağ vulkanik yaylası	5,1	24,3
Aşıq-Qara	Həkəriçayın hövzəsi	1,76	10,2
Qaraçuq	Naxçıvançayın hövzəsi	0,45	2,53

**Yer kürəsi səthinin 71% faizi sudur və planetdəki su ehtiyatının cəmi 2,5%-ni içməli su təşkil edir.*

**Dünyada ən böyük göl Xəzərdir (400 000 km²). Dibində okean tipli yer qatı yerləşdiyinə və dəniz ölçülərinə malik olduğuna görə dəniz adlanır.*

**Dünyanın ən uzun çayı Amazon (6992 km²), ən qısa çayı isə Tamborasidir (20 metr)*

Su anbarları

Azərbaycanda hər birinin həcmi 1 mln.m³-dən çox olan 61 su anbarı mövcuddur. Su anbarları həm çayın məcrasında (məcra su anbarları), həm də ondan kənarda (məcradan kənar su anbarları) yaradılıb. Su anbarlarından suvarma üçün də istifadə olunur. Kür, Araz və Tərtər çaylarında yaradılmış su anbarları və SES-lər – Şəmkir, Mingəçevir, Yenikənd, Varvara, Araz və Sərsəng kompleks təyinatlı su təsərrüfatı obyektləridir və onlar energetika, suvarma, su təchizatı və s. üçün istifadə olunurlar.

Respublikanın ən iri su anbarı Mingəçevir su anbarı 1953-cü ildə istismara verilib.

Su anbarı	Sahəsi, km ²	Həcmi, mln.m ³
Mingəçevir	605	15730
Şəmkir	116	2677
Yenikənd	22,61	158,5
Varvara	22,5	60
Araz	145	1254
Sərsəng	13,85	565
Ceyranbatan	13,89	186
Xanbulançay	2,46	52
Sirab	1,54	12,7
Ağstafaçay	6,38	120
Xaçınçay	1,76	23

Azərbaycan ərazisindəki çaylar, göllər və digər su hövzələri burada müxtəlif balıq növlərinin mövcudluğuna şərait yaratmış və bu da öz növbəsində balıqçılığın inkişafına təkan vermişdir.

Balıq ovu üçün istifadə olunan qayıqların sayı

2018-ci ildə kvota üzrə ovlanmış balıq, ton

Çapaq-55	Çəki (Sazan)-48	Dabanbalığı-31	Külmə-69
Kütüm-112	Xəşəm-3	Naxa-5	Sıf (Sudak)-21
Siyənək-82	Qarasol-3	Kilkə-1073	Şamayı-14

Su ehtiyatları

2018-ci ildə ölkəmizdə cəmi su istehlakı 9205 milyon m³ olmuşdur. Ondan istifadə edilmişdir:

306 milyon m³ - məişət-icməli məqsədlər üçün;

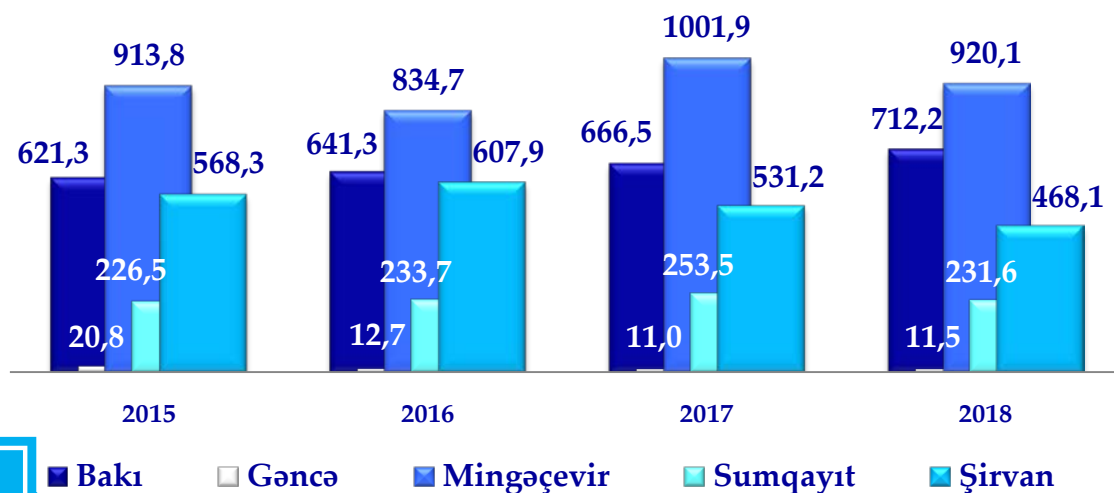

2111 milyon m³ - istehsal ehtiyacları üçün;

6722 milyon m³ - suvarma və kənd təsərrüfatının təchizatı üçün.

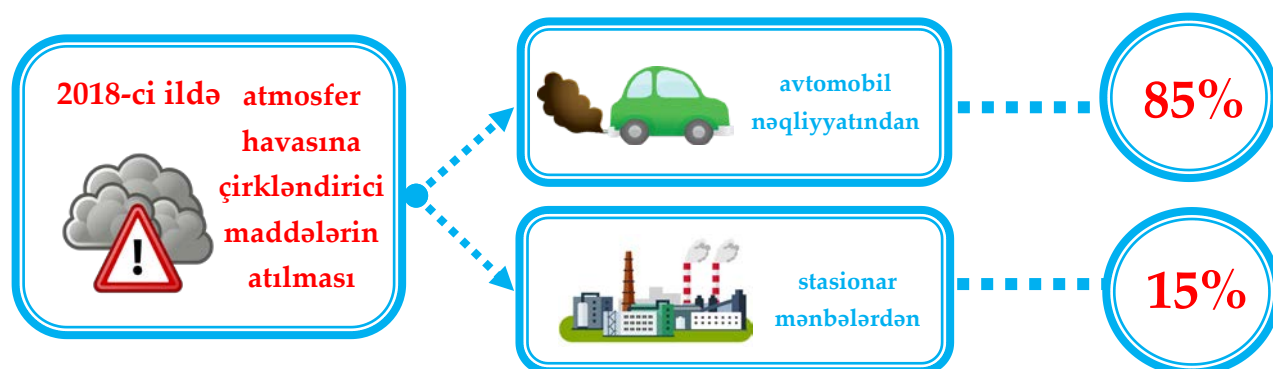
Əsas sənaye şəhərlərində su istehlakı, milyon m³

ATMOSFER HAVASI

Atmosfer – Yeri əhatə edən hava təbəqəsidir. Atmosferin qalınlığı 3000 km olub, Yer kürəsi ilə birlikdə fırlanır. Atmosfer eyni zamanda Yerin qaz təbəqəsidir və tərkibi iki əsas qazdan (78% azot, 21% oksigen, karbon cəmi 0.03%-dir) ibarətdir.

Atmosfer Yerdə – enerji, maddələr və qaz dövrünün həyata keçməsində mühüm rol oynayır, yerdə suyun olmasına səbəb olur. Məhz atmosferdə bulud yaranır və yağıntı düşür. Atmosfer olmasaydı Günəş şüaları səpələnərdi, səs yayılmazdı. Kosmosdan gələn meteoritlər atmosfərə daxil olduqda hava ilə sürtülərək alışıb yanır və əksəriyyəti Yərə çatmır. Bütün bunlara baxmayaraq atmosfərə vurulan ziyan ildən-ilə daha da artmaqdadır. Atmosferin çirklənməsi 2 yolla — təbii (vulkan püskürməsi, meşə yanğınları) və insanın təsərrüfat fəaliyyəti nəticəsində baş verir. Azərbaycanda 2018-ci ildə insanların təsərrüfat fəaliyyəti nəticəsində atmosfer havasına atılmış çirkləndirici maddələr 1,1 milyon ton təşkil etmişdir, bunlardan bir nəfərə düşən miqdar isə 114 kiloqramdır.

**Stasionar mənbə dedikdə idarə, müəssisə və təşkilatlar nəzərdə tutulur.*

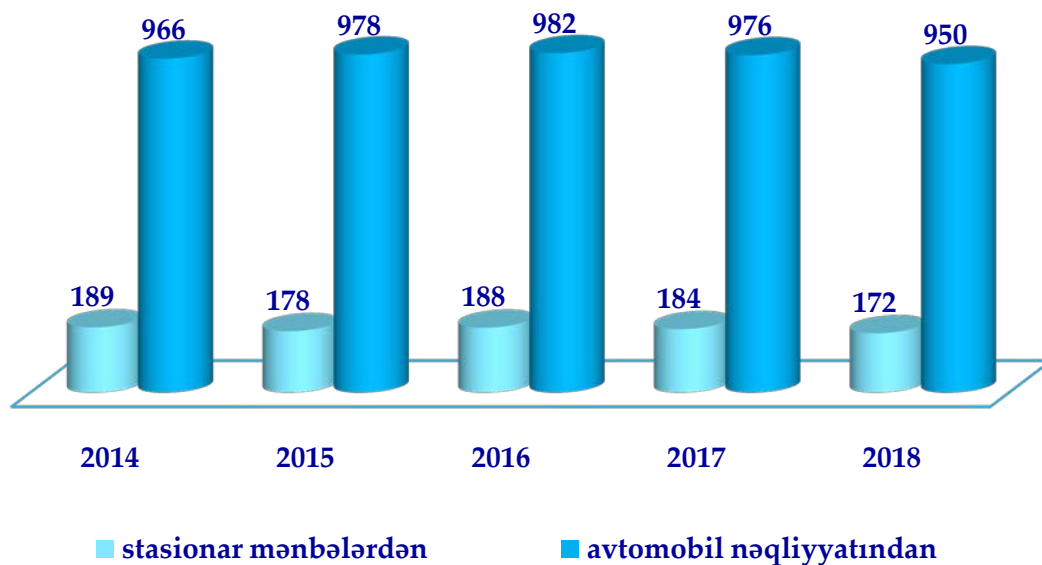
**Yer atmosferinin çəkisi 5 trilyon 300 milyard (5.300.000.000.000) ton təşkil edir.*

**İnsanlar atmosfərsiz 4 dəqiqədən artıq yaşaya bilməz.*

**Atmosfer gündüz Yer səthinin həddən artıq qızmasının, gecə isə tez soyumasının qarşısını alır.*

**Səmada hər gün təxminən 8,6 milyon dəfə ildırım çaxır.*

Azərbaycanda atmosfer havasına atılmış çirkləndirici maddələr,
min ton

Tullantılar, *min ton*

2018

ƏHALİ

Heç bir tarixi dövrdə dünya əhalisinin demoqrafiyası sabit olmamış, hər zaman dəyişikliklərlə müşahidə olunmuşdur. Dünya əhalisinin artım tempi kapitalizmdən əvvəlki dövrlərdə aşağı tendensiya ilə davam edirdi. Buna daha çox aramsız müharibələr, epidemiyalar, insanların həyat səviyyəsinin aşağı olması öz təsirini göstərmişdir. 1900-cü ildə dünya əhalisinin sayı 1,6 milyard, 1960-cı ildə 3 milyard, 2000-ci ildə 6 milyard, 2009-cu ildə 6,8 milyard nəfər olmuşdur. Demoqrafların hesablamalarına görə dünya əhalisinin artımı bu tendensiya ilə davam etsə 2050-ci ilə qədər dünyada 10 milyarda yaxın insanın yaşayacağı gözlənilir.

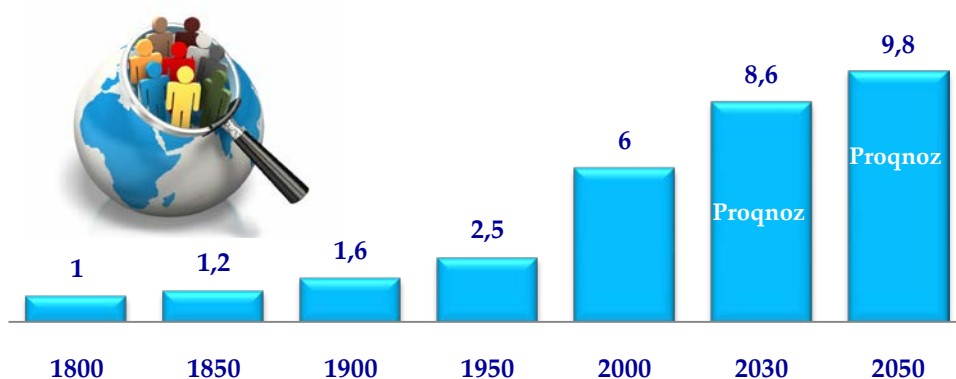
Əhalinin sayının cari hesablanması əhalinin son siyahıyaalınmasının yekunları əsasında dövlət statistika orqanları tərəfindən aparılır və hər il doğulanların və daimi yaşamaq üçün ölkəyə gələnlərin sayı əhalinin sayına əlavə edilir, ölənlərin və daimi yaşamaq üçün ölkədən köçənlərin sayı isə əhalinin sayından çıxılır. Yaşayış yerlərinə görə əhali şəhər və kənd əhalisinə bölünür.

**Çin Xalq Respublikası 1,433,783,000 nəfərlə əhalisinin sayına görə dünyada liderdir*

**İkinci yeri 1,366,417,000 nəfər əhalisi ilə Hindistan tutur.*

**Amerika Birləşmiş Ştatları isə 329,064,000 nəfərlə üçüncüdür.*

Dünya əhalisinin sayı, milyard nəfər

Çar Rusiyası dövründə Azərbaycan əhalisinin demoqrafik vəziyyəti haqqında məlumatların əldə edilməsi ilk dəfə 1897-ci il Birinci Ümumrusiya siyahıyaalınmasının keçirilməsi ilə mümkün olmuşdur. SSRİ dövründə Azərbaycan Respublikasında əhalinin siyahıyaalınmaları 1926, 1939, 1959, 1970, 1979, 1989-cu illərdə, müstəqilliyimizin bərpasından sonra isə 1999, 2009 və 2019-cu illərdə keçirilmişdir.

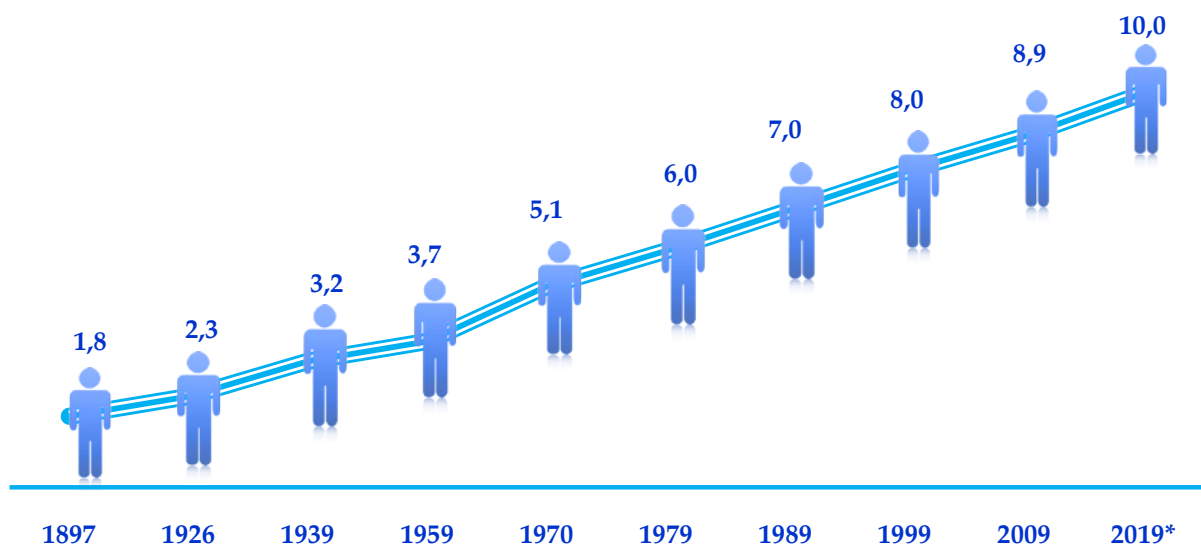
Əhalinin siyahıyaalınmasının keçirilməsi nəticəsində ümumilikdə ölkəmiz və onun regionları üzrə bir sıra demoqrafik və sosial-iqtisadi göstəricilərin əldə olunmasına nail olunur. Məsələn, əhalinin sayı, onun yerləşməsi, etnik mənsubiyyəti, cins və yaş tərkibi, ailə vəziyyəti, ana dili, sərbəst danışdığı dilləri və digər dillər üzrə bölgüsü, təhsil səviyyəsi, gəlir mənbələri, məşğulluğu, daxili və xarici miqrasiyası, ev təsərrüfatlarının tərkibi, mənzil şəraiti və s. haqqında məlumatlar siyahıyaalınma ilə toplanır.

**Azərbaycan əhalinin sayına görə dünyada 90-cı yerdə qərarlaşır.*

**Azərbaycanın əhalisi dünya əhalisinin 0,13 faizini təşkil edir.*

**Azərbaycan əhalisinin 10 milyon nəfərə çatması 6 aprel 2019-cu ildə Mehriban Həsənovanın dünyaya gəlməsi ilə baş vermişdir.*

Azərbaycanda əhalinin sayı, milyon nəfər

*06.04.2019-cu il tarixinə

Əhalinin sayı, min nəfər (ilin əvvəlinə)

İllər	Cəmi	o cümlədən:		Əhalinin ümumi sayına nisbətən, faizlə	
		şəhər əhalisi	kənd əhalisi	şəhər əhalisi	kənd əhalisi
2014	9477,1	5045,4	4431,7	53,2	46,8
2015	9593,0	5098,3	4494,7	53,1	46,9
2016	9705,6	5152,4	4553,2	53,1	46,9
2017	9810,0	5199,0	4611,0	53,0	47,0
2018	9898,1	5237,8	4660,3	52,9	47,1
2019	9981,5	5273,9	4707,6	52,8	47,2

2019-cu ilin əvvəlinə
şəhər əhalisinin
xüsusi çəkisi

52,8%

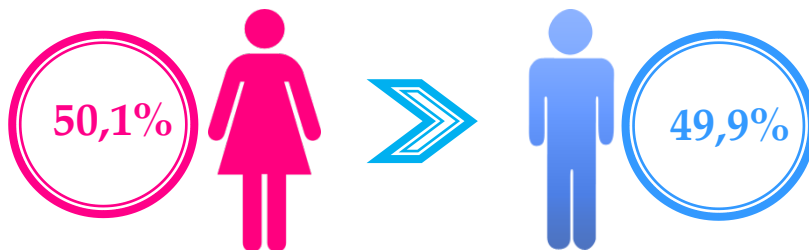
2019-cu ilin əvvəlinə
kənd əhalisinin
xüsusi çəkisi

47,2 %

Əhalinin cins üzrə sayı (ilin əvvəlinə)

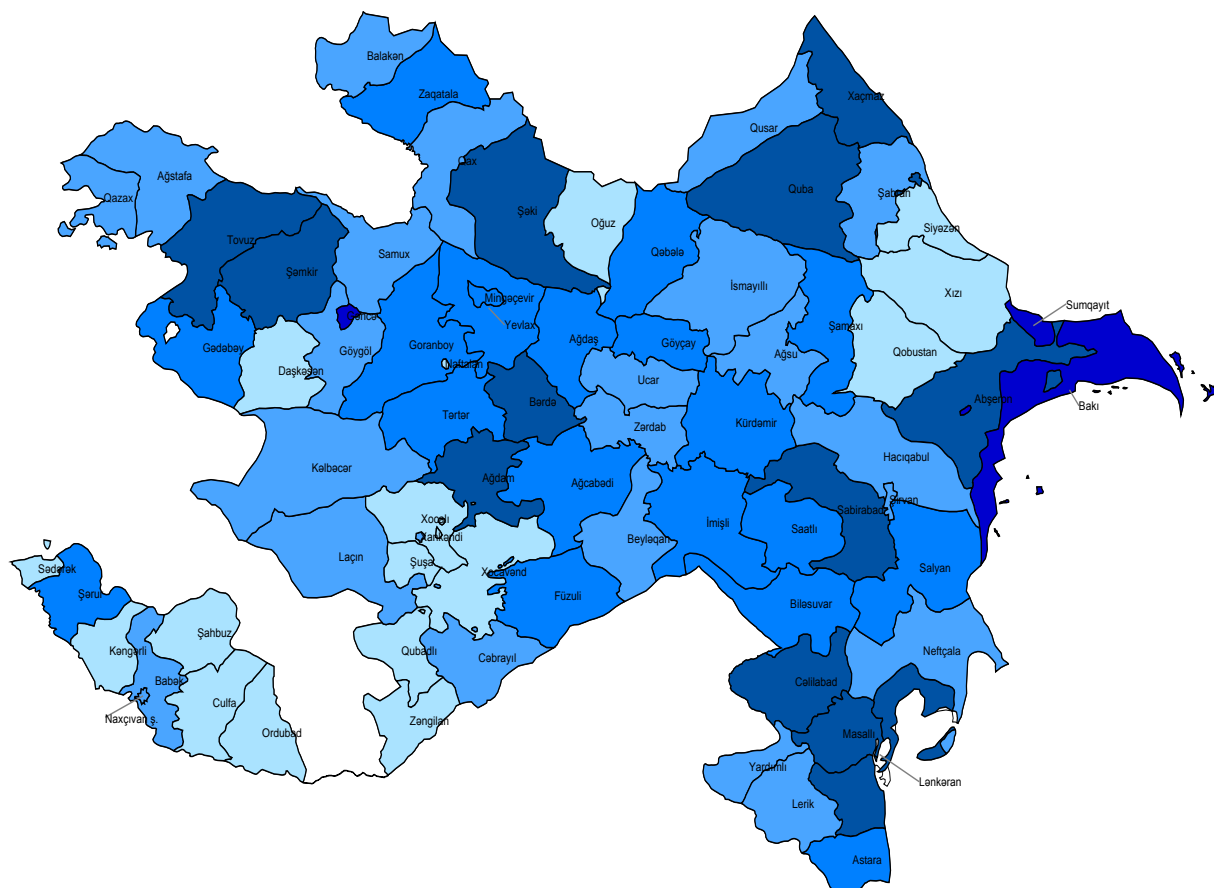
İllər	Əhalinin ümumi sayından, min nəfər		Əhalinin ümumi sayına nisbətən, faizlə	
	kişilər	qadınlar	kişilər	qadınlar
2014	4713,5	4763,6	49,7	50,3
2015	4775,8	4817,2	49,8	50,2
2016	4835,6	4870,0	49,8	50,2
2017	4891,2	4918,8	49,9	50,1
2018	4938,0	4960,1	49,9	50,1
2019	4982,4	4999,1	49,9	50,1

2019-cu ilin əvvəlinə kişi və qadınların faiz nisbəti

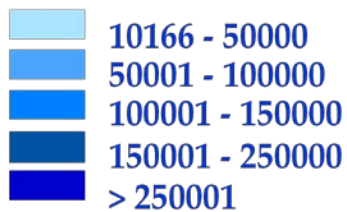

Azərbaycan Respublikasının şəhər və rayonlar üzrə əhalinin sayı

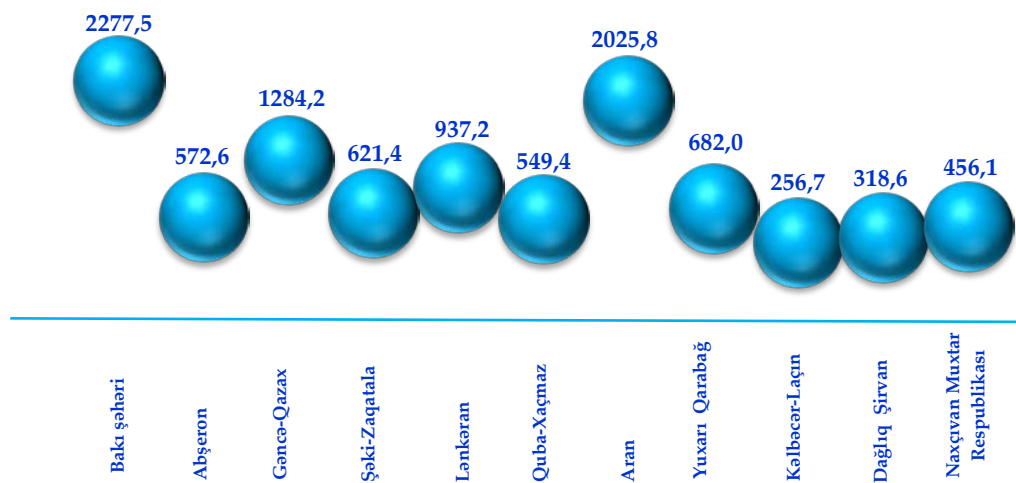
2019-cu ilin əvvəlinə

nəfər

İqtisadi rayonlar üzrə əhalinin sayı, min nəfər
2019-cu ilin əvvəlinə

Azərbaycanın iqtisadi rayonları üzrə əhalinin sıxlığı, 1 kv.km, nəfər (ilin əvvəlinə)

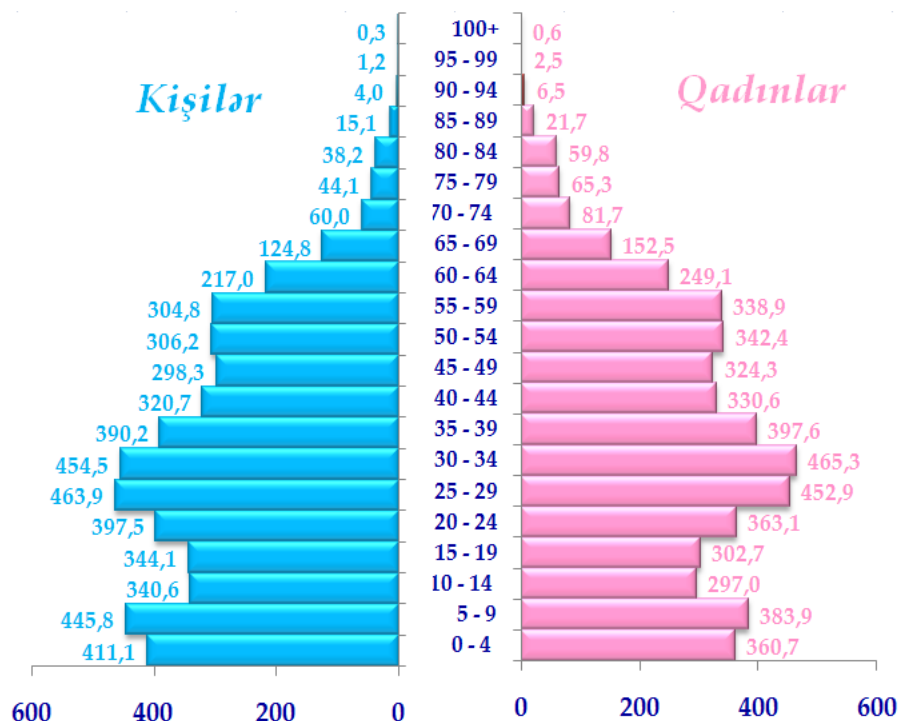
İqtisadi rayonlar	Ərazi, min km ²	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bakı şəhəri	2,14	1020	1030	1040	1049	1057	1064
Abşeron iqtisadi rayonu	3,73	146	148	150	151	152	154
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	12,30	100	101	102	103	104	104
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	8,84	67	68	69	69	70	70
Lənkəran iqtisadi rayonu	6,07	145	147	149	151	153	154
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	6,96	74	76	77	77	78	79
Aran iqtisadi rayonu	21,15	90	92	93	94	95	96
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	7,33	88	89	90	91	92	93
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	6,42	37	38	39	39	40	40
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	6,13	49	50	50	51	51	52
Naxçıvan Muxtar Respublikası	5,50	79	80	81	82	82	83

Əhalinin yaş strukturu, faizlə (ilin əvvəlinə)

Yaş qrupları	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Cəmi əhali	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
o cümlədən:						
0-4	8,8	8,9	8,8	8,5	8,1	7,7
5-9	6,8	6,9	7,3	7,8	8,2	8,3
10-14	6,9	6,6	6,4	6,3	6,3	6,4
15-19	8,0	7,6	7,1	6,8	6,6	6,5
20-24	9,7	9,4	9,0	8,6	8,1	7,6
25-29	9,7	9,8	9,7	9,6	9,4	9,2
30-34	8,4	8,5	8,7	8,9	9,0	9,2
35-39	6,9	7,1	7,3	7,5	7,7	7,9
40-44	6,6	6,5	6,3	6,3	6,3	6,5
45-49	7,0	6,8	6,8	6,6	6,5	6,2
50-54	7,0	6,9	6,8	6,7	6,6	6,5
55-59	5,2	5,6	6,0	6,2	6,4	6,5
60-64	3,2	3,4	3,6	3,9	4,2	4,7
65-69	1,7	2,0	2,3	2,5	2,7	2,8
70 və yuxarı	4,1	4,0	3,9	3,8	3,9	4,0

Əhalinin cins və yaş tərkibi, min nəfər

2019-cu ilin əvvəlinə

Əhalinin təbii artımı, doğulanlar və ölənlərin sayı

İllər	Nəfər			Əhalinin hər 1000 nəfərinə		
	təbii artım	doğulanlar	ölənlər	təbii artım	doğulanlar	ölənlər
2014	114855	170503	55648	12,2	18,1	5,9
2015	111513	166210	54697	11,7	17,4	5,7
2016	102816	159464	56648	10,6	16,5	5,9
2017	86932	144041	57109	8,9	14,8	5,9
2018	81732	138982	57250	8,4	14,2	5,8

* *təbii artım* – təqvim ilində diri doğulanların sayı ilə ölənlərin sayının fərqinə bərabərdir.

Doğulanda gözlənilən ömür uzunluğu, yaş sayı

İllər	Cəmi əhali	Kişilər	Qadınlar
2014	74,2	71,6	76,8
2015	75,2	72,7	77,6
2016	75,2	72,8	77,6
2017	75,4	73,1	77,8
2018	75,8	73,3	78,2

*Dünyanın ən uzunömürlü insanının 256 il yaşayan çinli Li Çinq Yues olduğu iddia edilir (1677- 1933).

*Azərbaycanın ən uzunömürlü sakini Ginnesin rekordlar kitabına daxil edilən Şirəli Müslümov 168 il yaşayıb.

*Lerikdə 1991-ci ildən fəaliyyət göstərən və dünyada analoqu olmayan Uzunömürlülər Muzeyi mövcuddur.

Əhalinin milli tərkibi, min nəfər
(2009-cu il əhalinin siyahıyaalınması üzrə)

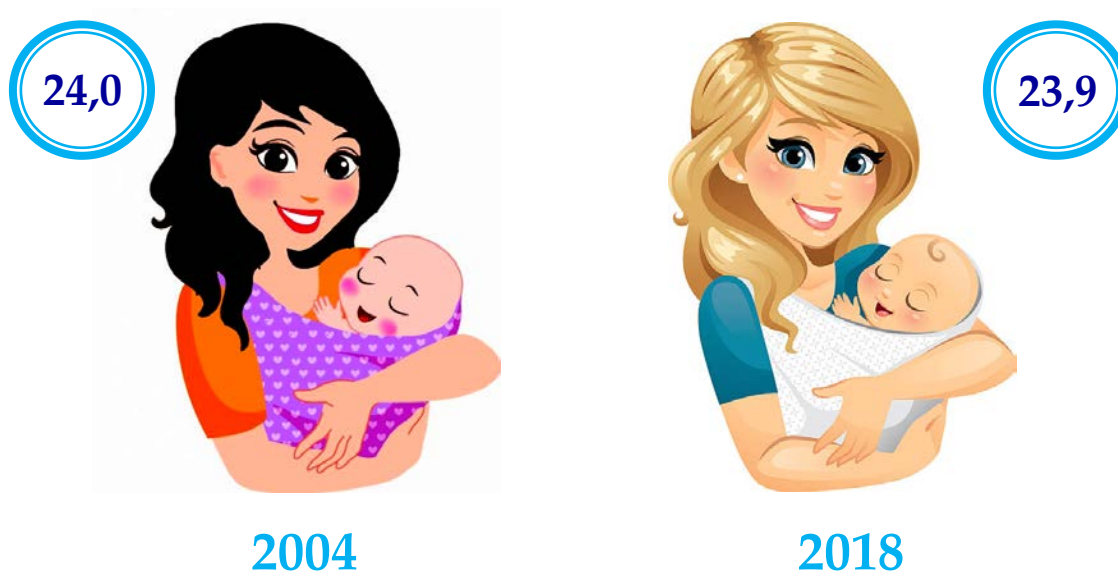
Milli tərkib	Cəmi əhali	o cümlədən:		o cümlədən:	
		kişilər	qadınlar	şəhər əhalisi	kənd əhalisi
azərbaycanlılar	8172,8	4060,8	4112,0	4403,3	3769,5
ləzgilər	180,3	89,3	91,0	61,4	118,9
ruslar	119,3	44,3	75,0	115,1	4,2
talışlar	112,0	56,5	55,5	9,9	102,1
avarlar	49,8	24,7	25,1	2,3	47,5
türklər	38,0	19,5	18,5	9,1	28,9
tatarlar	25,9	11,2	14,7	25,6	0,3
tatlar	25,2	12,8	12,4	2,6	22,6
ukraynalılar	21,5	9,6	11,9	21,4	0,1
saxurlar	12,3	6,2	6,1	1,1	11,2
gürcülər	9,9	4,7	5,2	2,8	7,1
yəhudilər	9,1	4,3	4,8	9,1	0,0
kürdlər	6,1	3,2	2,9	1,2	4,9
qızlar	4,4	2,3	2,1	0,5	3,9
udinlər	3,8	1,8	2,0	3,8	0,0
xınalıqlar	2,2	1,2	1,0	0,0	2,2
digər millətlər	129,8	62,0	67,8	69,9	59,9

Azərbaycanda əhalinin 91,6 faizini azərbaycanlılar təşkil edir.

Birinci nikaha daxil olanların orta yaşı

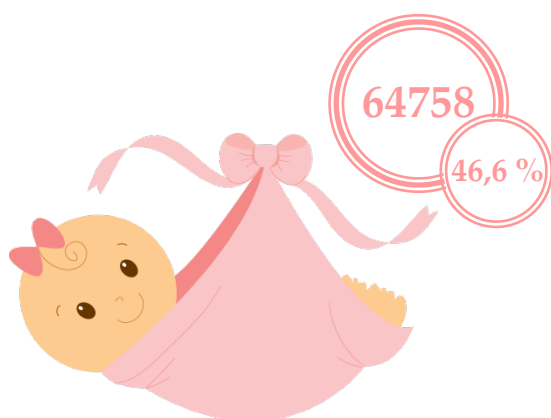

Birinci uşağın doğulması zamanı ananın orta yaşı

Doğulan körpələrin sayı, nəfər

2018-ci il

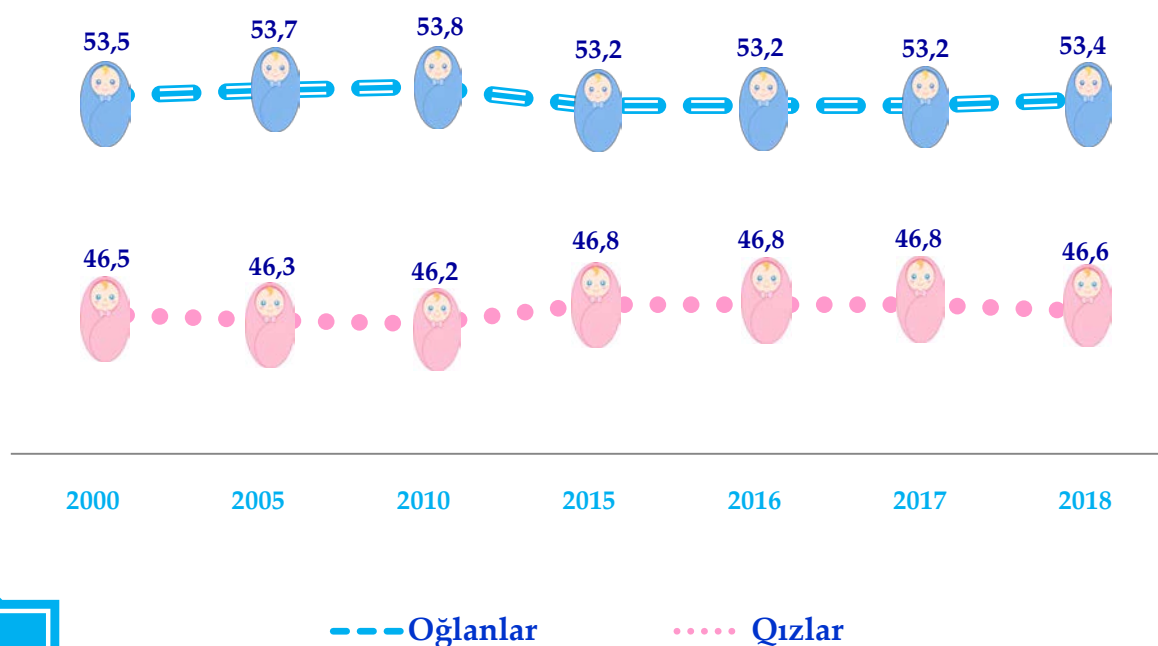
Qızlar

Oğlanlar

*2018-ci ildə Azərbaycanda doğulan körpələrdən 2752-si əkiz, 117-si isə üçəm olmuşdur.

Doğulan körpələrin sayının cins üzrə bölgüsü, faizlə

Doğulan uşaqlara ən çox verilən adlar 2018-ci il

Zəhra
Nuray
Zeynəb
Məryəm
Aylin
Fatimə
Mələk
İnci
Dəniz
Mədinə

Yusif
Əli
Hüseyn
Ömər
Uğur
Məhəmməd
Murad
Ayxan
Tunar
İbrahim

🤔 Gəlin kiçik statistik hesablama aparaq:

Azərbaycanda bir saat ərzində orta hesabla neçə körpə dünyaya gəlir?

2018-ci il üzrə hesablama aparmaq üçün ilk növbədə neçə körpənin dünyaya gəldiyini müəyyənləşdirək.

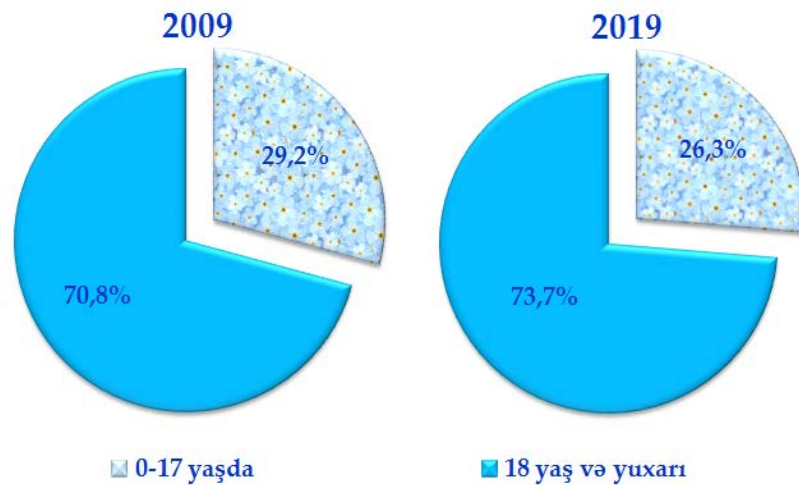
Məsələn, 2018-ci ildə 138982 körpə dünyaya gəlmişdir (bax səh.47).

Körpələrin sayını, yəni 138982-ni 365-ə (1 ildə olan günlərin sayına), alınan rəqəmi isə 24-ə (1 gündə olan saatların sayı) bölürük. Alınan rəqəm təqribən 16-ya bərabərdir.

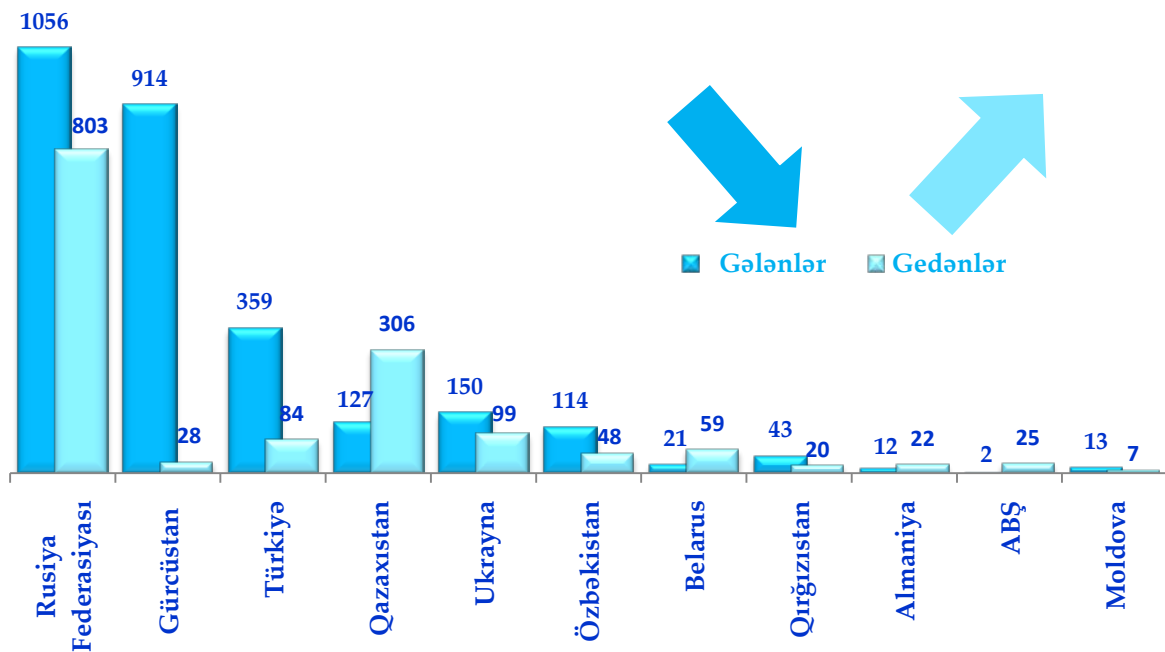
Deməli, 2018-ci ildə Azərbaycanda orta hesabla bir saat ərzində 16 körpə dünyaya gəlib.

Bəlkə digər illər üzrə özün hesablama aparasan?! 🤔

0-17 yaşda və 18 və yuxarı yaşda olan əhəlinin xüsusi çəkisi, faizlə
ilin əvvəlinə

Daimi yaşamaq üçün Azərbaycanca gələn və Azərbaycandan
gedənlərin ölkələr üzrə bölgüsü, nəfər
2018

Həyat tərzim

TƏHSİL

XIII-XIV əsrlərdə Azərbaycanda təhsil və elm sahəsindəki canlanma və inkişaf, bir sıra tanınmış təhsil ocaqlarının fəaliyyəti diqqəti cəlb edir. İlk təhsil ocaqları mədrəsələr* şəklində fəaliyyət göstərirdi. Onlardan Təbrizdə "Qazaniyyə", "Fələkiyyə", "Dəməşqiyyə", "Qazi Şeyx Əli", "Məqsudiyyə", "Nəsryyə" mədrəsələri, Bakıda "Şah məscidi" yanında mədrəsə, Seyid Yəhya mədrəsəsi geniş fəaliyyət göstərmişlər. Bu dövrdə orta təhsil müəssisələri ilə yanaşı, tanınmış ali təhsil ocaqları da fəaliyyət göstərirdi. Təbrizdə "Rəbi-Rəşididə" darülfünunu* Yaxın və Orta Şərqi ən böyük təhsil ocağı idi. Bu ali məktəbdə 7 min tələbə təhsil alırdı. Burada Çin, Hindistan, Misir və Suriyadan dəvət olunmuş 500 nəfər alim tədris işi ilə yanaşı, həm də əhalinin müalicəsi ilə məşğul olmuşlar. Darülfünunda təbiətşünaslıq, fəlsəfə, tarix, təbabət, nücum, məntiq, ilahiyyat şöbələri fəaliyyət göstərirdi. Tədris ərəb, fars və Azərbaycan dillərində aparılırdı.

XVIII əsrdə isə artıq Təbrizdə 600 məhəllə məktəbi və 47 mədrəsə, Şamaxıda 40-a qədər məktəb və 7 mədrəsə, Ərdəbildə Şeyx Səfi məqbərəsində xüsusi mədrəsə fəaliyyət göstərmişdir. XVIII əsrdə olduğu kimi, XIX əsrin əvvəllərində də təhsil müsəlman ruhanilərinin təsir dairəsində idi. Lakin zamanın tələbinə uyğun olaraq qabaqcıl və daha mütərəqqi təhsilə böyük ehtiyac duyulurdu. 1829-cu ildə tətbiq olunan təhsil nizamnaməsi bu vacib məsələni bir qədər də tezləşdirdi. Tədrisən Gəncə, Şəki, Şuşa, Naxçıvan, Ordubad, Şamaxı, Bakı, Quba, Lənkəran qəza məktəbləri yarandı və şəriət, qiraət, hüsnxət, hesab, rus və Azərbaycan dili tədris edilirdi.

**Azərbaycanda ilk qəza məktəbi 1830-cu ildə Şuşada açılmışdır.*

**mədrəsə-dini məktəb, ruhani məktəbi.*

**darülfünun-universitet.*

**qəza- həmin dövr üçün quberniya və ya başqa böyük inzibati-ərazi vahidi tərkibində və rayon bölgüsünə qədər olan inzibati-ərazi vahidi.*

Azərbaycanı öyrənirik!/Dövlət Statistika Komitəsi

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə, 1919-cu ilin əvvəllərində ölkədə 637 ibtidai, 23 orta ixtisas təhsili məktəbi var idi.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti qarşısında duran ən vacib vəzifələrdən biri də Azərbaycanda ali təhsilin təşkili və ali təhsilli milli kadrların hazırlanması idi. Bakı Dövlət Universiteti 1919-cu il sentyabrın 1-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin parlamenti tərəfindən təsis edilmişdir.

Hal-hazırda da təhsilə verilən önəmin nümunəsi kimi təhsil müəssisələri davamlı olaraq açılır, təhsildə müxtəlif proqramların tətbiqi həyata keçirilir. 2019-cu ilin əvvəli üçün Azərbaycanda 1803 məktəbəqədər təhsil, 4439 ümumi təhsil, 111 peşə təhsili, 56 orta ixtisas təhsili və 52 ali təhsil müəssisəsi fəaliyyət göstərmişdir. Ümumiyyətlə, son 15 il ərzində 1622 məktəb tikilmişdir.

Dövlət hər bir vətəndaşın pulsuz icbari ümumi orta təhsil almaq hüququnu təmin edir.

Azərbaycanda təhsilin pillələri və səviyyələri

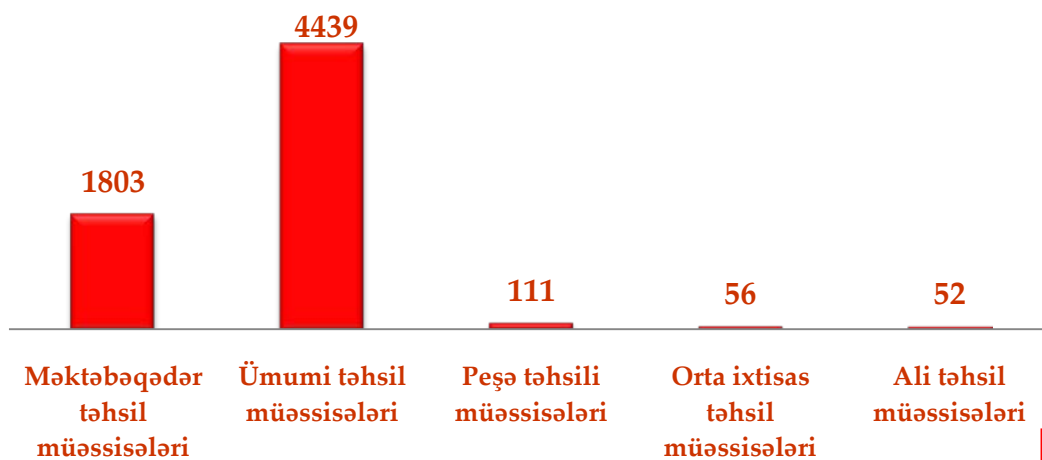

Əhalinin təhsil səviyyəsi, ilin əvvəlinə

Təhsil səviyyəsi	15 və yuxarı yaşlı əhalinin hər 1000 nəfərinə				
	2015	2016	2017	2018	2019
Ali və orta (tam və ümumi) təhsili olan 15 və yuxarı yaşlı bütün əhali	971	972	972	972	972
o cümlədən:					
ali	126	127	127	129	131
orta ixtisas	85	85	85	85	85
tam orta	630	630	630	630	629
ümumi orta	130	130	130	128	127

*2009-cu il əhalinin siyahıyaalınmasının məlumatlarına görə ölkədə savadlılıq səviyyəsi 99,8 faiz təşkil etmişdir.

Azərbaycanda təhsil müəssisələrinin sayı
2019-cu ilin əvvəlinə

Məktəbəqədər təhsil

Məktəbəqədər təhsil Azərbaycanda fasiləsiz təhsil sisteminin ilk pilləsidir.

Məktəbəqədər təhsil vasitəsilə uşaqların erkən yaş dövrlərində əqli, fiziki, yaradıcı potensialının və mədəni səviyyəsinin inkişafının, psixoloji dayanıqlığının, estetik tərbiyəsinin, sadə əmək vərdişlərinə yiyələnməsinin, ətraf aləmə, şəxsi sağlamlığın qorunmasına həssas və şüurlu münasibətinin, zəruri həyati bacarıqlara yiyələnməsinin, şəxsiyyətinin formalaşdırılmasının əsası qoyulur.

Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsil 1-6 yaşlı uşaqları əhatə edir. Məktəbəhazırlıq beş yaşlı uşaqlar üçün zəruridir.

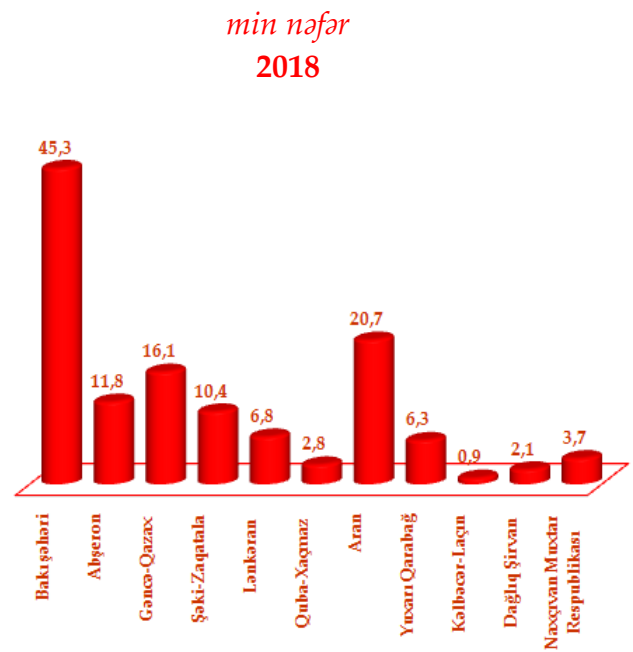
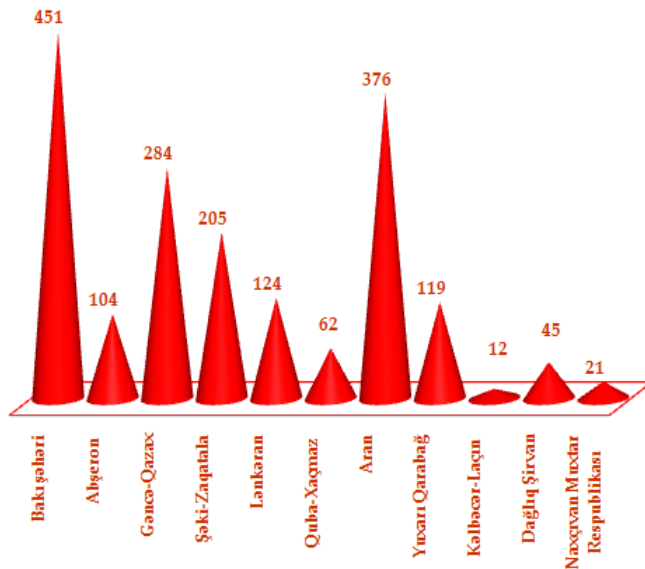
Məktəbəqədər təhsil müəssisələri, *ilin əvvəlinə*

	2015	2016	2017	2018	2019
Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin sayı - cəmi	1706	1722	1750	1785	1803
o cümlədən:					
dövlət	1650	1656	1663	1680	1679
qeyri-dövlət	56	66	87	105	124
Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların sayı - cəmi, min nəfər	116,0	117,2	118,7	124,2	126,9
o cümlədən:					
dövlət	113,8	114,8	115,6	120,4	121,9
qeyri-dövlət	2,2	2,4	3,1	3,8	4,9
Hər 100 yerə düşən uşaqların sayı	89	90	88	88	89
o cümlədən:					
dövlət	90	90	89	89	89
qeyri-dövlət	78	72	65	68	71

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların sayı 2018-ci il

İqtisadi rayonlar üzrə məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin sayı 2018

Ümumi təhsil

Ümumi təhsil təhsilalanlara elmlərin ümumi əsaslarının öyrədilməsini, zəruri bilik, bacarıq və vərdişlərin aşılmasını, onların həyata və əmək fəaliyyətinə hazırlanmasını təmin edir. Ümumi təhsil müvafiq təhsil proqramları əsasında həyata keçirilir. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsil ibtidai təhsil, ümumi orta təhsil və tam orta təhsildən ibarətdir.

İbtidai təhsil

İbtidai təhsilin məqsədi təhsilalanlara oxumaq, yazmaq və hesablama bacarıqları aşılmaq, onlarda insan, cəmiyyət və təbiət haqqında ilkin həyati biliklər, məntiqi təfəkkür elementləri, estetik, bədii zövq və digər xüsusiyyətlər formalaşdırmaqdan ibarətdir. Azərbaycan Respublikasında ibtidai təhsil altı yaşdan başlanır. Valideynlərin və ya digər qanuni nümayəndələrin müraciəti ilə hər təqvim ilinin sonunadək 6 yaşı tamam olan uşaqlar da məktəbə qəbul edirlər.

Ümumi orta təhsil

Ümumi orta təhsilin məqsədi təhsilalanların şifahi nitq və yazı mədəniyyətinin, ünsiyyət bacarığının, idrak fəallığının və məntiqi təfəkkürünün inkişafını, təhsil proqramına daxil olan fənlər üzrə və eləcə də dünya sivilizasiyasının inkişafı haqqında müvafiq bilik və təsəvvürlərinin formalaşdırılmasını, müasir informasiya-kommunikasiya vasitələrindən istifadə etmək qabiliyyətini, hadisələri qiymətləndirmək və öz gələcək fəaliyyət istiqamətlərini müəyyənləşdirmək bacarığını təmin etməkdən ibarətdir. Azərbaycan Respublikasında ümumi orta təhsil icbaridir. Ümumi orta təhsil səviyyəsində yekun qiymətləndirmə aparılır və təhsili başa vuran təhsilalanlara müvafiq dövlət sənədi - attestat verilir.

Tam orta təhsil

Tam orta təhsil səviyyəsində təhsilalanların istedad və qabiliyyətinin reallaşdırılması, müstəqil həyata və peşə seçiminə hazırlanması, fəal vətəndaş mövqeyinin, milli və ümumbəşəri dəyərlərə, insan hüquqlarına və azadlıqlarına hörmət hissinin və tolerantlığın formalaşdırılması, müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından və digər texniki vasitələrdən sərbəst istifadə etməsi, iqtisadi biliklərin əsaslarına yiyələnməsi, xarici dillərdən birində, yaxud bir neçəsində ünsiyyət saxlaması və s. təmin olunur. Tam orta təhsil səviyyəsində təhsilin təmayülləşməsi (humanitar, texniki, təbiət və digər) təmin olunur. Tam orta təhsil ümumi təhsilin sonuncu səviyyəsini təşkil edir və bu səviyyədə təhsilalanların biliyinin qiymətləndirilməsinin yekun dövlət attestasiyası həyata keçirilir. Attestasiyanın nəticələrinə görə məzunlara müvafiq qaydada dövlət nümunəli sənəd - attestat verilir.

Dövlət və qeyri-dövlət əyani ümumi təhsil müəssisələri, tədris ilinin əvvəlinə

	2014- 2015	2015- 2016	2016- 2017	2017- 2018	2018- 2019
Ümumi təhsil müəssisələrinin sayı – cəmi	4475	4462	4452	4438	4439
o cümlədən:					
ibtidai	341	338	330	323	321
ümumi orta	813	809	805	798	796
tam orta	3305	3299	3301	3300	3305
onlardan:					
liseylər	75	95	95	108	104
gimnaziyalar	14	14	16	15	15
sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün xüsusi məktəblər və internat məktəbləri	16	16	16	16	16
Sanatoriya tipli məktəblər	1	1
Şagirdlərin sayı - cəmi, min nəfər	1322	1353	1462	1520	1562
o cümlədən:					
ibtidai məktəblərdə	6	6	6	6	6
ümumi orta məktəblərdə	68	68	71	73	74
tam orta məktəblərdə	1242	1273	1379	1435	1476
onlardan:					
liseylərdə	40	50	61	52	48
gimnaziyalarda	12	12	12	13	13
sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün xüsusi məktəblər, internat məktəblərində və siniflərdə	6	6	6	6	6
Sanatoriya tipli məktəblər	0,0	0,0

**Azərbaycanda və dünyanın bir sıra ölkələrində tədris ili 15 sentyabrda, 123 ölkədə dərs ili 1 sentyabrda, 43 ölkədə 1 yanvarda və 16 ölkədə 1 martda başlayır.*

**Çexiyada "5" ən pis, "1" isə ən yaxşı qiymət sayılır.*

**Norveçdə 8-ci sinfə qədər şagirdlərə qiymət yazılmır.*

**Çində şagirdlərə dərslə yatmağa və yemək yeməyə icazə verilir.*

Ümumi təhsil müəssisələrində şagirdlərin sayı
2018/2019-cu tədris ili

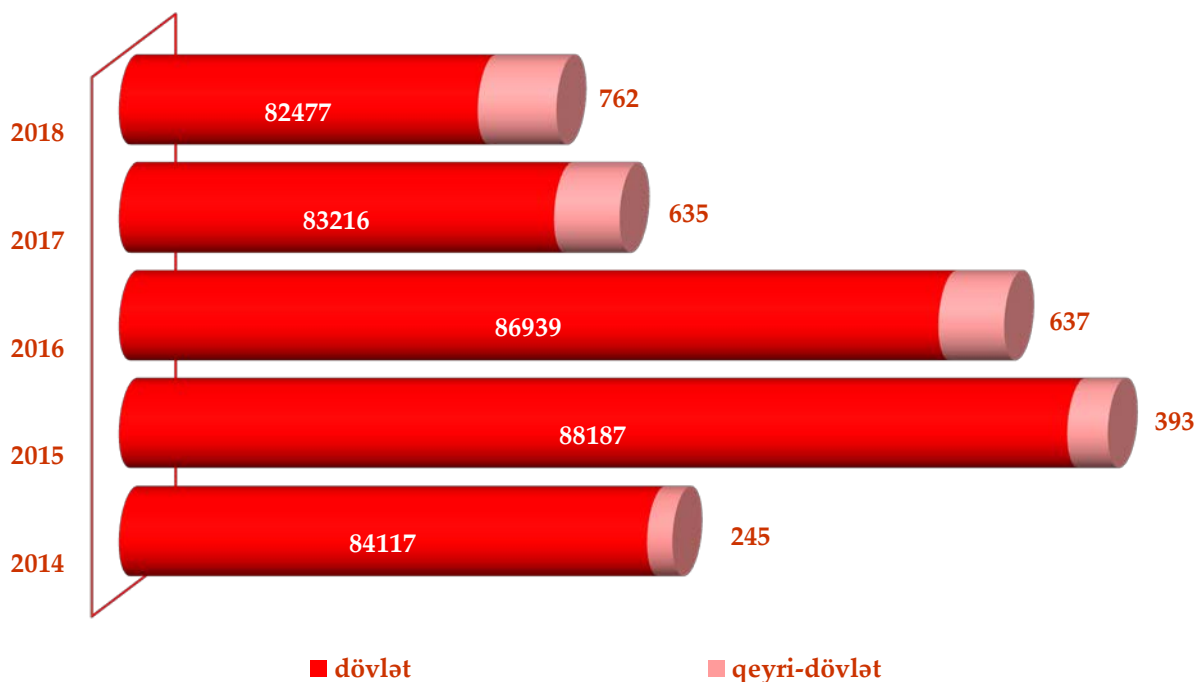

Ölkənin iqtisadi rayonlar üzrə ümumi təhsil müəssisələrində şagirdlərin sayı, min nəfər

	2014- 2015	2015- 2016	2016- 2017	2017- 2018	2018- 2019
Ölkə üzrə	1322,2	1353,3	1461,7	1520,1	1561,9
Bakı şəhəri	375,2	390,3	427,0	449,7	465,8
Abşeron iqtisadi rayonu	84,0	90,2	99,5	110,8	118,4
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	159,0	161,4	175,0	178,5	182,2
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	80,2	80,5	85,4	86,5	87,7
Lənkəran iqtisadi rayonu	116,0	116,4	122,5	124,3	124,9
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	78,4	79,0	83,2	85,4	87,0
Aran iqtisadi rayonu	258,1	260,3	281,6	289,8	296,9
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	55,5	57,1	61,1	64,0	65,8
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	35,1	36,4	39,2	41,3	42,8
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	36,5	36,9	39,2	40,5	40,8
Naxçıvan Muxtar Respublikası	44,2	44,8	48,0	49,3	49,6

Ümumi təhsil müəssisələrini bitirən şagirdlərin sayı, nəfər

2018

Attestat alan şagirdlərin sayı, nəfər

2018/2019-cu tədris ili

ümumi orta təhsil

tam orta təhsil

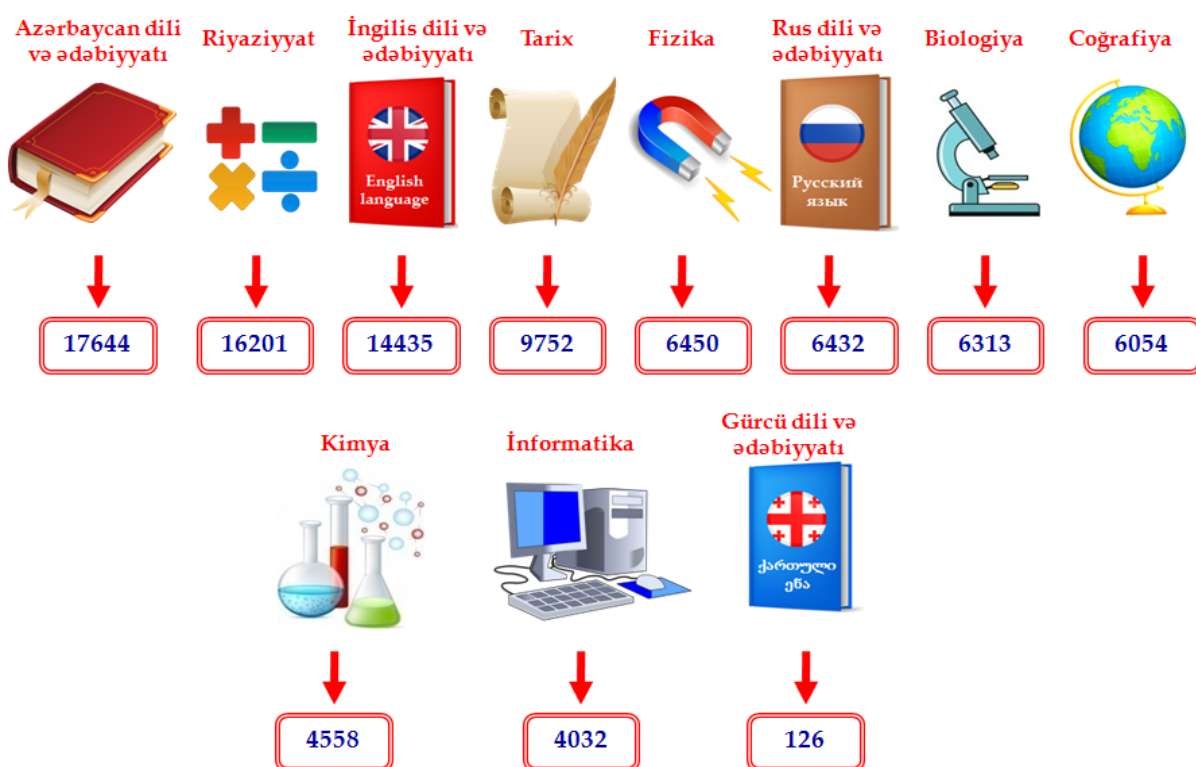
Əyani ümumi təhsil müəssisələrində müəllimlərin sayı

2018/2019-cu tədris ili

Əyani ümumi təhsil müəssisələrində müəllimlərin ixtisaslar üzrə bölgüsü

2018-ci ilin oktyabrın 1-i vəziyyətinə, nəfər

Peşə təhsili

Peşə təhsili əmək bazarının tələbatına uyğun olaraq, ümumi orta təhsil və tam orta təhsil bazasında müxtəlif peşələr üzrə ixtisaslı işçi kadrların hazırlanmasını təmin edir. Peşə təhsilinin səviyyələri aşağıdakılardır:

-ilk peşə təhsili;

-texniki peşə təhsili;

- yüksək texniki peşə təhsili

İlk peşə təhsilini bitirən məzunlara ilk, texniki peşə təhsilini bitirən məzunlara texniki, yüksək texniki peşə təhsilini bitirən məzunlara isə subbakalavr peşə-ixtisas dərəcəsi verilir. Peşə təhsili müvafiq təhsil proqramları əsasında təşkil olunur.

Peşə təhsili müəssisələrinə ümumi orta təhsil bazasında qəbul olunanlar “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq, peşə ixtisası ilə yanaşı, tam orta təhsil almaq hüququna malikdirlər

Peşə təhsili müəssisələri, *ilin əvvəlinə*

	2015	2016	2017	2018	2019
Peşə təhsili müəssisələrinin sayı	113	113	112	111	111
onlarda təhsil alanların sayı, nəfər	25414	24482	23814	24024	23965
Qəbul olunanların sayı, nəfər	13225	15354	15856	16617	17393
Hazırlanmış ixtisaslı kadrların sayı, nəfər	15329	15222	15135	14614	15496
Müəllimlərin sayı (əsas heyət), nəfər	1684	1673	1733	1638	1635

Orta ixtisas təhsili

Orta ixtisas təhsili cəmiyyətin və əmək bazarının tələbatına uyğun olaraq, ümumi orta təhsil və tam orta təhsil bazasında ayrı-ayrı fəaliyyət sahələri üçün müxtəlif ixtisaslar üzrə orta ixtisas təhsilli mütəxəssis hazırlığını təmin edir.

Orta ixtisas təhsili kolleclərdə və ali təhsil müəssisələrinin müvafiq struktur bölmələrində həyata keçirilir və subbakalavr ixtisas dərəcəsinin verilməsi ilə başa çatır. Ümumi orta təhsil bazasında orta ixtisas təhsili almaq üçün qəbul olunanlar həm də tam orta təhsil alırlar.

Orta ixtisas təhsili müvafiq təhsil proqramları əsasında təşkil olunur. Orta ixtisas təhsilini başa vuran məzunlara müvafiq qaydada dövlət nümunəli sənəd - diplom verilir.

Orta ixtisas təhsili haqqında sənəd ali təhsil müəssisəsinə daxil olmaq hüququ yaradır və növbəti təhsil pilləsində ali təhsil almaq üçün əsas sayılır.

Dövlət və qeyri-dövlət orta ixtisas təhsili müəssisələri, tədris ilinin əvvəlinə

	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Orta ixtisas təhsili müəssisələrinin sayı	61	61	55	55	56
onlarda tələbələrin sayı - cəmi, min nəfər	60,5	56,4	51,7	47,4	51,7
o cümlədən təhsilalma formaları üzrə:					
əyani	49,7	48,5	46,4	44,0	47,6
qiyabi	10,8	7,9	5,3	3,4	4,1
Əhalinin hər 10000 nəfərinə orta ixtisas təhsili müəssisələrində tələbələrin sayı	64	59	53	48	52
Orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul olunanların sayı, min nəfər	14337	13,9	15,1	15,5	18,0
o cümlədən təhsilalma formaları üzrə:					
əyani	13,2	13,3	14,2	14,4	16,3
qiyabi	1,1	0,6	0,9	1,1	1,7

Ali təhsil

Ali təhsil pilləsində cəmiyyətin və əmək bazarının tələbatı nəzərə alınmaqla yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin, elmi və elmi-pedaqoji kadrların hazırlığı həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrində mütəxəssislər, elmi və elmi-pedaqoji kadrlar hazırlığı üç səviyyəlidir:

-bakalavriat (əsas (baza ali) tibb təhsili)

-magistratura (rezidentura)

-doktorantura (adyunktura)

Bakalavriat təhsil səviyyəsində tam orta təhsil və orta ixtisas təhsili bazasında ayrı-ayrı ixtisasların təhsil proqramları üzrə geniş profilli ali təhsilli mütəxəssislər hazırlanır. Bakalavriat təhsili başa çatmış ali təhsildir. Bakalavriatı bitirən məzunlara «bakalavr» ali peşə-ixtisas dərəcəsi verilir.

Magistratura təhsili ixtisaslaşmalar üzrə hər hansı ixtisas sahəsinin elmi tədqiqat və ya peşəkar məqsədlər üçün daha dərinlən öyrənilməsinə nəzərdə tutur və məzunlara peşəkar fəaliyyətlə, elmi tədqiqat və elmi-pedaqoji işlərlə məşğul olmaq hüququ verir. Magistraturanı bitirən məzunlara «magistr» ali peşə-ixtisas dərəcəsi verilir.

Ali tibb təhsili təhsil proqramlarına və dövlət ali tibb təhsili standartlarına uyğun olaraq, əsas (baza ali) tibb təhsili və rezidentura səviyyələrində aparılır, məzunlara müvafiq olaraq həkim və həkim-mütəxəssis ali peşə-ixtisas dərəcələri verilir

Doktorantura ali təhsilin ən yüksək səviyyəsi olmaqla, elmi kadrların hazırlanmasını, ixtisas və elmi dərəcələrin yüksəldilməsini təmin edir. Doktorantura təhsili ali təhsil müəssisələrində, elmi müəssisə və təşkilatlarda yaradılan doktoranturalarda (hərbi təhsil müəssisələrində adyunkturalarda) həyata keçirilir və müvafiq elmi dərəcənin verilməsi ilə başa çatır.

Azərbaycan Respublikasında aşağıdakı elmi dərəcələr müəyyən edilir:

- fəlsəfə doktoru (elm sahələri göstərilməklə);
- elmlər doktoru (elm sahələri göstərilməklə).

Doktoranturada təhsilini başa vurmuş və müvafiq elmi dərəcə almış şəxslərə müəyyən edilmiş qaydada həmin elmi dərəcəni təsdiq edən vahid formalı dövlət sənədi – diplom verilir.

Dövlət və qeyri-dövlət ali təhsil müəssisələri, tədris ilinin əvvəlinə

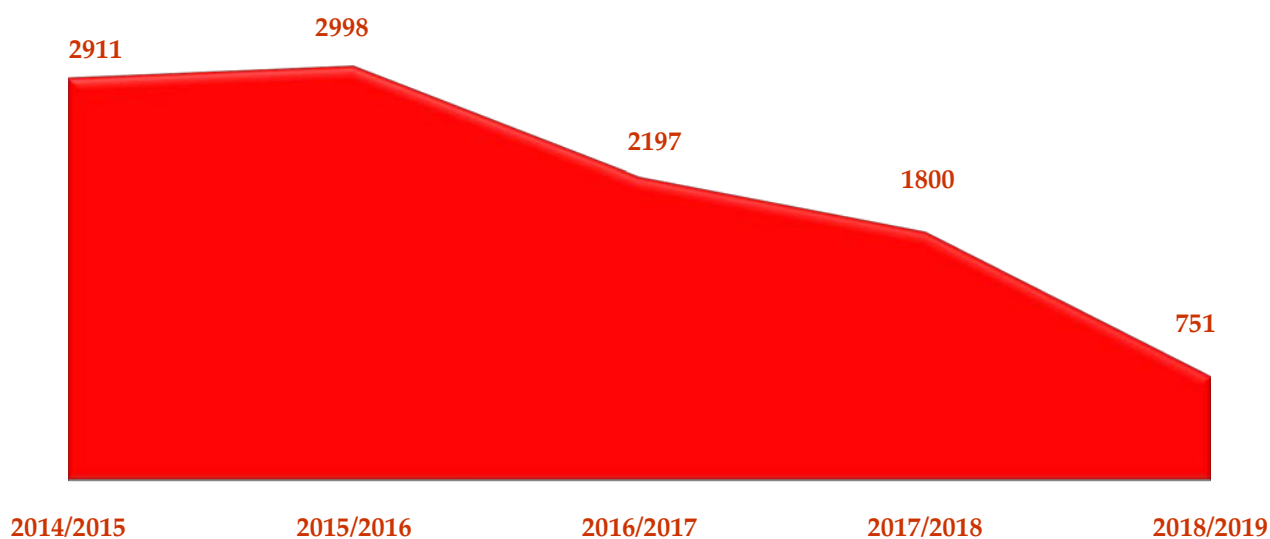
	2014- 2015	2015- 2016	2016- 2017	2017- 2018	2018- 2019
Ali təhsil müəssisələrinin sayı	53	54	51	51	52
Onlarda tələbələrin sayı - cəmi, min nəfər	158,2	161,2	163,8	167,7	176,7
o cümlədən təhsilalma formaları üzrə:					
əyani	137,9	144,5	150,7	154,9	164,1
qiyabi	20,3	16,7	13,1	12,8	12,6
Əhalinin hər 10000 nəfərinə ali təhsil müəssisələrində tələbələrin sayı	167	168	169	171	179
Ali təhsil müəssisələrinə qəbul olan tələbələrin sayı:					
bakalavriata - cəmi, min nəfər	35,8	33,6	36,1	38,5	42,1
o cümlədən təhsilalma formaları üzrə:					
əyani	33,7	32,1	34,3	36,3	39,9
qiyabi	2,1	1,5	1,8	2,2	2,2
magistraturaya - cəmi,	4,9	5,0	5,1	6,5	6,9
o cümlədən təhsilalma formaları üzrə:					
əyani	4,9	5,0	5,1	6,5	6,9
qiyabi	-	-	-	-	-

**Yarandığı 859-cu ildən fəaliyyət göstərən ən qədim universitet Mərakeşin Fəs şəhərindəki Əl-Qarauin Universitetidir. Ginnesin rekordlar kitabında "dünyanın fasiləsiz fəaliyyət göstərən ən qədim ali təhsil müəssisəsi" kimi qeydə alınmışdır.*

Ali təhsil haqqında diplom alanlar, *min nəfər*

Xarici ölkələrin ali təhsil müəssisələrində dövlət xətti ilə təhsil alan Azərbaycan vətəndaşlarının sayı, *nəfər*

* Azərbaycanca 2018/2019-cu tədris ili üzrə ali təhsil müəssisələrinə qəbul olunan tələbələrədən ən gəncinin 15, ən yaşlısının isə 55 yaşı var.

Fəlsəfə doktoru proqramının əsas göstəriciləri, nəfər

	2014	2015	2016	2017	2018
Qəbul	629	558	420	455	665
o cümlədən:					
elmi müəssisələrə	254	175	123	192	232
ali təhsil müəssisələrinə	375	383	297	263	433
Buraxılış	377	636	543	529	605
o cümlədən:					
elmi müəssisələrdən	178	308	207	170	194
ali təhsil müəssisələrindən	199	328	336	359	411
Dissertasiya müdafiə etməklə buraxılış - cəmi	40	50	70	74	96
o cümlədən:					
elmi müəssisələrdən	10	12	17	26	40
ali təhsil müəssisələrindən	30	38	53	48	56

Elmlər doktoru proqramı üzrə əsas göstəricilər, nəfər

	2014	2015	2016	2017	2018
Qəbul - cəmi	129	94	101	129	165
o cümlədən:					
elmi müəssisələrə	58	54	53	80	95
ali təhsil müəssisələrinə	71	40	48	49	70
Buraxılış - cəmi	50	66	79	69	87
o cümlədən:					
elmi müəssisələrdən	13	52	44	39	56
ali təhsil müəssisələrindən	37	14	35	30	31
Dissertasiya müdafiə etməklə buraxılış - cəmi	-	3	9	16	12
o cümlədən:					
elmi müəssisələrdən	-	3	6	10	11
ali təhsil müəssisələrindən	-	-	3	6	1

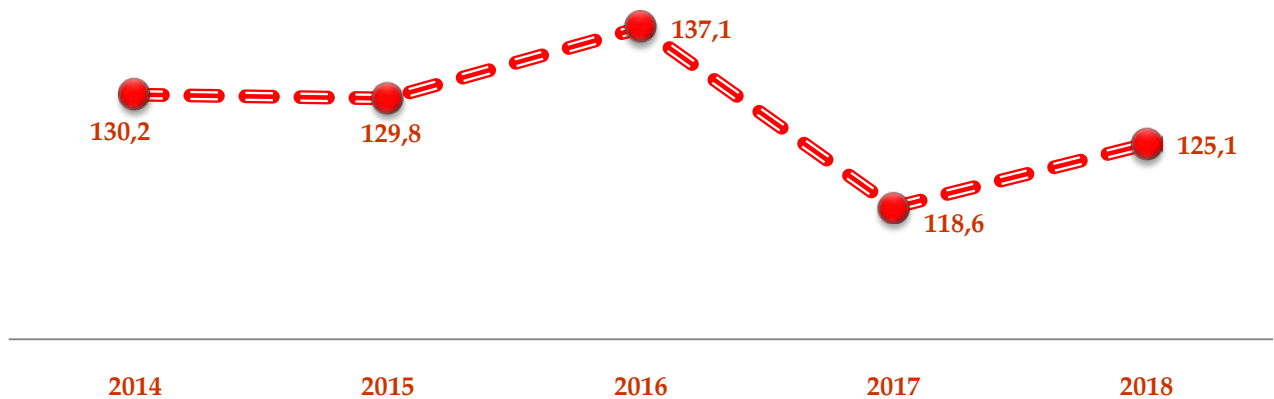
MƏDƏNİYYƏT

Arxeoloji tapıntılar və müasir dövrə qədər gəlib çatmış maddi abidələr Azərbaycan ərazisində qədim dövrdə (Qobustan petroqlifləri), həmçinin Qafqaz Albaniyası dövründə (Qum bazilikası və Ləkit məbədi) mədəniyyətin inkişaf etdiyini göstərir. Azərbaycanda İslamın yayılması ilə İslam mədəniyyəti inkişaf edir, məscidlər, mədrəsələr, türbələr tikilir, əsasən dekorativ incəsənətin ornamental forması inkişaf edir. Azərbaycan İslam dünyasında milli teatrın, operanın və baletin əsasının qoyulduğu ilk ölkədir.

Bu gün ölkəmizdə həyata keçirilən mədəniyyət siyasəti öz uğurlu nəticələrini verməkdədir. Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı ilə 2009-cu ildən başlayaraq hər il yay aylarında ölkəmizdə Beynəlxalq Musiqi Festivalı keçirilir ki, bu da Azərbaycan mədəniyyətinin dünyada tanınmasına xidmət edir.

**Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində 473 tarixi abidə, saray və muzeylər, 40 000 muzey eksponatı dağıdılmışdır.*

Dövlət büdcəsindən mədəniyyət və incəsənətə çəkilən xərclər,
milyon manat

**YUNESCO-nun qeyri-maddi mədəni irs siyahısına Azərbaycanın muğam, aşıq sənəti, Novruz bayramı, xalça toxuculuğu ənənəvi sənəti, tar ifaçılıq sənəti, Qarabağ atı ilə oynanılan çovqan oyunu, kəlağayı, Lahıc misgərlik sənəti, lavaş bişirmə ənənəsi daxil edilib.*

Kütləvi kitabxanalar və klub müəssisələri , ilin sonuna

	2014	2015	2016	2017	2018
Kütləvi kitabxanaların sayı	3291	3242	3088	2978	2942
onlarda kitabxana fondu:					
milyon nüsxə	33,2	32,6	32,5	32,2	31,8
əhalinin hər 1000 nəfərinə, nüsxə	3501	3403	3351	3289	3229
Oxucuların sayı, min nəfər	2677	2607	2612	2629	2577
Klub müəssisələrinin sayı	2729	2650	2539	2370	2319
Şəhər yerləri					
Kütləvi kitabxanaların sayı	479	462	453	436	416
onlarda kitabxana fondu:					
milyon nüsxə	16,3	16,1	16,1	16,0	15,8
əhalinin hər 1000 nəfərinə, nüsxə	3241	3129	3134	3041	3005
Oxucuların sayı, min nəfər	1474	1471	1384	1534	1488
Klub müəssisələrinin sayı	393	390	358	355	341
Kənd yerləri					
Kütləvi kitabxanaların sayı	2812	2780	2635	2542	2526
onlarda kitabxana fondu:					
milyon nüsxə	16,9	16,5	16,4	16,2	16,0
əhalinin hər 1000 nəfərinə, nüsxə	3796	3622	3602	3484	3398
Oxucuların sayı, min nəfər	1203	1136	1228	1095	1089
Klub müəssisələrinin sayı	2336	2260	2181	2015	1978

Kitabxana fondu

2018

31,8
milyon
nüsxə

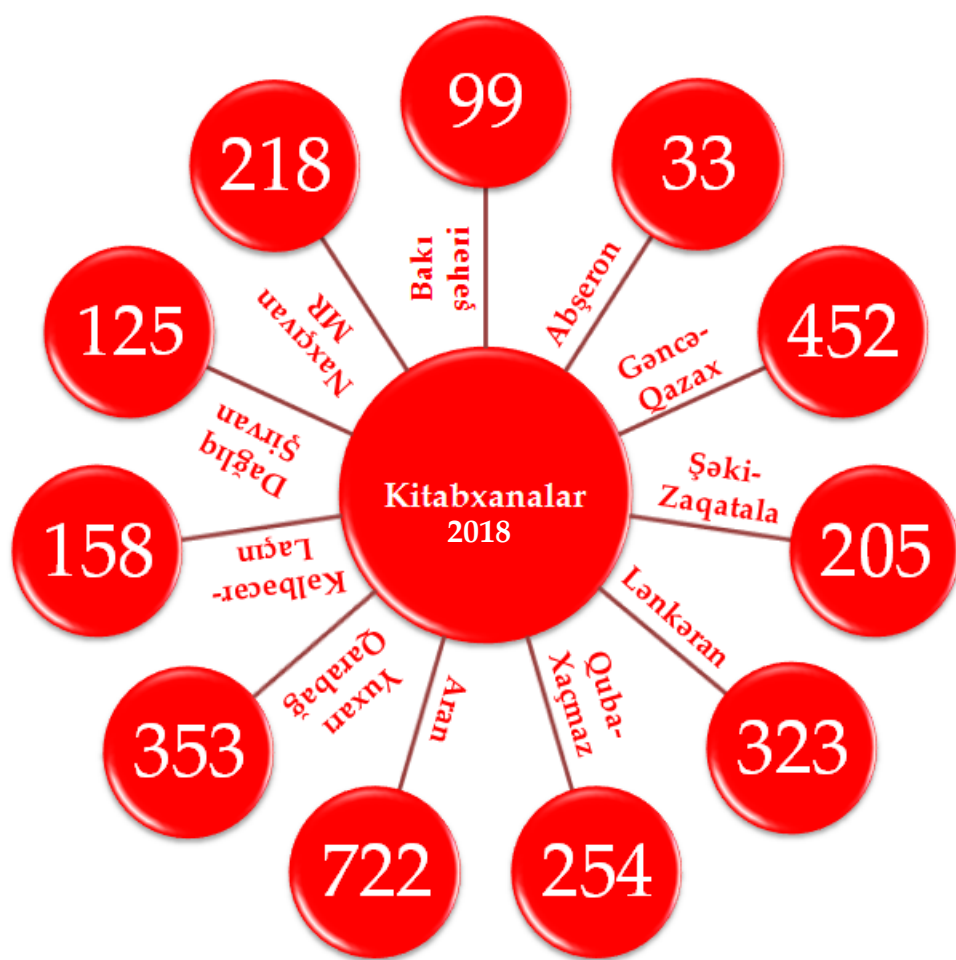
Oxucuların sayı

2018

2,6
milyon
nəfər

70

Qəzet və jurnalların sayı,
min ədəd

34044,7

2018

Uşaqlar üçün kitab-şəkillərin və
ya şəkil çəkmək üçün kitabların
çap edilməsi, min ədəd

1841

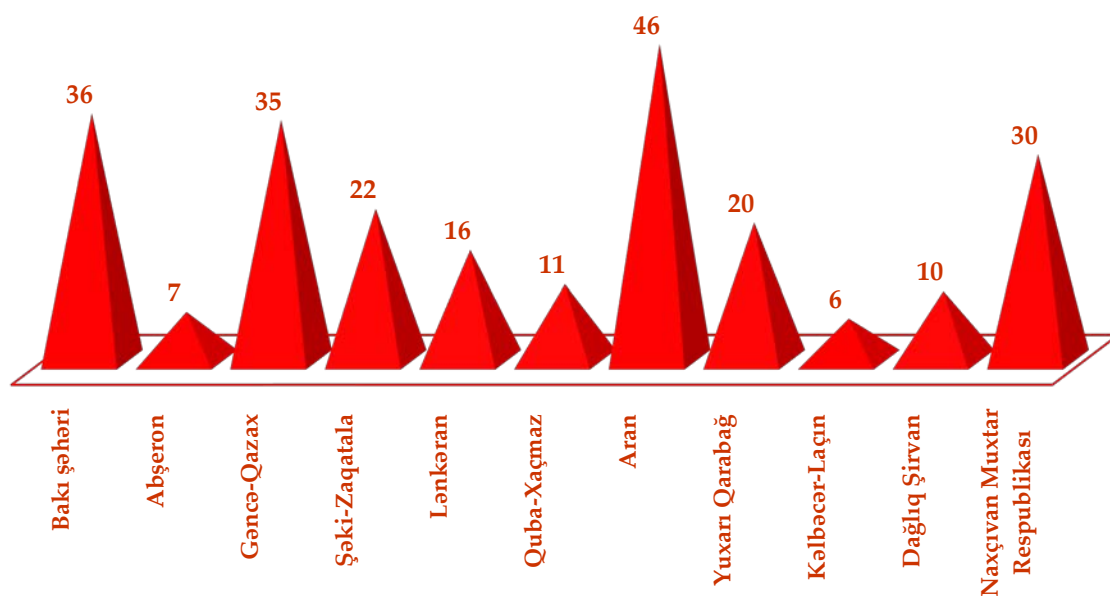

2018

Muzeylər, ilin sonuna

	2014	2015	2016	2017	2018
Muzeylərin sayı	233	234	236	238	239
Muzeylərə gələn ziyarətçilərin sayı, min nəfər	2531	2578	2697	3003	3171
Əhalinin hər 1000 nəfərinə	269	270	279	309	323

İqtisadi rayonlar üzrə muzeylərin sayı 2018

1. Muzey Mərkəzi 1960-cı ildə məşhur Azərbaycan memarı Həsən Məcidovun layihəsi əsasında tikilmişdir. Mərkəzdə bir sıra muzeylər yerləşir: Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi, C.Cabbarlı adına Azərbaycan Dövlət Teatr Muzeyi, Azərbaycan İstiqlal Muzeyi, Azərbaycan Dövlət Din Tarixi Muzeyi

2. Tarix Muzeyi 1920-ci ildən məşhur neft sahibkarı və xeyriyyəçi Hacı Zeynalabdin Tağıyevin yaşayış mülkündə yerləşdirilmiş 1921-ci ilin may ayından ilk ziyarətçilərini qəbul etmişdir.

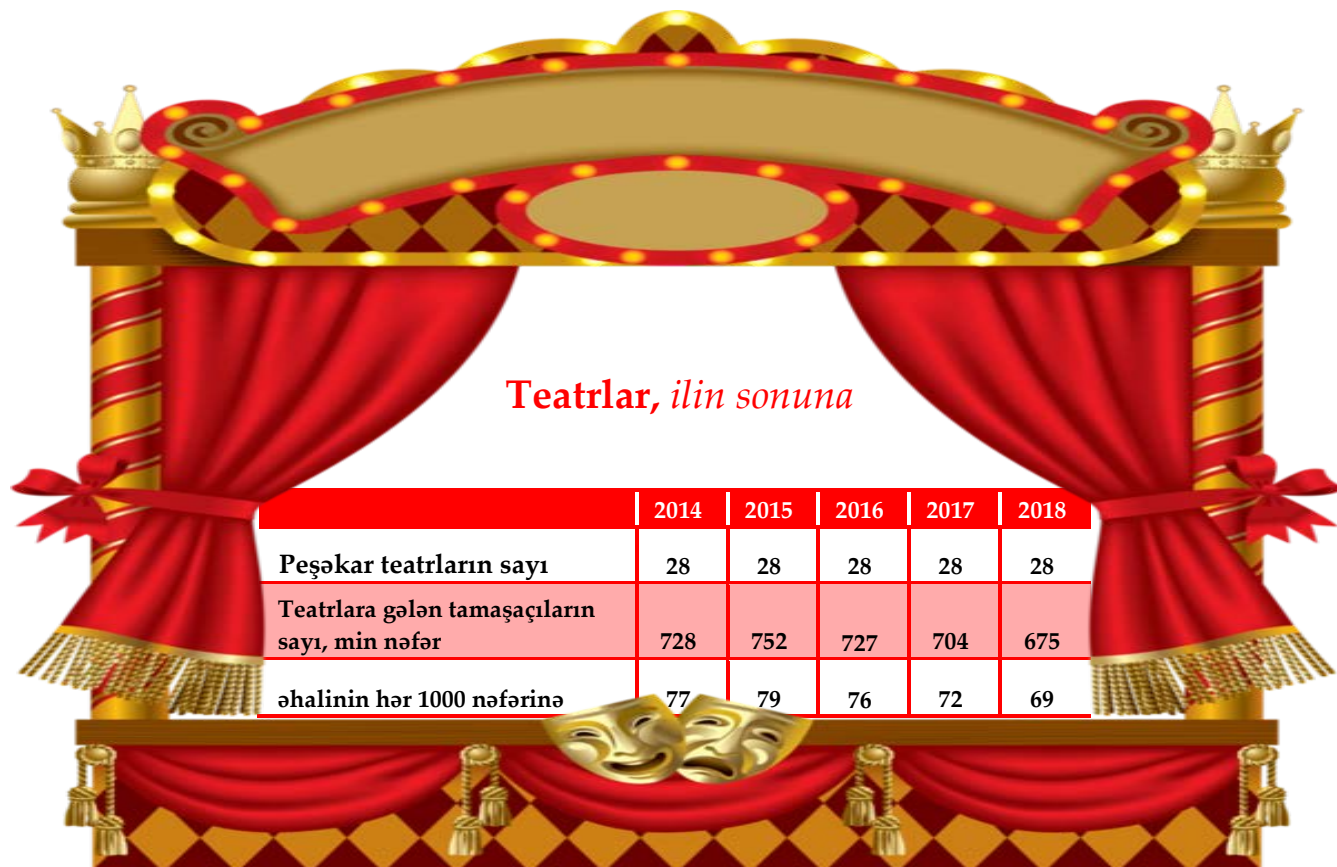
3. Ədəbiyyat Muzeyi 1945-ci ildə təşkil olunmuşdur və Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin adını daşıyır. Azərbaycan ədəbiyyatına və mədəniyyətinə aid materialların toplanması, tədqiqi, qorunması, sərgilərdə nümayiş etdirilməsi ilə məşğul olur.

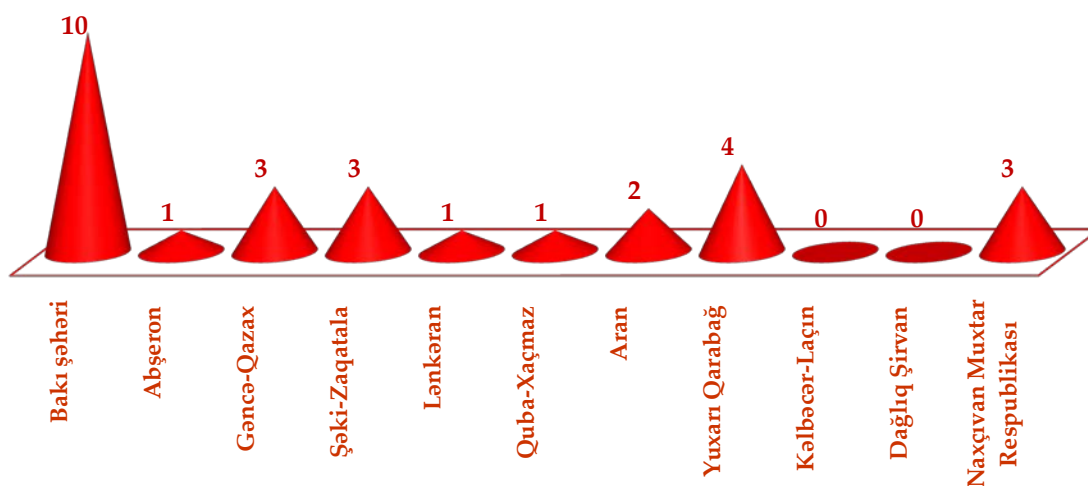
4. İncəsənət Muzeyinin əsası 1936-cı ildə qoyulmuşdur və muzeydə on yeddi mindən çox eksponat saxlanılır. 1943-cü ildən realist teatr-dekorasiya sənətinin yaradıcılarından biri Rüstəm Mustafayevin adını daşıyır.

5. Xalça Muzeyi 1967-ci ildə yaradılmışdır. 2019-cu ildən Azərbaycan Milli Xalça Muzeyi adlanır. Yarandığı dövrdə dünyanın yeganə ixtisaslaşdırılmış xalça muzeyi idi. Azərbaycan xalçasının milli bədii irsin ən önəmli tərkib hissələrindən biri kimi qorunub saxlanması muzeyin yaradılmasının başlıca məramı olmuşdur.

İqtisadi rayonlar üzrə teatrların sayı
2018

1. Akademik Milli Dram Teatrı binasının əsası 1919-cu ildə qoyulub. Həsən bəy Zərdabinin rəhbərliyi ilə 1873-cü il martın 10-da "Nəciblər klubu"nda M.F.Axundovun "Lənkəran xanının vəziri" komediyası tamaşaya qoyuldu. Bununla peşəkar Milli teatrımızın, başqa sözlə, Akademik Milli Dram teatrının bünövrəsi qoyuldu.

3. Musiqili Komediya Teatrı 20-ci əsrin əvvəllərində yaradılıb. Opera kimi bu janrın da yaradıcısı Üzeyir Hacıbəyli. Onun 1909-cu ildə yazdığı "Ər və arvad" musiqili komediyasının ilk tamaşası 1910-cu ildə Bakıda Nikitin qardaşlarının sirk binasında olmuşdur

5. Kukla Teatrının əsasını 1931-ci ildə Mollağa Bəbirli qoymuşdur. Bu teatrın ilk tamaşası 1932-ci ildə («Sirk» adlı tamaşa) göstərilmişdir. Teatr uşaq ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən olan Abdulla Şaiqin adını daşıyır.

2. Milli Opera və Balet Teatrı Birləşmiş Dövlət Teatrı kimi 1920-ci ildə yaradılıb. Azərbaycan milli opera sənətinin tarixi Üzeyir Hacıbəyli tərəfindən 1908-ci il yanvarında tamaşaya qoyulmuş "Leyli və Məcnun" operasından başlanır.

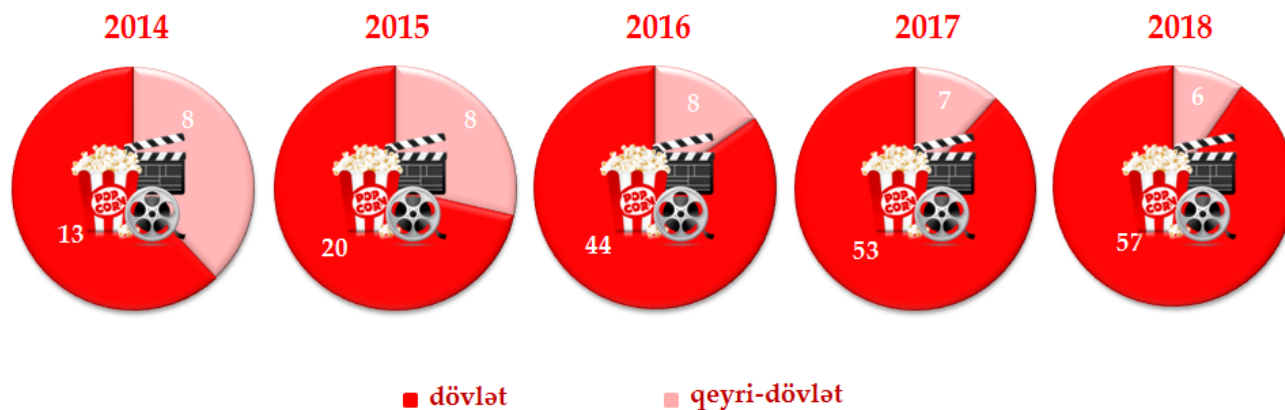
4. Gənc Tamaşaçılar Teatrı 1928-ci ildə Bakı Uşaq teatri adı ilə fəaliyyətə başlamışdır. 1936-cı il iyul ayının 18-dən etibarən Bakı Uşaq teatri əsasən "Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçılar Teatrı" adlandırılmışdır.

Kinoteatrlar, ilin sonuna

	2014	2015	2016	2017	2018
Kinozalların sayı - cəmi	21	28	52	60	63
onlarda yerlərin sayı	3691	4633	7604	10192	10458
o cümlədən:					
dövlət	1807	1807	1807	1407	1347
qeyri-dövlət	1884	2826	5797	8785	9111
Kinoseanslara gələn tamaşaçıların sayı, min nəfər	235,8	559,4	469,6	1397,1	1483,9
o cümlədən:					
dövlət	154,7	165,0	129,4	110,5	60,9
qeyri-dövlət	81,1	394,4	340,2	1286,6	1423,0
əhalinin hər 1000 nəfərinə	25	59	49	144	151

Kinozalların sayı

Konsert müəssisələrinin işinin əsas göstəriciləri

	2014	2015	2016	2017	2018
Konsert müəssisələrinin sayı	14	14	14	15	15
Keçirilmiş konsertlərin sayı	1404	1418	1327	1189	1287
Konsertlərə gələn tamaşaçıların sayı, min nəfər	452	401	456	443	510
əhalinin hər 1000 nəfərinə	48	42	47	46	52

Sirklərin fəaliyyəti

2018

Uşaq musiqi məktəbləri

2018

İncəsənət və rəssamlıq məktəbləri

2018

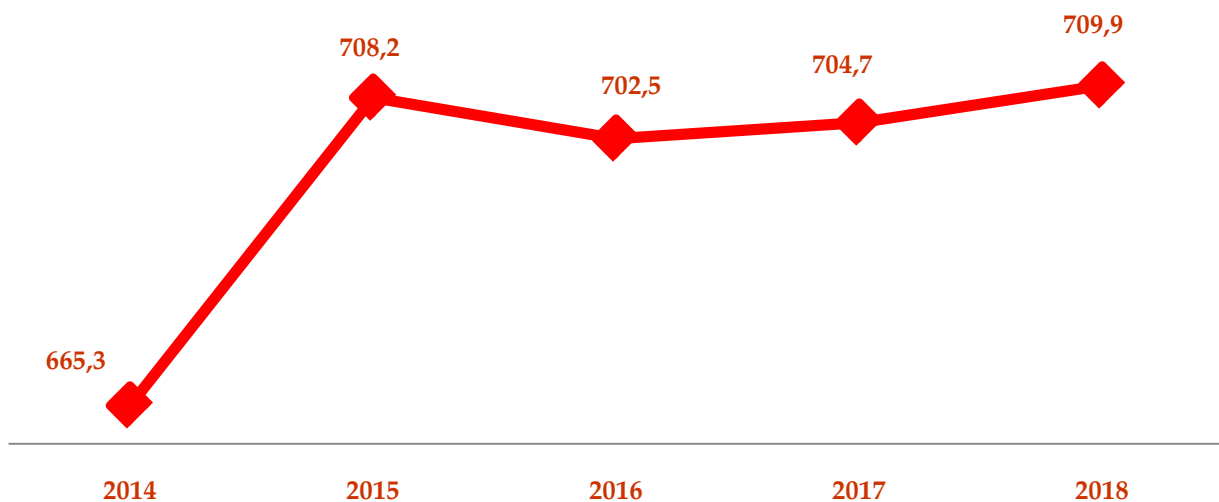

SƏHIYYƏ VƏ SAĞLAMLIQ

1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin (AXC) ilk qərarlarından biri Səhiyyə Nazirliyinin yaradılması olmuşdur. Həmin dövrdə qəzalarda 33 xəstəxana fəaliyyət göstərmişdir.

Hazırda ölkəmizdə sosial yönümlü siyasətin həyata keçirilməsi səhiyyənin inkişaf etdirilməsinə və əhəlinin sağlamlığının qorunması problemlərinin həll edilməsinə imkan yaradır. Dövlət büdcəsindən səhiyyəyə ayrılan vəsaitin artırılması nəticəsində ölkənin müxtəlif rayonlarında müasir tipli avadanlıqlarla təchiz olunmuş xəstəxanalar, diaqnostika mərkəzləri, ambulatoriya-poliklinika müəssisələri tikilib istifadəyə verilmiş, bir sıra tibb müəssisələrində yenidənqurma və bərpa işləri aparılmışdır. 2019-cu ilin əvvəlinə ölkədə 32,5 min həkim və 54,0 min orta tibb işçisinin çalışdığı 563 xəstəxana, 1741 ambulator-poliklinika müəssisəsi, 79 təcili tibbi yardım stansiyası, 130 qadın məsləhətxanası, 248 uşaq poliklinikaları, ambulatoriyaları və uşaq şöbəsi olan tibb müəssisələri, 56 sanatoriya-istirahət müəssisəsi əhaliyə tibbi-profilaktik xidmət göstərmişdir.

Dövlət büdcəsindən səhiyyəyə çəkilən xərclər, milyon manat

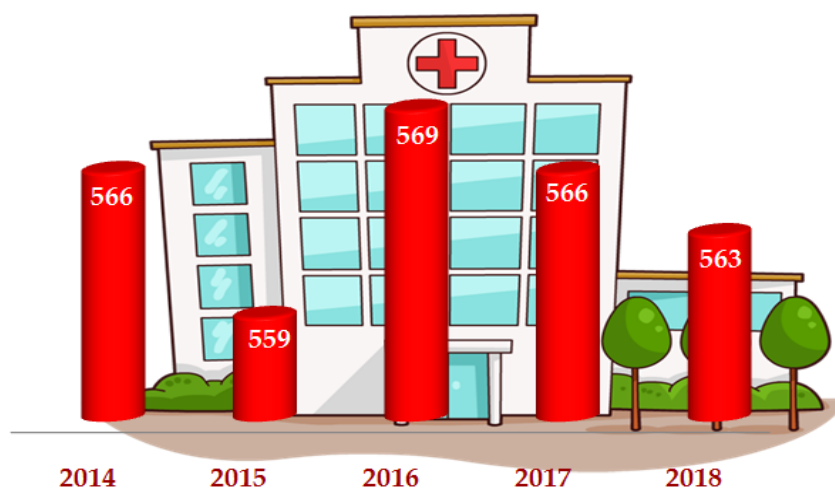

* Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı 1946-cı ildə Nyu-Yorkda keçirilən beynəlxalq səhiyyə konfransında yaradılmışdır. 7 aprel 1948-ci ildə təşkilatın nizamnaməsi qüvvəyə minmişdir, həmin gün Ümumdünya Sağlamlıq Günü kimi qeyd olunur. Təşkilatın mənzil-qərargahı Cenevrədə yerləşir. Üzv dövlətlərin sayı 190-dır.

Səhiyyənin əsas göstəriciləri, ilin əvvəlinə

Göstəricilər	2014	2016	2017	2018	2019
Bütün ixtisaslardan olan həkimlərin sayı, min nəfər	32,4	32,5	32,2	31,9	32,5
əhalinin hər 100000 nəfərinə	347	339	332	326	329
Uşaq həkimlərinin sayı, min nəfər	4,0	3,9	3,7	3,6	3,6
0-17 yaşlı uşaqların hər 100000 nəfərinə	157	150	140	137	136
Orta tibb işçilərinin sayı, min nəfər	56,9	54,9	54,5	52,8	54,0
əhalinin hər 100000 nəfərinə	609	573	562	540	548

Xəstəxana müəssisələrinin sayı, ilin sonuna

- *İnsan bədənindəki damarların uzunluğu təxminən 96 min kilometrdir.
- *İnsanın saç telinin sayı təxminən 100 mindir.
- *Ürək gündə orta hesabla 100 min dəfə döyünür.
- * Böyrəklər qanı gündə 300 dəfəyə qədər filtrləyir.

İqtisadi rayonlar üzrə səhiyyənin göstəriciləri, 2019-cu ilin əvvəlinə

	Həkimlərin sayı, nəfər	Orta tibb işçilərinin sayı, nəfər	Xəstəxana- ların sayı	Xəstəxana çarpayılarının sayı, ədəd	Əhaliyə ambulator- poliklinika yardımı göstərən müalicə müəssisələrinin sayı
Bakı şəhəri	20869	21922	155	18541	304
Abşeron	1718	2996	23	1744	57
Gəncə-Qazax	2499	6693	70	4747	234
Şəki-Zaqatala	1082	3527	26	1669	105
Lənkəran	978	2876	40	1832	179
Quba-Xaçmaz	726	1907	21	1289	99
Aran	2865	8606	80	5067	338
Yuxarı Qarabağ	495	1720	57	3766	157
Kəlbəcər-Laçın	145	549	36	1745	88
Dağlıq Şirvan	344	1007	11	661	62
Naxçıvan Muxtar Respublikası	764	2245	44	2984	118

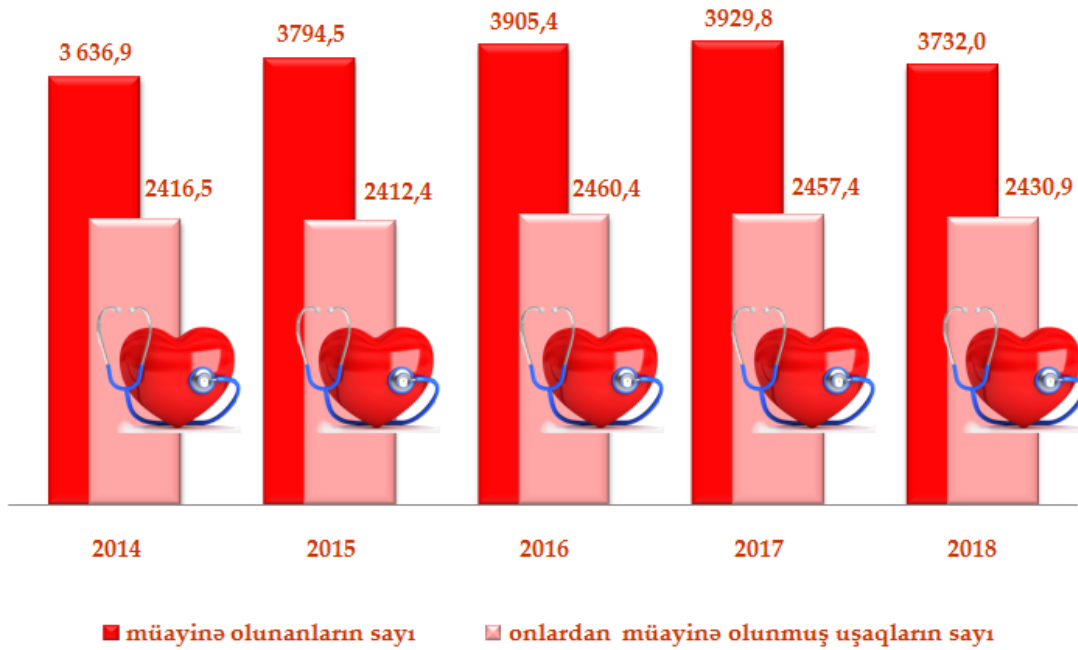
**Təcili tibbi yardım stansiyalarının sayı
2018**

79

80

Əhalinin profilaktik müayinəsi, min nəfər

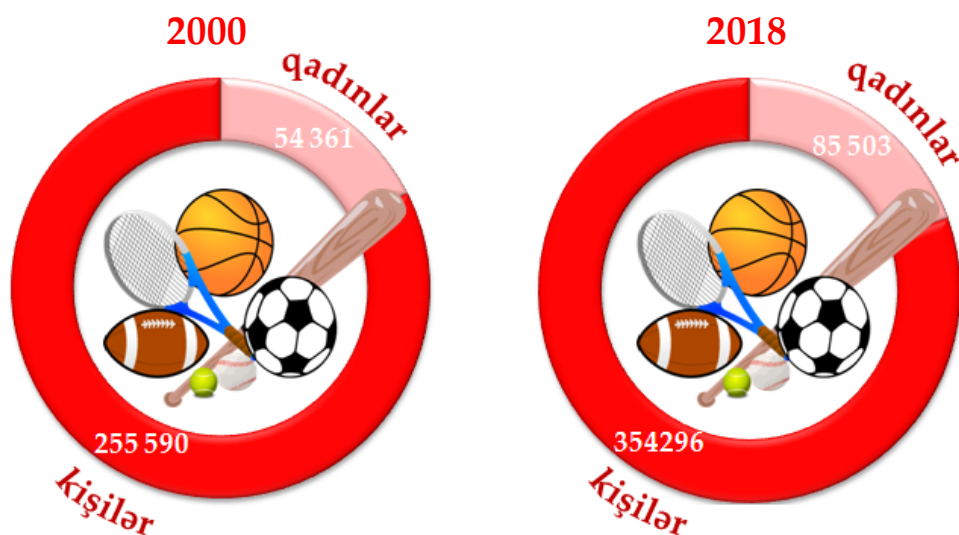
İDMAN

Ölkə iqtisadiyyatında baş verən sürətli inkişaf prosesi bütün sosial sferaları, o cümlədən idman və bədən tərbiyəsini də əhatə edir və nəticədə bu sahədə qazanılan nailiyyətlər ilbəil artır. Azərbaycan bir idman ölkəsi kimi dünyanın diqqət mərkəzindədir. Bunun nəticəsidir ki, ölkəmizdə bir – birinin ardınca dünya səviyyəli yarışlar keçirilir və yaxın gələcəkdə belə tədbirlərin təşkil olunması nəzərdə tutulur.

İdman seksiyalarında idmanla məşğul olanların sayı, nəfər

İdman növləri	2014	2015	2016	2017	2018
Cəmi	425 449	420 967	425 523	432 028	439 799
İdman növləri üzrə:					
atıcılıq idmanı	1 645	1 732	1 719	1 626	1 709
armrestlinq	1 720	1 686	1 843	1 849	2 039
yüngül atletika	34 010	33 435	32 838	33 597	33 218
ağır atletika	3 076	3 071	3 075	3 214	3 460
basketbol	20 148	21 145	21 896	20 712	20 927
badminton	722	1 188	1 239	1 259	1 121
boks	8 276	8 938	8 928	9 287	9 338
bədii gimnastika	1 324	1 332	1 485	1 486	3 131
idman gimnastikası	3 129	3 259	2 330	3 673	1 862
voleybol	49 668	51 393	50 501	50 218	48 808
qılıncoynatma	468	435	435	430	445
dama	22 964	22 612	21 478	22 414	21 728
cüdo	10 400	10 015	10 304	10 178	10 560
karate	5 177	5 308	5 553	5 627	5 892
kikboksinq	4 470	4 411	4 793	5 301	5 779
yunan-roma güləşi	8 963	9 433	9 736	10 299	9 868
sərbəst güləş	15 407	15 784	16 143	15 254	15 974
nərd	9 372	9 112	10 056	9 602	8 505
otüstü xokkey	488	306	274	107	115
sambo güləşi	4 111	4 149	4 153	3 978	4 027
tennis	2 173	2 339	2 319	2 181	2 196
stolüstü tennis	11 763	12 046	12 415	12 116	12 392
taekvando	4 242	4 869	4 815	5 069	5 247
futbol	91 461	88 701	88 688	92 223	93 288
futzal	10 373	10 288	12 468	12 443	12 589
üzgüçülük	6 131	6 381	7 804	6 382	8 139
şahmat	38 613	41 281	41 407	43 826	44 181

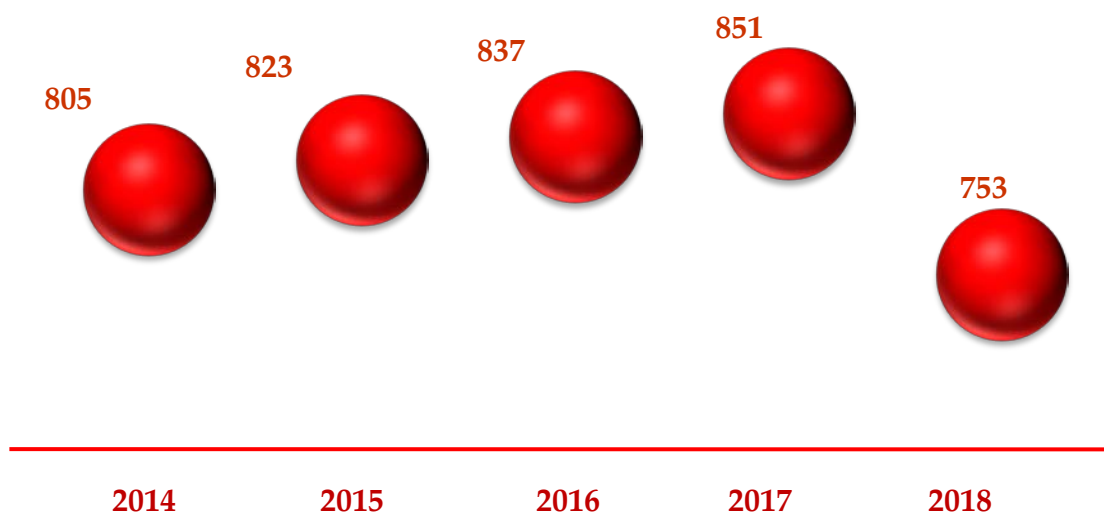
İdmanla məşğul olanların sayı, nəfər

İdman qurğularının, bədən tərbiyəsi və idmanla məşğul olanların sayı, ilin əvvəlinə

	2015	2016	2017	2018	2019
İdman qurğularının sayı- cəmi	10798	11027	11215	11412	11545
onlardan:					
idman sarayları	3	3	3	3	3
olimpiya idman kompleksləri	39	39	39	41	41
tribunaları 1,5 min və daha çox azarkeş tutan yerli stadionlar	74	75	75	76	76
tribunaları 1,5 mindən az azarkeş tutan yerli stadionlar	122	123	118	118	120
kompleks idman qurğuları	180	189	188	192	192
üzgüçülük hovuzları	84	105	113	120	123
atıcılıq tirləri	176	174	170	170	166
Bədən tərbiyəsi və idmanla məşğul olanların sayı, min nəfər	1723,8	1724,7	1755,4	1785,9	1 827,9

Ölkənin idmançıları tərəfindən qazanılmış medalların sayı

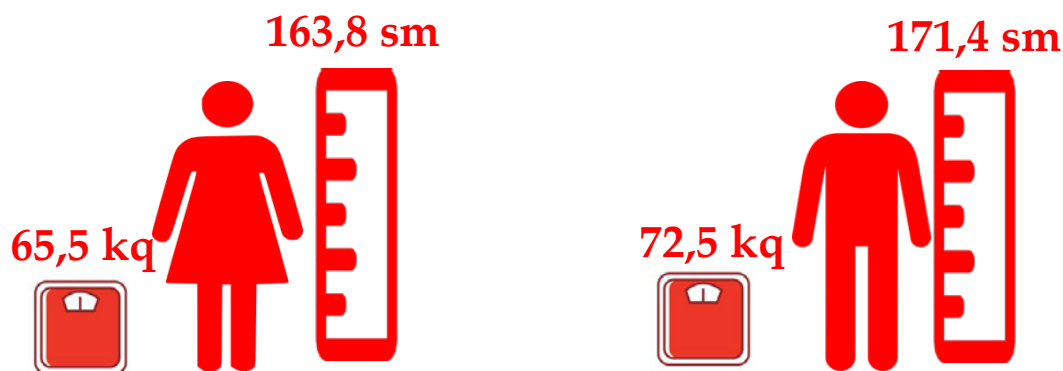
Ölkənin idmançıları tərəfindən qazanılmış medalların bölgüsü 2018

2018-ci ildə əhalinin yaş üzrə orta çəkisi və boyu, faizlə
(ev təsərrüfatlarının tədqiqatına əsasən)

	15 yaşdan yuxarı əhali	Yaş qrupları üzrə			
		15-19	20-44	45-64	65+
Bütün əhali					
orta çəkisi, kq	68,9	53,8	67,7	73,0	71,1
orta boyu, sm	167,4	160,6	168,2	168,2	166,5
artıq çəkisi olanlar, faizlə	8,1	0,2	3,9	13,4	14,1

Cins üzrə əhalinin orta çəkisi və boyu
2018

2018-ci ildə siqaret çəkənlərin əhalinin ümumi sayında xüsusi çəkisi, faizlə
(ev təsərrüfatlarının tədqiqatına əsasən)

	15 yaşdan yuxarı əhali	Yaş qrupları üzrə			
		15-19	20-44	45-64	65+
Siqaret çəkənlər	15,3	0,1	13,4	21,7	14,0
Neçə ildir siqaret çəkir	18,3	1,6	10,4	22,1	31,6
Gündə 20 ədəddən çox siqaret çəkənlər	5,3	0,0	2,9	6,3	9,7
Gündə çəkilən siqaretlərin orta sayı	15,0	7,2	14,1	15,7	15,6

2018-ci ildə əhalinin cins və yaş üzrə bədən çəkisinin orta əmsalları, faizlə
(ev təsərrüfatlarının tədqiqatına əsasən)

Bədən çəkisinin orta əmsalları	15 yaşdan yuxarı əhali	Yaş qrupları üzrə			
		15-19	20-44	45-64	65+
Bütün əhali	100	100	100	100	100
18,5 - dən az	1,0	10,1	0,5	0,0	-
18,5-25	43,7	83,7	54,0	25,8	29,8
25-30	47,2	5,9	41,6	60,7	56,1
30-dan yuxarı	8,1	0,2	3,9	13,4	14,1
Kişilər					
18,5 - dən az	0,9	10,1	0,2	0,0	-
18,5-25	40,7	83,5	47,6	23,9	27,7
25-30	51,4	6,2	47,7	64,8	61,8
30-dan yuxarı	7,0	0,2	4,5	11,3	10,4
Qadınlar					
18,5 - dən az	1,1	10,2	0,8	0,1	-
18,5-25	46,5	83,9	60,5	27,3	31,3
25-30	43,3	5,6	35,4	57,4	51,7
30-dan yuxarı	9,1	0,3	3,3	15,3	17,0

Gəlin kiçik statistik hesablama aparaq:

Bədən çəkisinin orta əmsalı necə hesablanır?

BƏDƏNİN ÇƏKİSİNİN ORTA İNDEKSİ hesablanarkən çəki boyun metrə ifadəsinin kvadratına bölünür.

Məsələn: boy = 175 sm, çəki = 70 kq İndeks = $70 / (1,75^2) = 70 / 3,06 = 22,9$

Alınan nəticə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının normalarına görə:

18,5-dən azdırsa - çəki normadan azdır

18,5-25 arasındadırsa - çəki normaldır.

25-30 arasındadırsa- piylənmə ərəfəsini bildirir.

30-dan yuxarıdırsa - həddən artıq piylənmədən xəbər verir.

Bəlkə öz bədən çəkinin əmsalını hesablayasan?!

Əhalinin öz sağlamlığını qiymətləndirməsi, faizlə

15 yaşdan yuxarı əhali

2018

78,4%

19,5%

2,1%

Cinslər üzrə əhalinin sağlamlıq vəziyyətinin xarakteristikası, faizlə

2018

	15 yaşdan yuxarı əhali	Yaş qrupları üzrə:			
		15-19	20-44	45-64	65+
Kişilərin yekunda xüsusi çəkisi	48,0	51,1	50,4	45,4	43,4
Öz sağlamlığını qiymətləndirirlər:					
yaxşı	81,3	95,9	91,0	74,8	44,0
qənaətbəxş	16,8	3,9	8,1	23,0	49,4
pis	1,9	0,2	0,9	2,2	6,6
Qadınların yekunda xüsusi çəkisi	52,0	48,9	49,6	54,6	56,6
Öz sağlamlığını qiymətləndirirlər:					
yaxşı	75,7	94,6	90,4	69,1	30,2
qənaətbəxş	22,1	5,2	8,9	28,9	59,5
pis	2,3	0,3	0,7	1,9	10,3

TURİZM

Ölkəmizin zəngin və cəlbedici təbiət mənzərələrinə, qədim tarixi-mədəni abidələrə və inkişaf etmiş turizm infrastrukturuna malik olması, eyni zamanda digər dünya ölkələri ilə iqtisadi, mədəni və siyasi əlaqələrin genişlənməsi nəticəsində ölkəmizə gələn əcnəbi turistlərin sayında ilbəil artım müşahidə olunmuşdur.

Turizm infrastrukturunun sürətlə formalaşdırılmasında əhəmiyyətli dərəcədə rol oynayan proqramlar əsasında ayrı-ayrı regionlarda mehmanxanaların, turizm, sanatoriya-kurort mərkəzlərinin, idman obyektlərinin, iaşə müəssisələrinin tikintisinin və bərpasının aparılması bu sahənin inkişafına güclü təkan vermişdir. Azərbaycanda turizm sahəsində mövcud olan geniş imkanlar ölkəmizin bir sıra beynəlxalq təşkilatlarla, eləcə də Ümumdünya Turizm Təşkilatı ilə turizmin inkişafı istiqamətində əməkdaşlıq etməsinə şərait yaradır. Azərbaycanda 2011-ci il "Turizm ili" elan edilmişdir.

Səyahət agentlikləri və turoperatorların əsas göstəriciləri

	2014	2015	2016	2017	2018
Səyahət agentlikləri və turoperatorların sayı, vahid	218	243	272	339	374
Səyahət agentlikləri və turoperatorlarda çalışan işçilərin sayı, nəfər	1 794	1 586	1 838	1 891	2 074
Səyahət agentlikləri və turoperatorların əldə etdiyi gəlir, min manat	31 107,1	36 482,2	36 758,3	41 034,2	56 439,4
Səyahət agentlikləri və turoperatorların xərcləri, min manat	27 018,1	30 811,6	29 101,8	36 734,6	46 085,1
Satılmış turizm yollayışlarının sayı, ədəd	66 233	44 615	36 978	44 066	49 992
o cümlədən:					
ölkə daxilində səyahət etmək üçün Azərbaycan vətəndaşlarına	6 990	4 695	5 842	5 850	7 390
ölkədən kənarda səyahət etmək üçün Azərbaycan vətəndaşlarına	54 900	38 002	24 368	31 612	36 463
Azərbaycan ərazisində səyahət etmək üçün əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə	4 343	1 918	6 768	6 604	6 139
Səyahət agentlikləri və turoperatorların vasitəçiliyi ilə qəbul edilmiş və göndərilmiş turistlərin sayı, nəfər	101 406	73 527	63 543	77 587	83 722

**Ölkəyə gələn və ölkədən gedənlərin nəqliyyat
növlərindən istifadə üzrə sayı, min nəfər
2018**

**Azərbaycana gələn əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan
şəxslərin səfərlərin məqsədi üzrə bölgüsü**

	2014	2015	2016	2017	2018
Azərbaycana gələn əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin sayı, min nəfər	2 297,8	2 006,2	2 248,8	2 696,7	2 849,6
o cümlədən:					
▲ turizm məqsədilə	2 159,7	1 921,9	2 044,7	2 454,0	2 605,3
ondan:					
istirahət, əyləncə məqsədilə	709,9	668,8	697,1	839,3	1 042,4
işgüzar məqsədlə	670,5	632,3	691,7	834,4	787,4
müalicə məqsədilə	46,3	36,5	41,5	49,1	63,1
dini ziyarət	13,7	11,5	12,6	14,7	15,3
qohumlara, dostlara baş çəkmək	677,1	542,0	562,0	674,9	651,6
digər turizm məqsədilə	42,2	30,8	39,8	41,6	45,5
▲ digər məqsədlə	138,1	84,3	204,1	242,7	244,3

**Xarici ölkələrə gedən Azərbaycan vətəndaşlarının
səfərlərin məqsədi üzrə bölgüsü**

	2014	2015	2016	2017	2018
Xarici ölkələrə gedən Azərbaycan vətəndaşlarının sayı, min nəfər	4 244,3	4 095,8	4 281,8	4 108,9	4 908,1
o cümlədən:					
▲ turizm məqsədilə	3 319,4	3 256,2	3 592,1	3 447,4	4 096,7
ondan:					
istirahət, əyləncə məqsədilə	1 014,7	1 045,2	1 096,1	1 054,9	1 126,3
işgüzar məqsədlə	1 277,8	1 185,3	1 371,6	1 306,5	900,2
müalicə məqsədilə	169,8	140,0	192,7	189,6	288,6
dini ziyarət	117,8	133,5	127,1	120,1	245,3
qohumlara, dostlarabaş çəkmək	565,0	592,6	613,9	586,1	844,5
digər turizm məqsədilə	174,3	159,6	190,7	190,2	691,8
▲ digər məqsədlə	924,9	839,6	689,7	661,5	811,4

**Turizm məqsədilə çəkilən xərclər, milyon manat
2018**

2387,4

Xarici ölkələrə gedən Azərbaycan vətəndaşlarının çəkdiyi xərclər

2661,6

Azərbaycana gələn əcnəbi turistlərin çəkdiyi xərclər

**Səyahət agentlikləri və turoperatorların vasitəçiliyi ilə
Azərbaycana gələn turistlərin sayı
2018**

Ölkələr	2015	2016	2017	2018
ABŞ	12	28	161	40
Almaniya	45	83	49	115
BƏƏ	55	1 262	5 009	3 964
Böyük Britaniya	35	61	131	7
Çin	9	352	91	25
Fransa	94	133	36	37
Gürcüstan	11	10	91	122
Hindistan	-	-	21	524
İran	-	1 338	1 780	128
İspaniya	213	86	78	39
İsrail	-	-	584	1 721
İtaliya	94	144	33	53
Qazaxıstan	11	9	15	75
Misir	-	5	50	52
Rusiya Federasiyası	1 052	4 321	1 985	2 225
Səudiyyə Ərəbistanı	-	-	1 964	384
Türkiyə	129	50	444	229
Ukrayna	20	35	57	412
Yaponiya	-	-	17	30
Digər ölkələr	229	1032	859	2 595

**Səyahət agentlikləri və turoperatorların vasitəçiliyi ilə xarici ölkələrə
gedən Azərbaycan vətəndaşlarının sayı
2018**

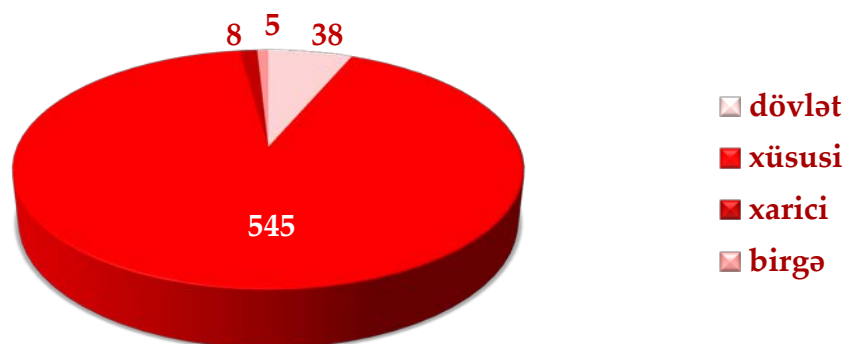

Ölkələr	2015	2016	2017	2018
ABŞ	238	104	164	218
Almaniya	1 236	1 415	890	931
BƏƏ	4 485	4 307	5 332	5734
Böyük Britaniya	552	646	207	233
Çin	75	38	89	122
Çexiya	592	678	423	573
Fransa	481	298	290	640
Finlandiya	9	206	2	4
Gürcüstan	1 119	684	968	1595
İran	3 743	2 654	5 568	4407
İspaniya	516	329	124	211
İtaliya	782	477	490	652
Qazaxıstan	165	32	77	370
Macarıstan	-	-	26	253
Misir	314	384	483	685
Rusiya Federasiyası	5 885	4 398	5 077	5 669
Səudiyyə Ərəbistanı	-	-	4 810	87
Türkiyə	19 544	14 871	22 461	26 516
Ukrayna	543	518	1 071	1 497
Digər ölkələr	19 677	13 011	1 416	2502

Mehmanxana və mehmanxana tipli müəssisələrin əsas göstəriciləri

	2014	2015	2016	2017	2018
Mehmanxana və mehmanxana tipli müəssisələrin sayı, vahid	535	536	548	563	596
Birdəfəlik tutum, yer	35 652	37 278	40 042	41 611	46 693
Nömrələrin sayı, vahid	17 363	17 953	19 919	20 778	22 192
Yerləşdirilmiş şəxslərin sayı, nəfər	672 345	838 145	1 122 068	1 414 708	1 749 475
o cümlədən:					
ölkə vətəndaşları	279 555	342 497	345 284	433 476	515 083
əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər	392 790	495 648	776 784	981 232	1 234 392
Gecələmələrin sayı, adam-gecə	1 687 457	1 644 056	2 125 266	2 590 641	3 002 959
o cümlədən:					
ölkə vətəndaşları	884 908	685 117	719 002	886 187	952 949
əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər	802 549	958 939	1 406 264	1 704 454	2 050 010
İşçilərin sayı, nəfər	9 009	8 364	9 838	10 015	11 407
Müəssisələrin əldə etdiyi gəlir, min manat	181 047,3	183 055,1	240 112,7	284 453,9	359 453,0
Məhsul və xidmətlərin istehsalına çəkilən xərclər, min manat	147 068,1	171 730,8	204 852,3	222 192,9	277 680,5
Büdcəyə ödənilmiş vergilər, min manat	28 201,5	28 098,5	38 525,7	39 040,6	33 323,1

Mehmanxana və mehmanxana tipli müəssisələrin mülkiyyət növləri üzrə sayı 2018

YOLDA TƏHLÜKƏSİZLİK

Nəqliyyatın və piyadaların hərəkətini tənzimləmək və onların təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə şəhər küçələrində, prospektlərdə, yollarda məlumatverici və digər nişanlar quraşdırılır.

Unutmaq olmaz ki, nəqliyyat vasitələri həyatımızda mühüm yer tutur. Ancaq onların sayının ilbəil artması bir sıra problemləri də üzə çıxarır.

** Yol ilk dəfə eramızdan əvvəl Roma imperiyasında salınmışdır. "Bütün yollar Romaya aparır" ifadəsi də elə o vaxtlar yaranmışdır. Romaya aparan yolların örtüyü daşdan olmaqla yolun kənarında hər kilometrə bir daş dirək qoyulurdu.*

Piyadalar, sərnəşinlər və sürücülər yol hərəkəti iştirakçılarıdır. Hərəkətin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün hərəkət iştirakçıları yol hərəkəti qaydalarını bilməli və onlara dəqiq əməl etməlidirlər.

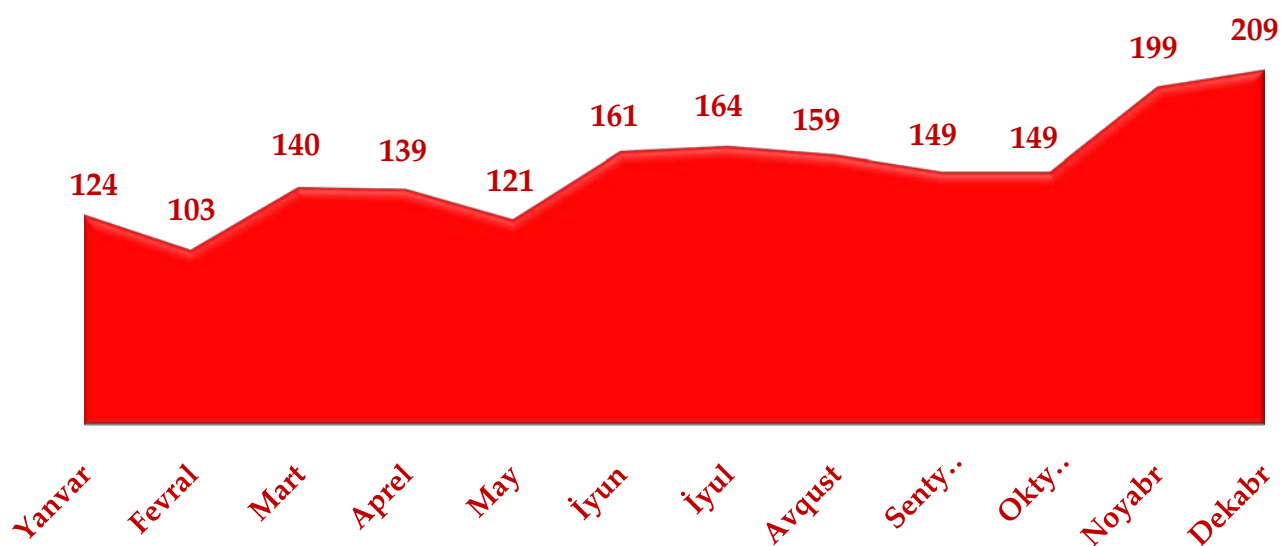
Yol qəzalarının qurbanlarına çevrilməmək üçün yol hərəkəti qaydalarını yaxşı bilmək vacibdir. Yoldaşlarınızın yol hərəkəti qaydalarına əməl etmərsə, onları bundan çəkindirməyə çalışın, yol hərəkəti qaydalarına uyğun hərəkət edin.

Yol-nəqliyyat hadisələri (YNH)

	2014	2015	2016	2017	2018
YNH-nin sayı - cəmi	2635	2220	2006	1833	1817
onlardan sərxoşluq vəziyyətində olan şəxslər tərəfindən törədilən YNH	60	55	37	29	49
Həlak olanlar, nəfər-cəmi	1124	894	759	750	722
əhalinin hər 1000000 nəfərinə	119	93	79	77	74
Yaralananlar, nəfər-cəmi	2676	2265	2003	1719	1711
əhalinin hər 1000000 nəfərinə	284	235	208	177	174

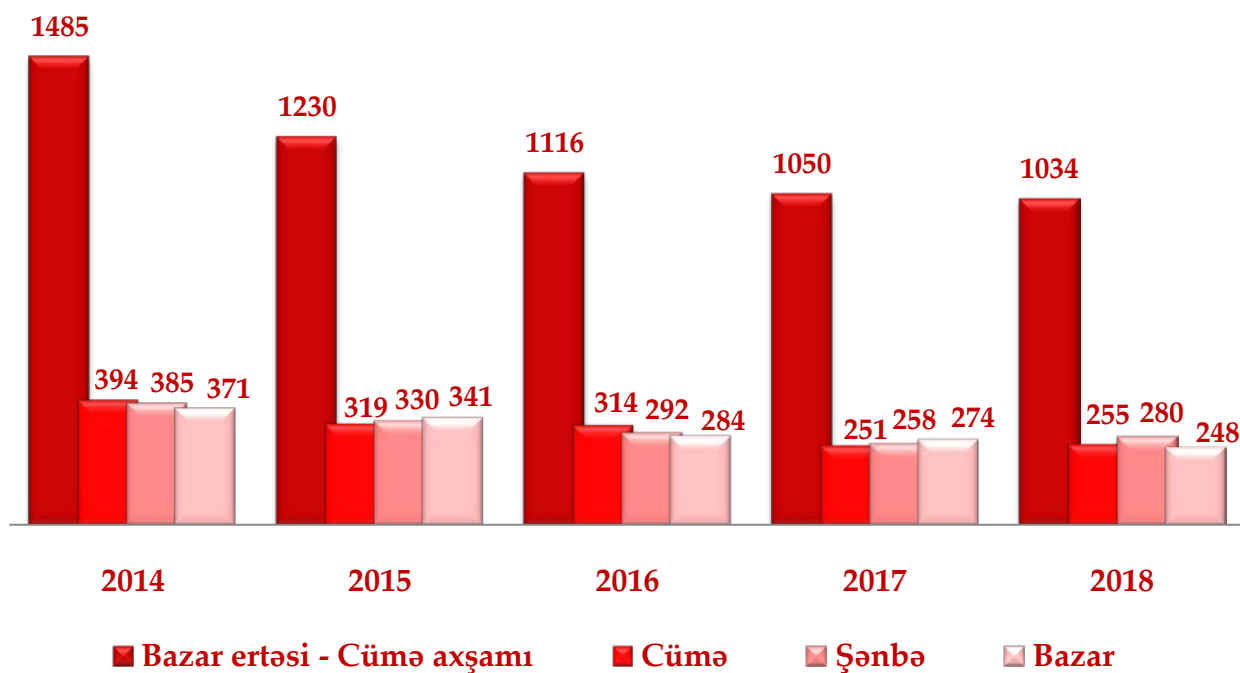
Baş vermiş yol-nəqliyyat hadisələrinin aylar üzrə sayı

2018

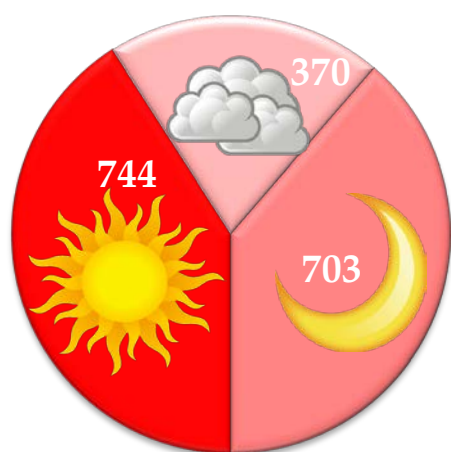

Baş vermiş yol-nəqliyyat hadisələrinin həftənin günləri üzrə sayı

2018

Baş verən yol-nəqliyyat hadisələrinin işıq şəraitinə görə sayı 2018

■ Gündüz vaxtı

■ Toran vaxtı

■ Gecə vaxtı

Yol- nəqliyyat hadisələrində həlak olanların və yaralananların yaş qrupları üzrə sayı

	2014	2015	2016	2017	2018
Yol- nəqliyyat hadisələrində həlak olanların yaş qrupları üzrə sayı					
9 yaşdan kiçik	48	41	34	34	27
10-14 yaşında	29	18	16	16	17
15-17 yaşında	18	20	5	20	16
18-20 yaşında	37	31	17	24	21
21-24 yaşında	121	89	46	52	40
25-64 yaşında	779	594	536	512	516
65 və çox	92	101	105	92	85
Yol- nəqliyyat hadisələrində yaralananların yaş qrupları üzrə sayı					
9 yaşdan kiçik	118	90	80	95	81
10-14 yaşında	82	74	60	71	57
15-17 yaşında	70	68	60	48	53
18-20 yaşında	136	111	68	61	62
21-24 yaşında	316	277	209	162	172
25-64 yaşında	1 849	1 560	1 437	1 175	1206
65 və çox	105	85	89	107	80

Yol nişanları

Yol nişanları 7 qrupdan ibarətdir: xəbərdarlıq, üstünlük, qadağan, məcburi hərəkət istiqaməti, məlumatverici-göstərici, servis, əlavə məlumatlar.

Xəbərdarlıq nişanları

Xəbərdarlıq nişanları hərəkət zamanı şəraitə uyğun tədbirlər görülməsi tələb edilən yolun təhlükəli sahəsinə yaxınlaşma və təhlükənin xarakteri barədə yol hərəkəti iştirakçılarına məlumat verir.

Xəbərdarlıq nişanlarının əsas fərqləndirici əlamətləri onların ağ fonlu üçbucaqlı və qırmızı haşiyəli formasıdır. Onlar heç bir məhdudiyyət nəzərdə tutmurlar. Lakin belə nişanları gören sürücü diqqətini artırmalı və şəraitə uyğun təhlükəsizlik tədbirləri görməyə hazır olmalıdır.

Sürüşkən yol

Piyada keçidi

Uşaqlar

Velosiped zolağı ilə kəsişmə

Yol işləri

Mal-qara keçidi

Daş uçqunu

Digər təhlükələr

Üstünlük nişanları

Üstünlük nişanları yolayrıclarını, yolun hərəkət hissəsinin kəsişmələrini, habelə əks istiqamətlərdə hərəkət edən iki nəqliyyat vasitəsinin eyni zamanda keçməsinə imkan verməyən dar sahələrini keçmək növbəliliyini göstərir. Üstünlük nişanları digər nişan qruplarından toplandığına görə vahid forma və rəng fonuna malik deyildirlər.

Dayanmadan keçmək qadağandır. Stop-xətt qarşısında, bu nişan olmadıqda isə hərəkət hissələrinin kəsişmə xətti qarşısında dayanmadan hərəkət etmək qadağandır.

Qadağanedici nişanlar

Giriş qadağandır

Hərəkət qadağandır

Mexaniki nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti qadağandır

Velosipedlə hərəkət qadağandır

Piyadaların hərəkəti qadağandır

Təhlükə

Ötmək qadağandır

İQTİSADİYYATIMIZ

SƏNAYE

Sənaye ölkə iqtisadiyyatının mühüm hissəsi olub, iqtisadiyyatın bütün sahələri ilə qarşılıqlı əlaqəsi olan və cəmiyyətin iqtisadi inkişaf səviyyəsinə həlledici təsir göstərən ən vacib sahələrdən biridir. İqtisadiyyatın digər sahələri arasında sənaye mürəkkəb funksiyaları ilə fərqlənir.

Sənaye 4 mühüm bölməsi vardır: 1) hasil edən (mədənçıxarma) və 2) emal edən sənaye, 3) elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı və 4) su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı.

Sənayedə mühüm paya sahib olan hasilat sənayesinə misal olaraq dağ mədənlərini, neft yataqlarını, metal filizlərinin hasilatını göstərmək olar. Emal sənayesinə isə kimya və neft-kimya məhsullarının, maşın və avadanlıqların, ağac və kağız məhsullarının, tikinti materiallarının, qida sənayesi məhsullarının istehsalı və s. kimi fəaliyyətlər daxildir.

Sənayenin ümumi iqtisadi göstəriciləri

Göstəricilər	2014	2015	2016	2017	2018
Məhsulun həcmi (cari qiymətlərlə), mln. manat	32110,3	26369,4	32300,2	39892,5	47677,0
Fəaliyyət göstərən müəssisələrin sayı	2534	2583	2561	2582	2837
İşçilərin orta illik siyahı sayı, min nəfər	197,2	187,1	186,1	197,1	210,7
Orta aylıq nominal əməkhaqqı, manat	694,8	809,3	927,6	969,2	903,6

İqtisadi fəaliyyət növləri üzrə sənaye müəssisələrinin sayı, vahid

Fəaliyyət növü	2014	2015	2016	2017	2018
Sənaye üzrə, cəmi	2534	2583	2561	2582	2837
o cümlədən:					
Mədənçıxarma sənayesi	322	325	298	281	309
Emal sənayesi	1762	1778	1775	1826	2034
Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	223	239	239	228	232
Su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı	227	241	249	247	262

İqtisadi fəaliyyət növləri üzrə sənaye istehsalının strukturu, milyon manat

Fəaliyyət növü	2014	2015	2016	2017	2018
Sənaye üzrə, cəmi	32110,3	26369,4	32300,2	39892,5	47677,0
o cümlədən:					
Mədənçıxarma sənayesi	21980,9	16362,3	21191,9	28033,5	34931,5
Emal sənayesi	8060,6	7880,4	8899,5	9723,5	10465,4
Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	1835,4	1887,2	1937,8	1839,8	1961,2
Su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı	233,4	239,5	271,0	295,7	318,9

*1899-cu ildə Bakı neft sənayesi 11,5 milyon ton neft hasilatı ilə dünyada birinci yerə yüksəldi.
 *1948-ci ildə Bakıda dünya təcrübəsində ilk dəfə açıq dənizdə "Neft Daşları" şəhəri salındı.
 *1949-cu ildə Azərbaycan dünyada ilk dəfə olaraq açıq dənizdə neft çıxarmağa başlamışdır.
 *"Neft Daşları" qədim dəniz neft platforması kimi Ginnesin rekordlar kitabına düşmüşdür

100

Ölkə üzrə ümumi sənaye istehsalında iqtisadi rayonların payı, faizlə

	2014	2015	2016	2017	2018
Bakı şəhəri	87,7	85,1	85,0	85,5	86,8
Abşeron iqtisadi rayonu	1,7	2,4	3,0	3,2	3,2
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	1,0	1,6	1,9	1,9	1,7
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	0,3	0,4	0,6	0,6	0,6
Lənkəran iqtisadi rayonu	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4
Aran iqtisadi rayonu	3,0	3,3	3,6	3,7	3,2
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Naxçıvan Muxtar Respublikası	2,8	3,5	2,9	2,4	2,1

**Dünya tarixində qazma üsulu ilə ilk dərin neft quyusu Azərbaycanda qazılıb.
 *1901-ci ildə dünyada hasil olunan neftin yarısından çoxu Azərbaycanda çıxarıldı.
 İkinci Dünya müharibəsi illərində Sovet İttifaqında çıxarılan neftin 65-70 faizini Azərbaycan təmin etmişdir.

Ən mühüm növ sənaye məhsullarının istehsalı

	2014	2015	2016	2017	2018
Neft hasilatı (qaz kondensatı daxil olmaqla), min ton	42075,7	41628,3	41050,4	38688,4	38814,3
Təbii qaz, mln.kub metr	29554,9	29175,1	29331,4	28595,9	30490,0
Tikinti qumu, min ton	1420,2	752,7	367,8	836,3	972,9
Çınqıl, qırma daş, xırda çay və çaxmaq daşı, min ton	1869,0	862,2	739,7	1238,3	1476,5
İnşaat üçün əhəng daşı, min ton	458,5	402,1	553,1	585,2	485,9
Ət, min ton	278,1	283,4	288,9	302,6	310,7
Kolbasa məmulatı, ton	6637	4970	13300	13504	16410
Emal edilmiş duru süd, min ton	840,1	857,4	880,5	913,9	911,3
Pendir və kəsmik, min ton	48,1	48,5	49,4	54,0	50,1
Kərə yağı, min ton	23,4	23,9	25,6	25,3	23,6
Tərəvəz və meyvə konservləri, min ton	159,1	147,9	156,5	158,9	164,7
Çörək və çörək-bulka məmulatları, min ton (əmtəlik)	745,6	754,8	762,0	770,4	778,1
Makaron məmulatları, min ton	9,3	9,2	8,4	7,9	4,2
Qənnadı məmulatları, min ton	50,1	55,9	59,5	81,1	79,4
Marqarin, ton	24770	24925	47594	51705	47211
Yodlaşdırılmış duz, ton	32037	36327	60627	63619	64410
Mineral və qazlı sular, min dkl	7946,0	8174,4	9638,8	12597,8	18824,1
Alkoqolsuz içkilər, min dkl.	28268,8	24884,7	17852,8	18290,4	23757,4
Üzüm şərabı, min dkl.	1003,0	1035,0	1049,0	1130,5	1574,3
Sement, min ton	2941,0	2683,0	2310,0	2928,7	3444,8
Tikinti kərpici, min kub m	426,1	280,6	234,1	303,1	388,7
Məişət soyuducuları, ədəd	3690	2798	2209	2037	1407

İstehsal 2018

167

1303

969

Yük avtomobilləri

Traktorlar

Minik avtomobilləri

4238,5 kq

Qızıl

2671,0 kq

Gümüş

9,3
min ton

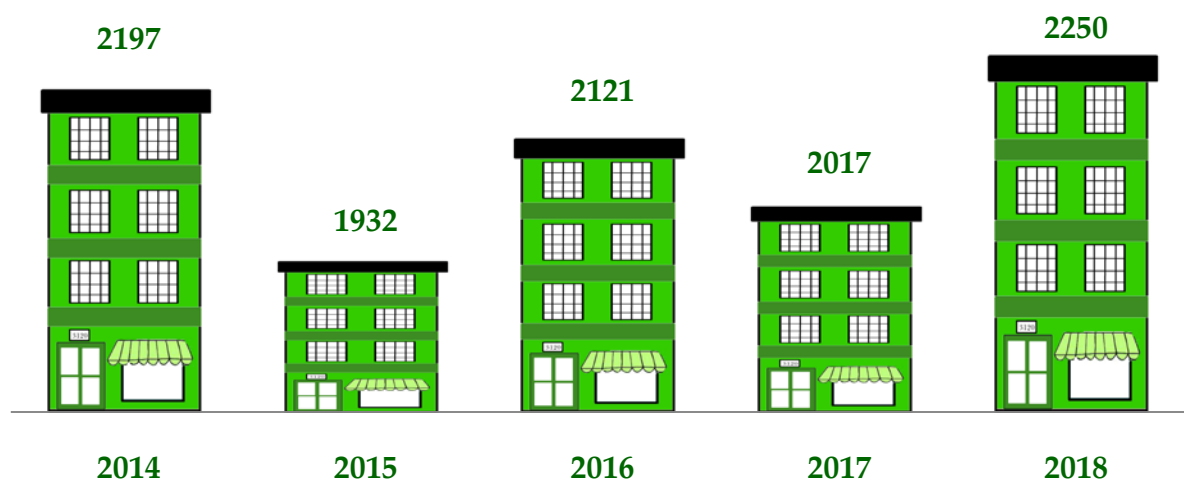

Təbii çay

TİKİNTİ

Arxeoloji qazıntıları zamanı tapılan inşaat alətləri Azərbaycanda tikintiyə olan marağın tarixini qədimlərə aparıb çıxarır. Müasir dövrümüzə qədər mühafizə olunan tarixi abidələrimiz dünya tikililərinin ən gözəl nümunələrindəndir. Təkcə Azərbaycan üçün deyil, həm də dünya üçün bəşəri dəyər kimi yüksək qiymətləndirilən İçərişəhərin Qız qalası və Şirvanşahlar Saray Kompleksi UNESCO-nun Dünya Maddi İrs Siyahısına salınmışdır. Müasir dövrümüzə isə dünyanın diqqətini cəlb edən “Alov qüllələri”, “Xalça muzeyi” “Beynəlxalq Muğam Mərkəzi”, “Bakı Kristal Zalı”, “Heydər Əliyev Mərkəzi” Azərbaycan memarlığının ən mühüm incilərindəndir.

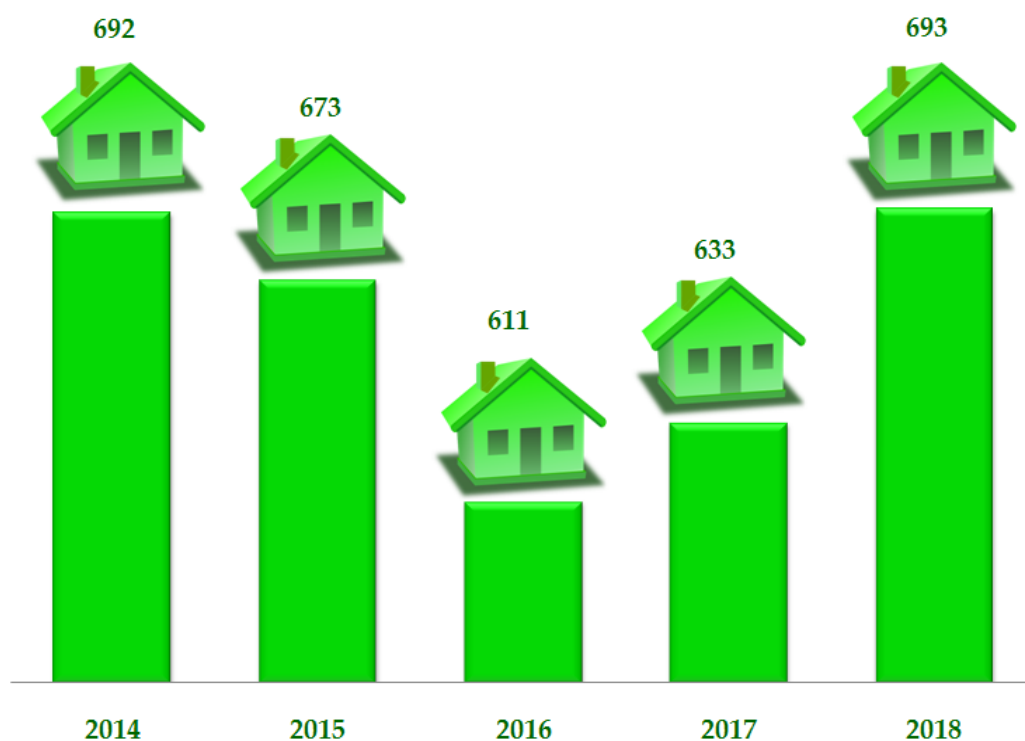
İstifadəyə verilmiş yaşayış evləri, min kv. m

Mülkiyyət növləri üzrə istifadəyə verilmiş yaşayış evləri, ümumi sahə, min kv. m

	2014	2015	2016	2017	2018
Cəmi	2197	1932	2121	2017	2250
dövlət	205	171	121	116	191
qeyri-dövlət	1992	1761	2000	1901	2059
ondan:					
xüsusi	1992	1761	2000	1901	2059
ondan:					
əhalinin şəxsi vəsaiti hesabına	1806	1616	1545	1600	1960

Kənd yerlərində istifadəyə verilmiş yaşayış evləri, *min kv. m*

Mülkiyyət növləri üzrə kənd yerlərində istifadəyə verilmiş yaşayış evləri (*ümumi sahə, min kv. m*)

	2014	2015	2016	2017	2018
Cəmi	692	673	611	633	693
dövlət	10	6	5	6	8
qeyri-dövlət	682	667	606	627	685
ondan:					
əhəlinin şəxsi vəsaiti hesabına	676	667	606	627	685

Tikilmiş mənzillərin sayı və yaşayış evlərinin istifadəyə verilməsi
(əhalinin hər min nəfərinə)

İllər	Tikilmiş mənzillərin sayı, vahid	İstifadəyə verilmiş ümumi sahə, kv.m
2014	1,9	233
2015	1,7	203
2016	1,5	220
2017	1,6	207
2018	1,7	226

İqtisadi rayonlar üzrə yaşayış evlərinin istifadəyə verilməsi,
(ümumi sahə, min kv.m)

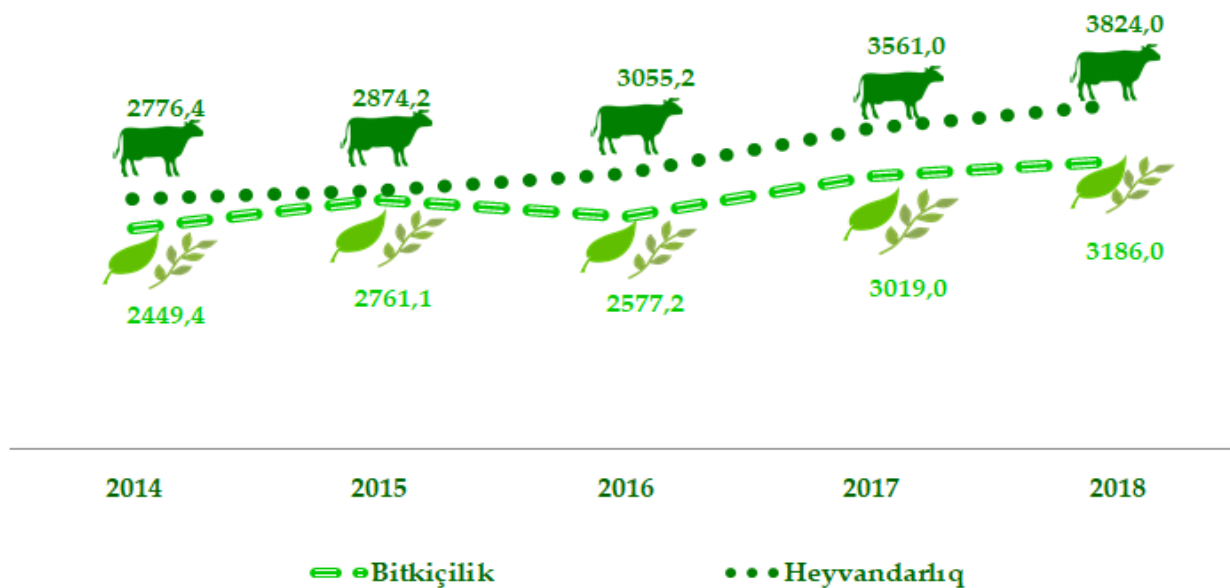
	2014	2015	2016	2017	2018
Bakı şəhəri	478,0	333,1	724,3	659,9	752,8
Abşeron iqtisadi rayonu	212,7	175,2	129,0	107,3	133,2
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	288,2	212,0	206,9	177,5	164,8
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	120,7	111,3	116,0	98,1	91,8
Lənkəran iqtisadi rayonu	143,7	148,7	114,7	101,5	155,6
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	86,9	75,2	67,2	62,3	55,5
Aran iqtisadi rayonu	401,5	387,8	302,6	269,8	319,3
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	41,9	55,0	33,2	117,4	165,4
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	51,4	54,0	47,0	37,4	29,6
Naxçıvan Muxtar Respublikası	371,7	380,1	380,3	386,0	382,0

KƏND TƏSƏRRÜFATI

Kənd təsərrüfatı—bitki və heyvan mənşəli məhsulların istehsalıdır. İnsan qidası ola biləcək və iqtisadi dəyəri olan hər cür bitki və ya heyvan mənşəli məhsulun baxım, bəsləmə, yetişdirmə, qoruma və mexanikləşdirmə fəaliyyətlərinin məcmusudur.

Kənd təsərrüfatı iki əsas istehsal budağından meydana gəlir. Bunlar bitki mənşəli istehsal və heyvan mənşəli istehsalıdır.

Kənd təsərrüfatının ümumi məhsulu, milyon manat

* 2015-ci il Azərbaycanda kənd təsərrüfatı ili elan olunmuşdur.

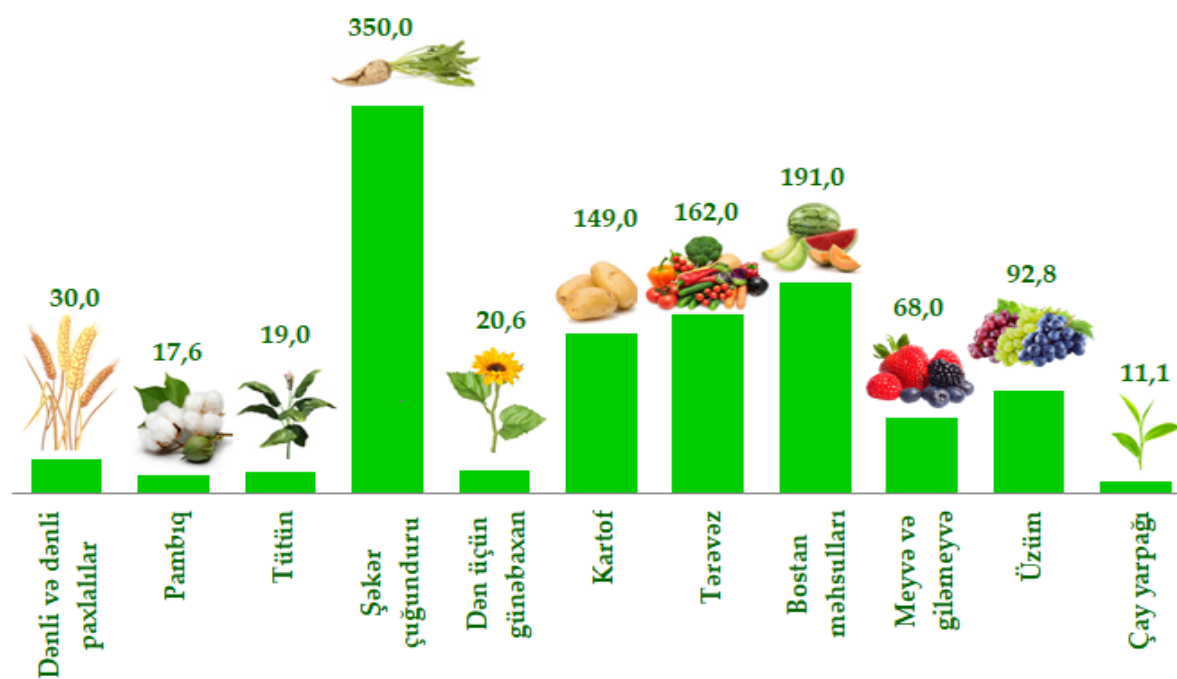
*Azərbaycanda İlbiz təsərrüfatı kimi qeyri-ənənəvi sahələr də vardır.

*Azərbaycanda hər 10 ildən bir kənd təsərrüfatının siyahıyaalınması keçirilir. Bu zaman kənd təsərrüfatı bitkilərinin əkin sahəsi, meyvə ağaclarının, mal-qaranın, quşların sayı və s. barədə məlumatlar toplanır.

Kənd təsərrüfatı bitkilərinin ümumi yığımı, min ton

Məhsullar	2014	2015	2016	2017	2018
Taxıl (ilkin çəkiddə)	2383,3	2999,4	3065,1	2928,8	3309,2
Pambıq	41,0	35,2	89,4	207,5	233,6
Tütün	2,9	3,5	3,6	5,3	6,3
Şəkər çuğunduru	173,3	184,3	312,6	410,1	277,2
Dən üçün günəbaxan	19,8	18,4	16,7	29,8	23,6
Kartof	819,3	839,8	902,4	913,9	898,9
Tərəvəz	1187,7	1275,3	1270,6	1405,6	1521,9
Bostan məhsulları	440,9	484,5	464,8	438,1	401,9
Meyvə və giləmeyvə	850,8	888,4	882,8	954,8	1010,8
Üzüm	147,7	157,1	136,5	152,8	167,6
Çay yarpağı	0,47	0,58	1,02	0,78	0,87

Kənd təsərrüfatı bitkilərinin məhsuldarlığı, sentner/hektar
2018

**2018-ci ildə iqtisadi rayonlar üzrə mühüm növ bitkiçilik
məhsullarının istehsalı, min ton**

	Dənlilər və dənli paxlalılar	ondan buğda	Pambıq	Tütün	Şəkər çuğun- duru	Dən üçün günə- baxan
Ölkə üzrə	3309,2	2042,9	233,6	6,3	277,2	23,6
Bakı şəhəri	-	-	-	-	-	-
Abşeron iqtisadi rayonu	9,3	5,0	-	-	-	-
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	363,4	229,9	10,1	0,2	94,8	14,5
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	507,7	292,5	-	5,9	1,9	0,4
Lənkəran iqtisadi rayonu	230,9	178,7	1,4	0,1	4,3	0,5
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	208,9	153,0	-	-	0,2	0,1
Aran iqtisadi rayonu	1256,4	685,9	203,9	-	93,7	3,1
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	244,9	192,7	16,2	-	65,5	3,8
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	3,4	0,8	-	-	-	0,2
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	369,5	235,6	2,0	0,0	16,8	0,2
Naxçıvan Muxtar Respublikası	114,9	68,7	-	0,1	-	0,8

	Kartof	Tərəvəz	Bostan məhsul- ları	Meyvə və gilə- meyvə	Üzüm	Çay
Ölkə üzrə	898,9	1521,9	401,9	1010,8	167,6	0,9
Bakı şəhəri	0,2	78,3	0,1	5,0	8,0	-
Abşeron iqtisadi rayonu	0,4	77,0	2,0	1,8	0,4	-
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	462,3	307,8	14,4	172,3	64,7	-
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	49,2	79,8	16,7	128,5	10,3	0,1
Lənkəran iqtisadi rayonu	166,9	177,0	11,9	75,0	18,5	0,8
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	51,9	137,2	1,5	274,5	6,7	-
Aran iqtisadi rayonu	86,6	434,4	306,5	255,8	23,5	-
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	16,0	127,4	7,4	18,3	2,5	-
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	0,0	0,1	0,4	0,0	-	-
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	15,7	17,3	2,5	23,7	16,8	-
Naxçıvan Muxtar Respublikası	49,6	85,6	38,7	55,9	16,2	-

Mühüm növ kənd təsərrüfatı məhsullarının adambaşına istehsalı, kq

	2014	2015	2016	2017	2018
Dənlilər və dənli paxlalılar, təmiz çəkiddə	247	307	310	293	329
ondan buğda	149	172	187	182	203
Pambıq	4	4	9	21	24
Tütün	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6
Şəkər çuğunduru, təmiz çəkiddə	18	19	32	42	28
Dən üçün günəbaxan, təmiz çəkiddə	2	2	2	3	2
Kartof	87	88	94	94	92
Tərəvəz	126	134	132	144	155
Bostan məhsulları	47	51	48	45	41
Meyvə və giləmeyvə	90	93	92	98	103
Üzüm	16	16	14	16	17
Çay	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ət, kəsilmiş çəkiddə	31	31	31	33	33
Süd	197	202	209	208	212
Yumurta, ədəd	166	163	167	176	171

Heyvanların və quşların sayı, min baş (yanvarın 1-nə)

İllər	İribuynuzlu mal-qara	o cümlədən: inək və camışlar	Qoyun və keçilər	Donuzlar	Quş, milyon baş
2015	2697,5	1299,2	8645,4	6,1	28,9
2016	2708,3	1303,0	8677,1	5,2	27,6
2017	2698,5	1299,0	8614,8	4,4	28,0
2018	2673,0	1285,8	8454,3	4,9	30,5
2019	2658,8	1279,1	8304,1	5,5	30,5

Əsas növ heyvandarlıq məhsullarının istehsalı

Məhsullar	2014	2015	2016	2017	2018
Ət (kəsilmiş çəkiddə), min ton	291,2	298,6	302,2	316,8	326,0
Süd, min ton	1855,8	1924,5	2009,9	2024,1	2080,4
Yumurta, mlyn. ədəd	1562,7	1552,9	1609,8	1714,0	1676,2
Yun, min ton	16,8	17,0	16,7	16,0	15,8

Arıçılıq 2018

500980

Arı ailələrinin sayı

4994
ton

Bal istehsalı

*Dünyada 20 mindən çox arı növü var.

*Bal arısının ömrü 40 gün olur.

*Qış aylarında arılar pətəkdən çölə çıxmırlar.

*Arılar 15 km-ə qədər məsafə qət edə bilirlər.

*Balın kimyəvi tərkibi 20% sudan, 75% şəkərdən və 5% başqa maddələrdən ibarətdir.

Mühüm növ qida məhsullarının istehlakı, kq
(il ərzində hər nəfərə)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kartof	72,5	71,6	74,9	75,2	73,5
Bütün növ tərəvəz	108,0	110,4	105,1	104,1	112,9
Bostan məhsulları	40,0	43,6	41,3	39,1	35,3
Meyvə və giləmeyvə	66,9	72,7	70,4	71,2	74,2
Üzüm	9,0	9,9	8,8	9,4	10,2
Çay	1,7	1,7	2,0	2,3	2,1
Düyü	3,3	3,9	4,3	6,2	6,1
Qənnadı məmulatları	11,2	10,3	9,9	11,8	10,3
Şəkər	25,6	21,7	24,4	26,3	25,3
Kərə yağı	4,7	4,4	3,4	3,4	3,3
Pendir	6,2	6,5	6,3	6,2	5,8
Un	57,6	58,2	72,7	73,2	73,4

ƏHALİNİN HƏYAT SƏVİYYƏSİ

Ölkəmizdə sosial və iqtisadi siyasət sahəsində uğurlu qərarların qəbul edilməsi üçün əhalinin müxtəlif ictimai qrupları üzrə həyat səviyyəsi haqqında məlumatlar almaq məqsədilə statistika orqanları tərəfindən ailələrin büdcələri öyrənilir. Bu məlumatlardan əhalinin həyat səviyyəsində baş verən dəyişikliklərin təhlil edilməsi, əhalinin sosial müdafiəsi üçün tədbirlərin hazırlanmasında geniş istifadə olunur.

Əhalinin hər nəfərinə düşən aylıq gəlir, manat
(Ev təsərrüfatlarının büdcələrinin tədqiqatı əsasında)

	2014	2015	2016	2017	2018
Cəmi gəlirlər	230,0	240,5	257,8	268,4	276,0
o cümlədən:					
əmək gəlirləri (əməkhaqqı)	136,0	142,1	153,0	158,1	162,6
sosial transferlər	36,7	38,0	40,9	41,8	44,4
bütün növ satışdan gəlirlər	30,6	32,1	33,9	35,9	36,0
digər pul gəlirləri	26,7	28,3	30,0	32,6	33,0

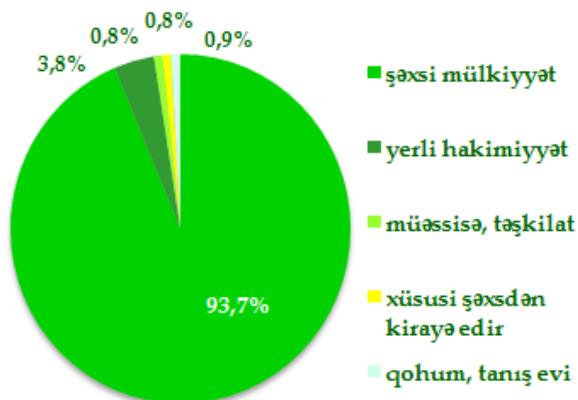
2018-ci ildə əhalinin yaşayış yerləri üzrə gəlirlərinin quruluşu, faizlə

	Cəmi	o cümlədən:	
		Şəhər yerləri	Kənd yerləri
Müddətli əmək fəaliyyətindən gəlirlər (əməkhaqqı)	33,5	41,9	23,3
Sahibkarlıq fəaliyyəti və özünüməşğulluqdan gəlirlər	25,4	27,0	23,6
Kənd təsərrüfatından gəlirlər	13,0	2,9	25,4
İcarədən gəlirlər	0,7	0,8	0,5
Əmlakdan gəlirlər	0,2	0,3	0,1
Alınmış cari transferlər	16,1	16,0	16,2
pensiyalar	13,7	14,3	12,8
müavinət və sosial yardımlar	2,2	1,5	3,1
naturada sosial transferlər	0,2	0,2	0,3
Digər gəlirlər	11,1	11,1	10,9
digər ailələrdən alınmış gəlirlər	8,5	8,8	8,1
ölkə xaricindən göndərilən pul	2,6	2,3	2,8

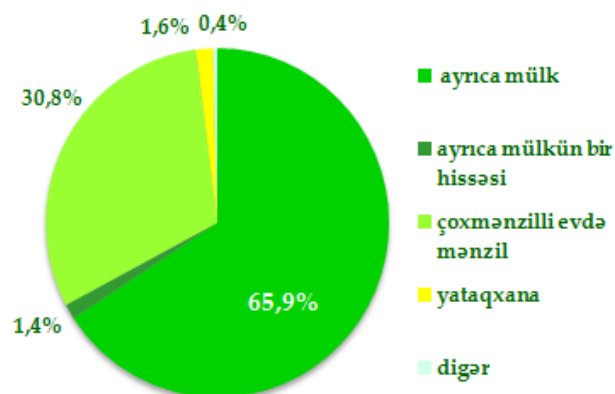
Ev təsərrüfatlarının yaşadığı mənzillərin (evlərin) ölçüsü və otaqların sayına görə bölgüsü, faizlə

	2014	2015	2016	2017	2018
Orta hesabla bir nəfər sakinə düşən ümumi sahənin ölçüsünə görə bölgü, m²	19,9	19,9	21,7	21,9	22,1
10 m ² -ə qədər	10,4	10,3	7,5	7,5	7,2
10,1-20,0 m ²	46,2	46,4	41,0	40,3	40,3
20,1-30,0 m ²	25,6	25,8	27,7	27,9	27,9
30,1 m ² və çox	17,8	17,6	23,8	24,3	24,6
Bir nəfər sakinə düşən yaşayış sahəsinin ölçüsünə görə bölgü					
10 m ² -ə qədər	33,7	32,7	27,7	27,5	26,5
10,1-20,0 m ²	47,1	47,4	46,4	46,3	46,2
20,1-30,0 m ²	12,8	13,7	16,2	16,3	16,7
30,1 m ² və çox	6,4	6,3	9,6	9,9	10,7
Otaqların sayına görə bölgü					
1 otaqlı	3,2	3,1	4,1	4,0	3,5
2 otaqlı	22,6	22,3	26,0	25,9	25,3
3 otaqlı	41,4	40,5	39,0	39,3	40,3
4 otaqlı	22,3	23,4	21,1	21,0	21,3
5 və çox otaqlı	10,4	10,8	9,7	9,8	9,5

Mülkiyyət formasına görə yaşayış evlərinin bölgüsü
2018

Tipinə görə yaşayış evlərinin bölgüsü
2018

2018-ci ildə yaşayış yerləri üzrə ev təsərrüfatlarında uzun müddət istifadə olunan
əşyaların mövcudluğu, hər 100 ev təsərrüfatına, ədəd

	Cəmi	Şəhər	Kənd
Peyk antenası	76,5	67,2	88,2
Noutbuk, netbuk	26,0	30,5	20,3
Planşet və ya cib kompüteri	58,9	68,1	47,4
İnternetə giriş qurğusu (modem)	60,0	69,6	47,8
Musiqi mərkəzi	9,9	12,1	7,1
Videomaqnitofon, videopleyer	22,0	19,9	24,7
CD-DVD pleyer	39,0	38,8	39,2
Kondisioner	45,1	58,8	28,0
Mikrodalğalı soba	7,1	9,2	4,5
Mətbəx kombaynı	29,5	28,4	30,8
Tikiş maşını	21,0	19,3	23,1

ƏMƏK

Düşdükləri çətin şərait insanları ilkin əməklə tanış etmiş, bu da əmək alətlərinin yaranmasına və getdikcə təkmilləşdirilməsinə gətirib çıxarmışdır. Cəmiyyətin inkişafı sərf edilən əməyin keyfiyyəti və həcmindən asılıdır. Müasir dövrümüzdə də inkişafın ən mühüm faktorlarından biri əmək və onun qarşılığında verilən əməkhaqqıdır. Bunun üçün də dövlətlər bir sıra sahələri əhatə edən iş yerlərinin açılmasına xüsusi əhəmiyyət verir, məşğulluğu yüksək səviyyədə saxlamağa çalışırlar.

Əmək ehtiyatları, min nəfər (ilin sonuna)

Əmək ehtiyatları	2014	2015	2016	2017	2018
Cəmi	6284,8	6335,9	6350,4	6408,1	6478,2
o cümlədən:					
əmək qabiliyyətli yaşda əmək qabiliyyətli əhalinin sayı	6150,3	6198,7	6207,0	6262,2	6326,7
iqtisadiyyatda məşğul olan əmək qabiliyyətli yaşdan yuxarı şəxslərin sayı	134,5	137,2	143,4	145,9	151,5

İqtisadi fəal əhalinin sayı

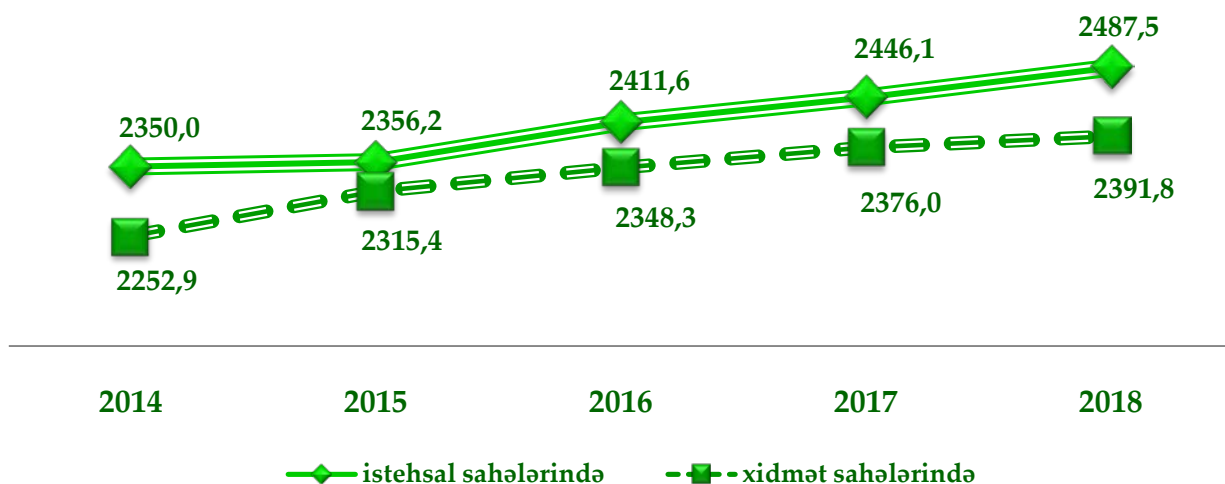
	2014	2015	2016	2017	2018
İqtisadi fəal əhali, cəmi, min nəfər*	4840,7	4915,3	5012,7	5073,8	5133,1
İqtisadi fəal əhalinin ümumi sayından məşğul olanlar, cəmi, min nəfər	4602,9	4671,6	4759,9	4822,1	4879,3
İşsiz əhali, min nəfər*	237,8	243,7	252,8	251,7	253,8
Məşğulluq xidməti orqanlarında rəsmi işsiz statusu verilmiş şəxslər, nəfər	28690	28877	32972	38481	20088
kişilər	17383	17728	20418	24496	12608
qadınlar	11307	11149	12554	13985	7480

* Beynəlxalq Əmək Təşkilatının metodologiyasına əsasən bütün işsizlər nəzərə alınmaqla hesablanmışdır.

Məşğul əhalinin iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə bölgüsü, min nəfər

	2014	2015	2016	2017	2018
İqtisadiyyat üzrə-cəmi	4602,9	4671,6	4759,9	4822,1	4879,3
Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq	1691,7	1698,4	1729,6	1752,9	1769,3
Mədənçıxarma sənayesi	41,5	39,1	38,1	37,9	40,3
Emal sənayesi	227,1	229,8	242,2	249,1	254,8
Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	29,8	27,1	27,3	27,5	27,5
Su təchizatı; tullantıların təmizlənməsi və emalı	25,8	25,4	30,6	30,8	41,1
Tikinti	334,1	336,4	343,8	347,9	354,5
Ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri	681,9	693,7	699,6	705,9	706,1
Nəqliyyat və anbar təsərrüfatı	185,1	197,1	198,4	201,0	203,2
Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə	55,7	61,5	68,4	73,5	78,2
İnformasiya və rabitə	59,2	60,3	61,2	61,7	62,8
Maliyyə və sığorta fəaliyyəti	32,8	33,0	27,1	26,9	27,4
Daşınmaz əmlakla əlaqədar əməliyyatlar	85,6	89,7	88,0	88,8	90,8
Peşə, elmi və texniki fəaliyyət	58,5	59,6	68,4	73,5	74,3
İnzibati və yardımçı xidmətlərin göstərilməsi	53,7	55,2	57,1	58,0	59,5
Dövlət idarəetməsi və müdafiə; sosial təminat	285,2	287,3	285,4	284,2	281,5
Təhsil	367,3	373,5	374,8	377,8	380,2
Əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi	176,5	180,8	185,6	189,0	190,0
İstirahət, əyləncə və incəsənət sahəsində fəaliyyət	67,8	69,6	77,4	80,6	81,5
Digər sahələrdə xidmətlərin göstərilməsi	143,6	154,1	156,9	155,1	156,3

**İstehsal və xidmət sahələri üzrə məşğul əhəlinin sayı, min nəfər
ilin sonuna**

Məşğul əhəlinin mülkiyyət növləri üzrə bölgüsü

	2014	2015	2016	2017	2018
İqtisadiyyatda məşğul olanlar-cəmi, min nəfər	4602,9	4671,6	4759,9	4822,1	4879,3
o cümlədən mülkiyyət növlər üzrə:					
dövlət	1178,2	1176,1	1171,4	1158,4	1154,9
qeyri-dövlət	3424,7	3495,5	3588,5	3663,7	3724,4
İqtisadiyyatda məşğul olanlar - cəmi, faizlə	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
o cümlədən mülkiyyət növləri üzrə:					
dövlət	25,6	25,2	24,6	24,0	23,7
qeyri-dövlət	74,4	74,8	75,4	76,0	76,3

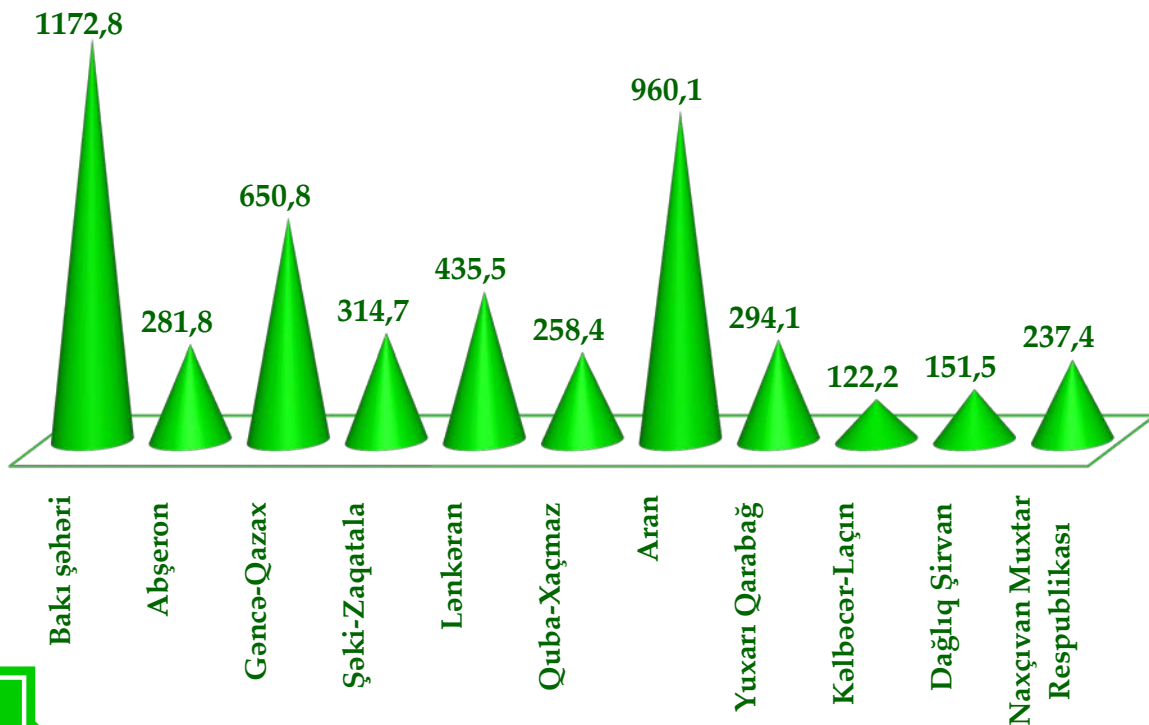
İqtisadi fəaliyyət növləri üzrə muzzla işləyən işçilərin sayı, min nəfər (ilin sonuna)

İqtisadi fəaliyyət növləri	2014	2015	2016	2017	2018
İqtisadiyyat üzrə – cəmi	1519,7	1502,5	1514,3	1525,0	1551,7
Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq	45,3	46,3	47,2	49,4	51,3
Mədəncıxarma sənayesi	35,5	34,2	34,1	33,7	34,1
Emal sənayesi	102,9	94,4	100,7	105,1	109,1
Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	29,8	27,1	27,3	27,5	27,5
Su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı	25,8	25,4	30,6	30,8	41,1
Tikinti	108,2	95,3	89,7	101,7	106,2
Ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri	284,0	284,8	291,8	291,7	287,2
Nəqliyyat və anbar təsərrüfatı	71,2	73,1	70,3	70,7	72,0
Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə	21,7	21,8	22,9	22,8	23,4
İnformasiya və rabitə	26,3	26,1	25,0	24,9	26,6
Maliyyə və sığorta fəaliyyəti	30,9	30,1	25,0	23,8	25,3
Daşınmaz əmlakla əlaqədar əməliyyatlar	12,9	15,1	18,8	19,0	18,9
Peşə, elmi və texniki fəaliyyət	57,0	57,0	55,3	52,0	53,9
İnzibati və yardımçı xidmətlərin göstərilməsi	24,7	24,7	24,7	27,4	28,6
Dövlət idarəetməsi və müdafiə; sosial təminat	100,6	101,4	107,7	108,6	108,8
Təhsil	337,2	338,4	337,0	333,3	334,3
Əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi	131,4	133,7	133,2	131,4	132,3
İstirahət, əyləncə və incəsənət sahəsində fəaliyyət	57,7	56,7	56,2	54,3	54,7
Digər sahələrdə xidmətlərin göstərilməsi	16,6	16,9	16,8	16,9	16,4

İqtisadi rayonlar üzrə muzzla işləyənlərin sayı, min nəfər (ilin sonuna)

	2014	2015	2016	2017	2018
Ölkə üzrə	1519,7	1502,5	1514,3	1525,0	1551,7
o cümlədən:					
Bakı şəhəri	693,4	683,5	697,0	701,3	719,6
Abşeron iqtisadi rayonu	82,2	79,4	82,9	84,4	85,9
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	142,6	143,9	142,5	141,0	140,5
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	72,0	72,5	72,2	73,4	75,1
Lənkəran iqtisadi rayonu	70,1	69,7	70,3	70,8	71,4
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	50,9	49,1	51,1	51,8	52,0
Aran iqtisadi rayonu	212,2	209,3	212,0	214,3	214,7
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	43,8	44,1	43,0	41,0	40,9
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	20,9	20,5	19,5	18,8	18,1
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	28,1	28,0	28,4	28,4	28,3
Naxçıvan Muxtar Respublikası	103,5	102,5	95,4	99,8	105,2

**Məşğul əhəlinin iqtisadi rayonlar üzrə bölgüsü, min nəfər
2018**

MİLLİ HESABLAR

Milli hesablar sistemi makroiqtisadi prosesləri özündə əks etdirən, bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqəli olan beynəlxalq səviyyədə razılaşdırılmış göstəricilər sistemidir. Bu sistem 200-dən çox ölkədə, o cümlədən tətbiq edilir.

Milli hesablar sisteminin ən mühüm göstəricilərindən biri-“**Ümumi daxili məhsul**” adlanır. Ümumi daxili məhsul (ÜDM) göstəricisi ölkə iqtisadiyyatının inkişaf səviyyəsini xarakterizə edir və hesabat dövrü ərzində ölkənin hüquqi və fiziki şəxsləri tərəfindən istehsal olunmuş və əhalinin istehlakı, yığım və ya ixrac məqsədləri üçün istifadə edilə bilən məhsul və xidmətlərin dəyəri ilə ölçülür.

ÜDM bütün dünyada eyni qaydada hesablanır və buna görə də bu göstəricinin artımı, həcmi və ya tərkibinə görə ölkələri bir-biri ilə müqayisə etmək olar.

Ümumi Daxili Məhsul

İllər	Cəmi		Əhalinin hər nəfərinə düşən	
	milyon manat	ABŞ milyon dolları	manat	ABŞ dolları
2005	12522,5	13238,7	1494,3	1579,8
2010	42465,0	52909,3	4753,0	5922,0
2012	54743,7	69683,9	5966,1	7594,3
2013	58182,0	74164,4	6258,3	7977,4
2014	59014,1	75234,7	6268,0	7990,8
2015	54380,0	52996,8	5706,6	5561,5
2016	60425,2	37862,7	6269,6	3928,6
2017	70337,8	40867,9	7226,0	4198,5
2018	79797,3	46939,6	8126,2	4780,1

2018-ci ildə manatın bəzi xarici valyutalara qarşı rəsmi orta məzənnəsi

1 lirə

0,3632 manat

100 lirə

36,32 manat

1 dollar

1,7000 manat

100 dollar

170 manat

1 avro

2,0094 manat

100 avro

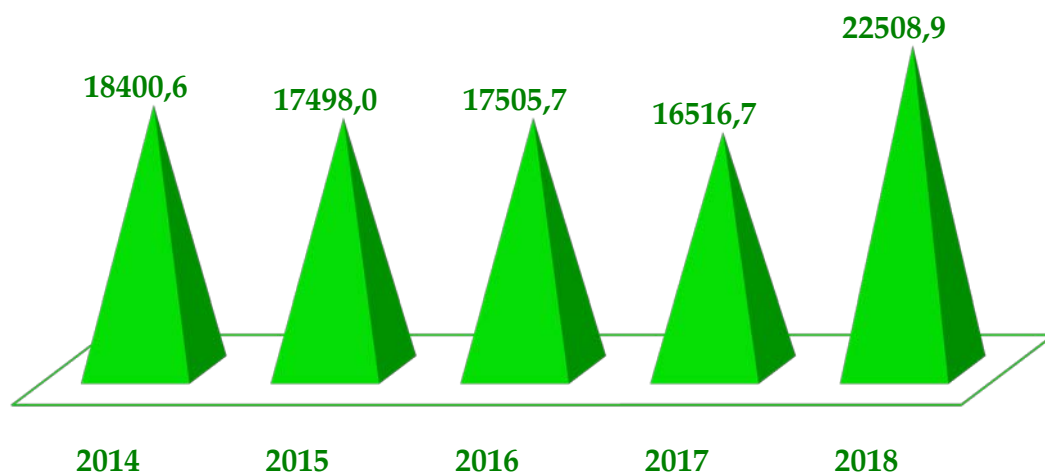

200,94 manat

İqtisadiyyatın əsas sahələrində mal və xidmətlər istehsalının regional bölgüsü, faizlə

	2014	2015	2016	2017	2018
Bakı şəhəri	72,9	70,2	71,7	71,4	72,7
Abşeron iqtisadi rayonu	2,5	2,8	2,9	3,0	3,5
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	4,4	4,8	4,6	4,7	4,3
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	1,7	1,9	1,8	1,9	1,8
Lənkəran iqtisadi rayonu	2,2	2,5	2,5	2,4	2,1
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	2,1	2,1	2,0	2,1	2,0
Aran iqtisadi rayonu	7,9	8,6	7,8	8,3	7,9
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	0,7	0,6	0,7	0,7	0,5
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	0,9	1,1	0,9	1,0	1,0
Naxçıvan Muxtar Respublikası	4,6	5,3	5,0	4,4	4,1

Dövlət büdcəsinin gəlirləri, mln. manat

Dövlət büdcəsinin xərcləri, yekuna nisbətən, faizlə

	2014	2015	2016	2017	2018
Xərclər, cəmi	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ondan:					
Təhsil xərcləri	8,3	9,0	9,9	9,9	8,7
Səhiyyə xərcləri	3,6	4,0	4,0	4,0	3,1
Sosial müdafiə və sosial təminat xərcləri	10,5	10,5	14,9	13,4	9,5
İqtisadiyyatın maliyyələşdirilməsinə çəkilən xərclər	40,6	36,0	23,2	25,0	34,4
Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən sahədə fəaliyyətlə bağlı xərclər	1,6	1,5	3,9	1,4	1,3
Sair xərclər	35,4	39,0	44,1	46,3	43,0

Əhalinin nominal gəlirləri, mln. manat

TİCARƏT

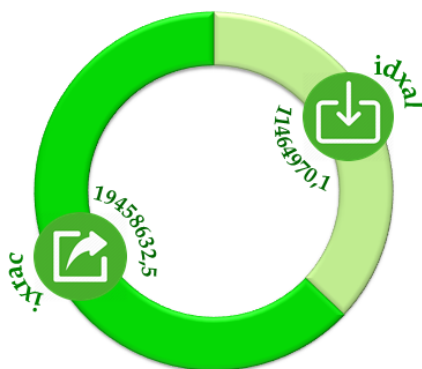
Avropanı Asiya ilə birləşdirən məşhur «İpək Yolu»nun Azərbaycandan keçməsi, Şərqlə Qərb və Cənubla Şimal arasında ticarət karvanlarının bir məkanda qovuşması nəticəsində ölkəmizdə ticarət və sənətkarlıq inkişaf etmişdir. Orta əsrlərə aid sənədlər sübut edir ki, Azərbaycanın xarici ticarət əlaqələrinin çox qədim tarixi var. Müstəqillik əldə etdikdən sonra isə bu əlaqələr daha da inkişaf etmiş və müasir dövrümüzdə Azərbaycan xarici ticarətdə ehtiyac duyulan mühüm tərəfdaşlardan birinə çevrilmişdir.

Pərakəndə ticarətin əsas göstəriciləri, *milyon manat*

	2014	2015	2016	2017	2018
Pərakəndə ticarət dövriyyəsi	22 001,7	25 721,1	30 190,3	35 268,1	37 090,0
o cümlədən:					
ticarət müəssisələri	2 580,3	2 823,3	3 453,1	4 589,5	6 236,4
fərdi sahibkarlar	11 538,4	14 264,0	16 654,0	19 187,7	19 612,1
məhsul bazarları və yarmarkalar	7 883,0	8 633,8	10 083,2	11 490,9	11 241,5
Bir nəfərə düşən ticarət dövriyyəsi, manat	2 336,8	2 699,2	3 132,5	3 623,2	3 777,1
Pərakəndə ticarət dövriyyəsindən:					
Ərzaq məhsulları, içkilər və tütün məmulatları	11 023,2	12 871,2	15 077,4	17 883,4	18 638,4
ondan:					
Qeyri-ərzaq məhsulları	10 978,5	12 849,9	15 112,9	17 384,7	18 451,6
Topdansatış ticarət dövriyyəsi	25 132,6	26 351,4	27 529,1	31 024,8	31 562,6

İdxal və ixrac, *min ABŞ dolları*

2018

2018-ci ildə idxal və ixracın əmtəə qrupları üzrə strukturu, min ABŞ dolları

Mal	İdxal	İxrac
Diri heyvanlar və heyvan mənşəli məhsullar	278888,7	12090,0
Bitki mənşəli məhsullar	560263,5	585473,9
Heyvan və ya bitki mənşəli piylər və yağlar	140885,5	16861,9
Hazır ərzaq məhsulları, spirtli və spirtsiz içkilər, sirkə və tütün	723428,9	90707,7
Mineral məhsullar	766264,1	17920300,0
Kimya sənayesi məhsulları	976509,5	78106,9
Plastik kütlələr, kauçuk, rezin, onlardan hazırlanan məmulatlar	482327,0	119289,5
Emal olunmamış gön, aşılınmamış dəri, təbii xəz, onlardan hazırlanan məmulatlar	28150,1	13341,4
Oduncaq, mantar, onlardan hazırlanan məmulatlar, hörmə məhsulları	298185,8	284,8
Oduncaqdan hazırlanan kütlə, kağız və karton, onlardan hazırlanan məmulatlar	162454,3	9882,7
Toxuculuq materialları və məmulatları	430957,8	135209,5
Ayaqqabı, baş geyimləri, çətilər, çəliklər, lələklər, süni güllər	86073,8	165,2
Daş, gips, sement, asbest, keramika və şüşə məmulatları	232354,2	4776,8
Mirvari, qiymətli və ya azqiymətli daşlar, qiymətli metallar və onlardan hazırlanan məmulatlar, bijuteriya, sikkələr	838655,8	119243,7
Az qiymətli metallar və onlardan hazırlanan məmulatlar	1409965,3	252514,0
Maşınlar, mexanizmlər, elektrotexniki avadanlıqlar, aparatlar	2588935,3	64642,2
Quru nəqliyyatı vasitələri, üzən nəqliyyat vasitələri	818959,9	9386,7
Optik, fotoqrafik, ölçü, nəzarət, tibbi və ya cərrahiyyə alət və aparatlar, saatlar, musiqi alətləri	214187,7	12438,3
Müxtəlif sənaye malları	297037,6	1803,5
İncəsənət əsərləri, kolleksiya əşyaları və antikvariat	441,6	138,2

2018-ci ildə ölkə qrupları və qitələr üzrə idxal və ixrac, min ABŞ dolları

	İdxal		İxrac	
	min ABŞ dolları	xüsusi çəkisi,%-lə	min ABŞ dolları	xüsusi çəkisi,%-lə
Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB)	2862139,7	25,0	1 138 217,0	5,8
Avropa İttifaqı (Aİ)	2328676,9	20,3	10 579 024,1	54,4
Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq təşkilatı (QDİƏT)	4124897,0	36,0	3 875 094,9	19,9
İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT)	2322222,7	20,3	2 019 921,6	10,4
Demokratiya və İqtisadi İnkişaf uğrunda təşkilat (GUAM)	570109,2	5,0	844 557,1	4,3
Neft ixrac edən ölkələrin Təşkilatı (OPEK)	500015,5	4,3	72 886,9	0,4
İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT)	2527330,5	22,0	2 869 396,2	14,7
Asiya-Sakit Okean İqtisadi Əməkdaşlığı (ASOİƏ)	4732382,4	41,3	3 261 683,9	16,8
Avropa Azad Ticarət Assosiasiyası (AATA)	619079,0	5,4	138 295,6	0,7
Cənub-Şərqi Asiya Dövlətlərinin Assosiasiyası (ASEAN)	254791,6	2,2	822 108,9	4,2
İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT)	5760015,5	50,2	12 778 630,6	65,7
Avropa	5 497 456,9	48,0	11 890 724,0	61,1
Asiya	4 748 463,7	41,4	6 359 004,7	32,7
Amerika	987 955,5	8,6	1 015 542,9	5,2
Afrika	182 600,3	1,6	192 801,1	1,0
Okeaniya	48 493,7	0,4	559,8	0,0

2018-ci ildə mühüm növ məhsulların idxalı

Məhsulların adları	Miqdarı	Məbləği, min dollar
İribuynuzlu heyvan əti, ton	8 326,8	25 208,9
Quş əti və onun əlavə məhsulları, ton	34 091,3	38 769,9
Süd və qaymaq, ton	9 511,4	12 652,5
Kərə yağı və digər süd yağları və pastaları, ton	12 115,3	69 690,0
Kartof, ton	151 232,2	38 642,1
Təzə tərəvəz, ton	16 496,9	9 162,6
Təzə meyvə, ton	106 583,1	96 660,2
Çay, ton	12 957,8	49 807,3
Buğda, min ton	1 080,9	205 967,0
Qarğıdalı, ton	51 724,4	12 142,9
Düyü, ton	49 826,1	36 431,2
Şokolad və şokolad məhsulları, ton	22 725,1	62 466,1
Makaron məmulatları, ton	11 203,5	9 223,9
Dərman vasitələri, ton	16 158,0	254 073,5
Sabun, ton	14 621,2	23 270,5
Ayaqqabı, min cüt	36 389,6	78 475,4
Məişət kondisionerləri, ədəd	138 021,0	34 964,0
Məişət soyuducuları, ədəd	35 435,0	8 467,1
Paltaryuyan maşınları, ədəd	180 888,0	33 847,6
Tozsoranlar, ədəd	236 473,0	9 035,1
Telefon aparatları və digərləri, ədəd	209 120,0	2 231,7
Traktorlar, ədəd	1 591,0	45 177,3
Avtobuslar, ədəd	297,0	15 874,8
Minik avtomobilləri, ədəd	26 147,0	407 634,8
Yük avtomobilləri, ədəd	2 300,0	33 241,6

2018-ci ildə mühüm növ məhsulların ixracı

Məhsulların adları	Miqdarı	Məbləği, min dollar
Kartof, ton	66 563,4	29 627,5
Təzə tərəvəz, ton	233 316,5	202 794,4
Təzə meyvə, ton	319 204,1	325 571,8
Çay, ton	1 367,0	9 373,9
Buğda unu, ton	1 207,1	325,8
Bitki yağları, ton	10 842,2	9 353,8
Marqarin, qida üçün yararlı digər qarışıqlar, ton	2 768,5	2 819,8
Şəkər, min ton	44,1	24 974,7
Meyvə və tərəvəz şirələri, ton	7 487,2	9 672,8
Təbii üzüm şərabları və üzüm suslosu, min dkl.	657,6	7 721,7
Tünd spirtli içkilər, min dkl. 100 %-li spirtlə	143,2	6 580,0
Tütün, ton	4 175,7	12 730,2
Siqaret, mlyn. ədəd	134,2	1 534,8
Xam neft, min ton	29 498,3	15 719 482,4
Reaktiv mühərriklər üçün kerosin yanacağı, min ton	304,7	174 556,3
Təbii qaz, mlyn, kub metr	7 900,0	1 499 385,8
Maye yanacaq, min ton	18 621,4	2 705,7
Sürtkü yağları, ton	30 527,1	13 658,4
Neft koksu, ton	225 945,0	14 677,1
Etilen polimerləri, ilkin formada, ton	79 705,6	74 365,9
İribuynuzlu heyvanın dəriləri, min ədəd	396,6	9 960,2
Emal olunmamış qoyun və quzu dəriləri, min ədəd	965,9	1 455,4
Kağız və karton, onlardan hazırlanan məmulatlar, ton	19,7	67,7
Pambıq ipliyi, ton	9 488,5	23 667,8
Toxuculuq materiallarından kisə və paketlər, ton	8 358,9	17 411,2
Qara metallardan çubuqlar, ton	23 366,2	12 608,5
Emal olunmamış alüminium, ton	34 583,8	71 438,8
Maye nasosları, ədəd	606,0	3 842,7

Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsində əsas ticarət tərəfdaşları

	Xüsusi çəkisi, faizlə					Yeri
	2014	2015	2016	2017	2018	2018
İtaliya	16,4	13,0	21,3	23,5	20,1	1
Türkiyə	5,8	12,1	10,8	11,1	11,0	2
Rusiya Federasiyası	6,3	8,5	9,3	8,9	8,2	3
Almaniya	8,5	8,7	4,6	3,7	4,7	4
İsrail	5,8	3,8	3,1	2,8	4,3	5
Çin	2,5	2,6	4,9	5,4	4,2	6
Çexiya Respublikası	2,1	2,8	1,3	2,8	3,4	7
Hindistan	2,6	1,4	2,8	2,1	3,0	8
Amerika Birləşmiş Ştatları	4,2	5,4	2,5	3,2	2,8	9
Ukrayna	1,5	1,5	1,5	3,7	2,7	10
Kanada	0,8	1,1	0,5	2,5	2,5	11
Tayvan (Çinin əyaləti)	1,4	0,6	4,3	1,2	2,4	12
İndoneziya	6,6	2,3	0,6	2,1	2,1	13
İsveçrə	0,8	0,9	0,8	1,0	2,1	14
Fransa	5,4	4,9	3,5	2,6	2,0	15
Gürcüstan	2,0	2,6	2,1	2,3	1,9	16
Portuqaliya	1,8	1,8	1,6	2,1	1,8	17
Böyük Britaniya və Şimali İrlandiyanın Birləşmiş Krallığı	3,6	2,6	2,6	1,2	1,7	18
İspaniya	2,7	1,7	2,5	1,8	1,6	19
İran İslam Respublikası	0,6	0,6	1,0	1,1	1,4	20

	Xüsusi çəkisi, faizlə					Yeri
	2014	2015	2016	2017	2018	2018
Avstriya	1,4	2,4	0,8	0,8	1,3	21
Yaponiya	0,8	2,5	1,4	0,7	1,3	22
Rumıniya	0,5	0,7	0,9	1,4	1,3	23
Xorvatiya	1,0	0,9	1,4	0,9	0,8	24
Koreya Respublikası	0,6	0,6	0,3	0,4	0,7	25
Qazaxıstan	0,8	0,5	0,6	0,6	0,7	26
Belarus	0,3	0,4	0,6	0,6	0,7	27
Tunis	1,4	1,3	1,0	0,8	0,6	28
Tailand	2,8	1,3	0,7	0,6	0,6	29
Niderland	0,7	0,9	0,5	0,7	0,6	30
Braziliya	0,7	0,5	0,8	0,7	0,6	31
Yunanıstan	1,0	0,7	1,0	0,7	0,6	32
Cənubi Afrika Respublikası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	33
Vyetnam	0,3	0,1	0,3	0,4	0,5	34
Türkmənistan	0,2	0,2	0,7	0,7	0,4	35
Cəbəllütariq	0,2	0,4	0,0	0,0	0,4	36
Norveç	0,1	0,7	1,3	0,7	0,3	37
Polşa	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	38
Uruqvay	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	39
Əfqanıstan	0,9	0,9	0,2	0,2	0,2	40

NƏQLİYYAT

Bəşər tarixində ən vacib kəşflərdən biri olan nəqliyyat vasitələri ictimai istehsalın müəyyən vasitəsi kimi özünü göstərməklə, çox böyük əməli əhəmiyyət kəsb edir. Nəqliyyat vasitələri, eləcə də onların hərəkəti üçün yolların mövcudluğu ayrı-ayrı tarixi dövrlərdə hər bir xalqın maddi mədəniyyətinin inkişaf səviyyəsini göstərən mühüm amildir. Nəqliyyat vasitələri ilə maddi nemətlərin və insanların yerdəyişməsi həyata keçirilir. Nəqliyyat vasitələri hər hansı bir ərazinin təbii-coğrafi şəraitindən, onun relyef quruluşunun xarakterindən asılı olaraq yaranmışdır. Məhsuldar qüvvələrin inkişafı, xalqın sosial-iqtisadi və mədəni inkişaf səviyyəsi, iqtisadi ehtiyacları da müxtəlif növ nəqliyyat vasitələrinin yaranması və təkmilləşməsində böyük rola malik olmuşdur.

Azərbaycanda nəqliyyat vasitələrinin sayı, ədəd

Nəqliyyat vasitələri	2014	2015	2016	2017	2018
Avtomobillər, cəmi	1291008	1322610	1330551	1342324	1370574
o cümlədən:					
minik avtomobilləri	1100124	1129596	1136983	1147437	1170672
avtobuslar	30943	31057	30958	30788	30704
yük avtomobilləri	141126	141273	141525	142857	147343
digərləri	18815	20684	21085	21242	21855
Motosikllər	2877	3215	3290	3077	3206
Hər 1000 nəfərə düşən avtomobillər	137	139	138	138	140
Hər 1 km şose yoluna düşən avtomobillər	68	70	70	71	71
Hər 1000 nəfərə düşən minik avtomobilləri	117	119	118	118	119
Hər 100 ailəyə düşən şəxsi minik avtomobilləri	52	52	52	52	53

İqtisadi rayonlar üzrə minik avtomobillərinin sayı

Nəqliyyat vasitələri	2014	2015	2016	2017	2018
Ölkə üzrə	1 100 124	1 129 596	1 136 983	1 147 437	1 170 672
Bakı şəhəri	645 244	634 111	606 976	574 513	559 563
Abşeron iqtisadi rayonu	48 264	50 881	52 631	54 819	58 310
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	102 133	110 775	117 859	124 110	128 639
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	37 520	40 412	43 203	46 576	49 467
Lənkəran iqtisadi rayonu	47 974	50 437	53 096	57 599	61 348
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	26 649	30 013	33 601	37 802	41 041
Aran iqtisadi rayonu	106 385	117 994	127 063	140 035	151 440
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	30 979	35 653	39 741	44 425	48 753
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	11 114	12 426	13 633	15 752	18 121
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	15 352	17 611	19 402	21 729	23 881
Naxçıvan Muxtar Respublikası	28 510	29 283	29 778	30 077	30 109

İqtisadi rayonlar üzrə hər 100 ailəyə düşən şəxsi minik avtomobillərinin sayı, ədəd

	2014	2015	2016	2017	2018
Ölkə üzrə	52	52	52	52	53
Bakı şəhəri	118	114	108	101	98
Abşeron iqtisadi rayonu	40	41	43	44	46
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	39	42	45	47	48
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	28	30	32	34	37
Lənkəran iqtisadi rayonu	30	31	32	34	36
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	24	27	30	34	36
Aran iqtisadi rayonu	28	30	32	35	38
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	20	23	28	31	34
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	26	29	32	35	39
Naxçıvan Muxtar Respublikası	25	25	26	26	25

Bəzi modellər üzrə minik avtomobillərinin sayı, ədəd

	Modellər	2014	2015	2016	2017	2018
	Vaz-2101, 03-06	199664	201032	200777	200216	199776
	Moskvic və onun modifikasiyaları	25244	25298	25170	25349	25292
	Qaz-24 və onun modifikasiyaları	26348	26561	26440	26582	26444
	BMW	23908	24945	25095	25442	26167
	Opel	41850	42641	42778	43003	44037
	Mercedes	189364	192685	193366	195368	199016
	Volkswagen	19233	20045	20178	20571	21418
	Ford	7414	8218	8547	8968	9897
	Chevrolet	10715	11365	11689	14895	15972
	Renault	4412	4678	4800	4933	7483
	Toyota	45003	46777	47282	48442	50797
	Nissan	31536	32525	32674	32824	33245
	Mitsubishi	20804	21261	21378	21440	21554
	Daewoo	10342	10719	10793	10791	10770
	KIA	29059	30745	31202	32004	34186
	Hyundai	57961	61477	62145	63511	68179
	LANDROVER	4726	5321	5484	5687	6048
	Lexus	8286	8665	8965	9263	9724

Nəqliyyat sektorunda yük daşınmasının strukturu , faizlə

Nəqliyyatın növləri	2014	2015	2016	2017	2018
Cəmi	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
o cümlədən:					
dəmiryolu	9,8	7,7	6,9	6,4	6,0
dəniz	4,5	3,0	2,6	3,7	3,6
hava	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
borukəməri	27,7	27,4	26,8	25,8	25,4
avtomobil	57,9	61,8	63,6	64,0	64,9

Nəqliyyat sektorunda əlaqə yollarının uzunluğu, dəniz yollarından başqa
(ilin əvvəlinə)

	2015	2016	2017	2018	2019
Ümumi istifadədə olan dəmir yolları, km	2066	2068	2071	2132	2133
Metropoliten yolları (qoşa xətt hesabı ilə), km	34,6	34,6	36,6	36,6	36,6
Magistral boru kəməri (ölkə üzrə), km	5402	5355	5431	5376	5438
o cümlədən:					
neft kəmərləri	1527	1526	1522	1523	1523
qaz kəmərləri	3875	3829	3909	3853	3915
Şosse yolları, km	19016	19016	19016	19016	19176
ondan bərk örtüklü	18859	18882	18895	18895	19056

İNFORMASIYA KOMMUNİKASIYA TEKNOLOGİYALARI

Ölkəmizdə uğurla həyata keçirilən sosial, iqtisadi siyasət telekommunikasiya və informasiya texnologiyaları sektorunun inkişafına da müsbət təsir göstərmişdir. Azərbaycanda 2013-cü ildə ilk telekommunikasiya peyki orbitə çıxarılmışdır. Dünya İqtisadi Forumunun 2013-cü ilin hesabatında "İKT-yə dəstəkdə hökumətin uğurları" və "Hökumətin gələcək baxışlarında İKT-yə verilən əhəmiyyət" indekslərinə görə ölkəmiz dünya üzrə ilk onluqda yer almışdır. 2013-cü il Azərbaycan Respublikasında "İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları ili" elan edilmişdir.

İnformasiya və rabitə xidmətləri (faktiki qiymətlərlə, min manat)

	2014	2015	2016	2017	2018
Cəmi	1623550	1641222	1623426	1731752	1897046
Rabitə xidmətləri	1389262	1379407	1325095	1391062	1441646
o cümlədən:					
sənədli elektrik rabitəsi	544	617	830	1600	1487
şəhərlərarası və beynəlxalq telefon rabitəsi	152478	115359	91871	63395	50690
şəhər-kənd telefon rabitəsi	62015	67341	68685	72973	65698
mobil telefon rabitəsi	915249	873396	825149	857034	878337
internet xidməti	110884	122018	119309	132692	145320
DATA xidməti	18308	15602	18322	21036	22286
digər xidmətlər	129784	185074	200929	242332	277828
İnformasiya xidmətləri	234288	261815	298331	340690	455400
o cümlədən:					
nəşriyyat fəaliyyəti	29164	25900	27614	23162	29601
proqramların tərtib edilməsi, radio və televerilişlərin translyasiya edilməsi	60497	57319	47256	54654	62018
proqram təminatının işlənməsi, bu sahədə məsləhətlər	69497	91345	113709	140094	174346
digər xidmətlər	75130	87251	109752	122780	189435

Telefon rabitəsi

	2014	2015	2016	2017	2018
ATS-lərin sayı, vahid	1646	1790	1817	1881	1949
ATS-lərin ümumi tutumu, min nömrə	1844,2	1854,5	1875,6	1892,2	1962,5
Ümumi istifadədə olan sabit şəbəkə telefonlarının sayı, min nömrə	1551,5	1500,0	1489,7	1500,2	1471,4
Sabit şəbəkə telefonlarının sayı, min nömrə	1485,3	1467,7	1452,0	1460,3	1462,4
Mənzillərdə olan sabit şəbəkə telefonlarının sayı, min nömrə	1362,9	1348,5	1321,7	1324,4	1309,7
o cümlədən:					
şəhər yerlərində	1074,2	1070,6	1046,3	1044,4	1024,7
kənd yerlərində	288,7	277,9	275,4	280,0	285,0
Mobil telefon abunəçilərinin sayı, min abunəçi	10101,9	10697,3	10189,0	10127,0	10339,7
Əhalinin hər 1000 nəfərinə düşən mobil telefon abunəçiləri, abunəçi	1073	1123	1057	1040	1053
Şəhərlərarası telefon danışığının sayı, milyon danışiq	101,2	94,7	79,7	66,4	59,7
İnternet qoşulmaların sayı, qoşulma	710400	750530	810215	892903	984121

Sabit şəbəkə telefonlarının sayı,

min nömrə

2018

Şəhərlərarası telefon danışığının

sayı, milyon danışiq

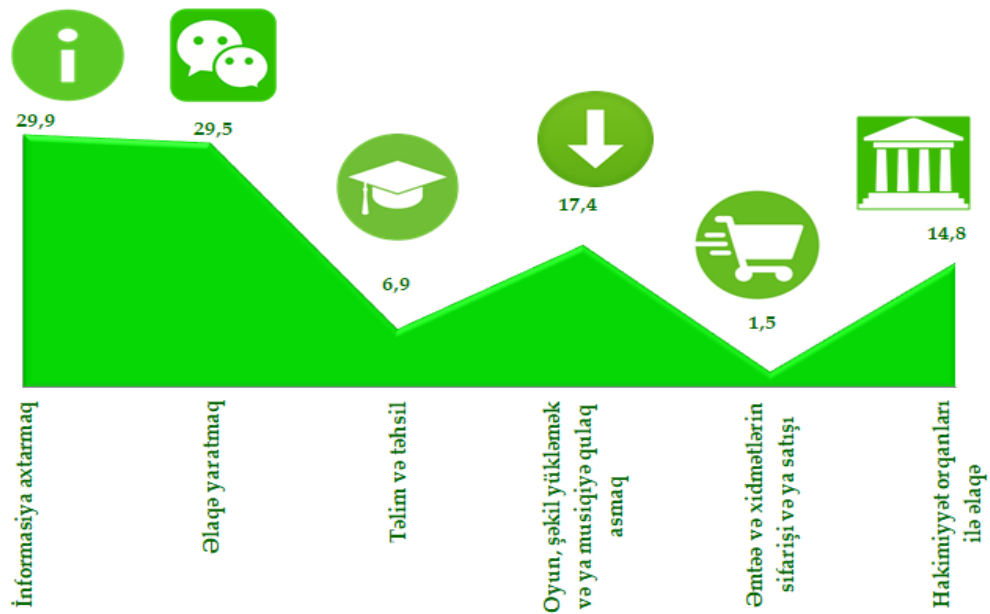
2018

İnternet istifadəçilərinin yaş tərkibi, yekuna nisbətən faizlə, 2018

İqtisadi rayonlar	Cəmi	o cümlədən:			
		24 yaşadək olan şəxslər	25-35 yaş qrupunda olan şəxslər	36-64 yaş qrupunda olan şəxslər	64 yaşdan yuxarı şəxslər
Ölkə üzrə	100,0	40,4	26,3	33,2	0,1
şəhər	100,0	37,7	26,5	35,8	0,1
kənd	100,0	41,7	25,4	32,8	0,1
Bakı şəhəri	100,0	35,1	30,9	33,8	0,2
Abşeron	100,0	46,4	21,9	31,6	0,1
Gəncə-Qazax	100,0	46,4	23,7	29,8	0,1
Şəki-Zaqatala	100,0	44,3	23,5	32,2	0,0
Lənkəran	100,0	37,5	26,7	35,7	0,1
Quba-Xaçmaz	100,0	40,2	24,4	35,4	0,0
Aran	100,0	41,3	25,3	33,3	0,1
Yuxarı-Qarabağ	100,0	41,0	28,9	30,1	0,0
Dağlıq Şirvan	100,0	42,4	24,2	33,3	0,1
Naxçıvan Muxtar Respublikası	100,0	38,8	25,1	35,9	0,2

İnternet şəbəkəsindən istifadənin məqsədləri və xarakteri, faizlə 2018

İnternetdən istifadə yeri (son 3 ay ərzində), yekuna nisbətən faizlə, 2018

İqtisadi rayonlar	Cəmi	Ev (mənzil)	İnternet klub (kafe)	İş yeri	Təhsil müəssisəsi	Kitabxana	Digər
Ölkə üzrə	100,0	69,1	3,3	17,8	7,3	0,7	1,8
Bakı şəhəri	100,0	67,8	0,4	24,8	6,3	0,5	0,2
Abşeron iqtisadi rayonu	100,0	63,5	4,0	24,2	6,7	0,8	0,8
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	100,0	72,3	4,1	12,9	8,3	0,5	1,9
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	100,0	71,2	4,2	15,0	6,9	1,5	1,2
Lənkəran iqtisadi rayonu	100,0	69,4	5,0	15,6	9,4	0,4	0,2
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	100,0	69,1	5,1	10,8	6,0	0,6	8,4
Aran iqtisadi rayonu	100,0	70,2	5,3	11,3	8,1	0,4	4,7
Yuxarı-Qarabağ iqtisadi rayonu	100,0	71,3	6,3	10,3	6,3	2,3	3,5
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	100,0	71,8	4,5	14,9	6,9	1,5	0,4
Naxçıvan Muxtar Respublikası	100,0	70,0	3,3	16,9	7,4	1,5	0,9

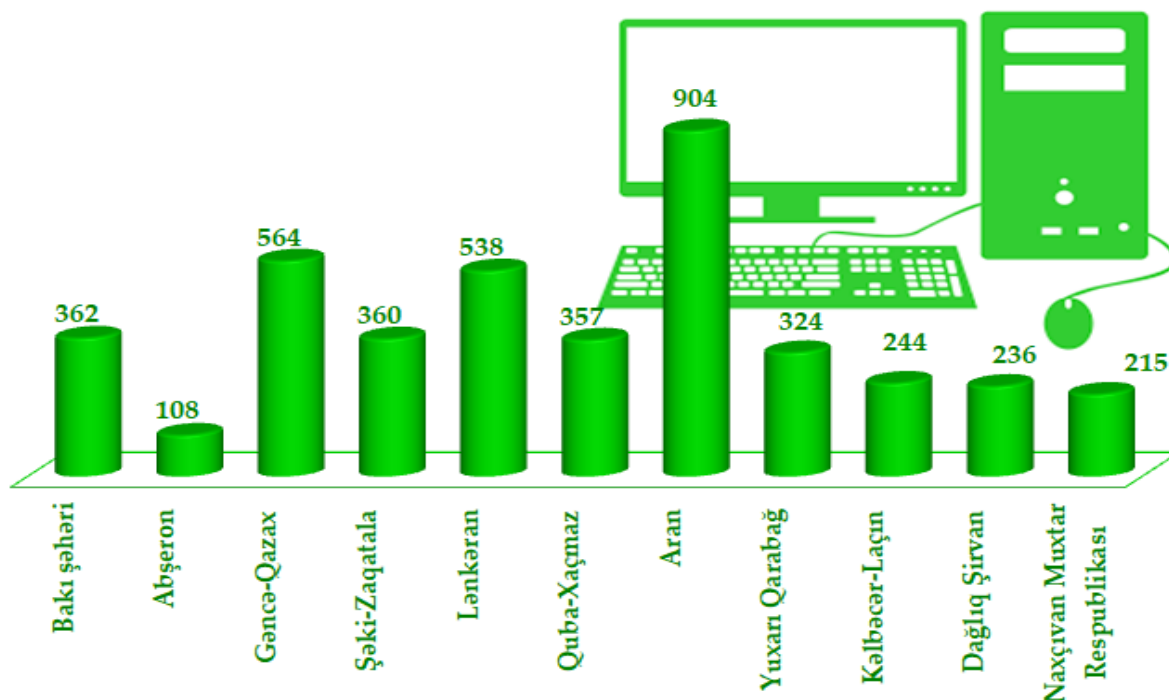
İnternet istifadəçilərinin təhsil səviyyəsinə görə bölgüsü, faizlə, 2018

İqtisadi rayonlar	Cəmi	o cümlədən:		
		ümumi orta təhsil	orta təhsildən sonrakı, qeyri-ali təhsil	ali təhsil
Ölkə üzrə	100,0	60,2	18,1	21,7
şəhər	100,0	57,1	17,8	25,1
kənd	100,0	64,0	18,5	17,5
Bakı şəhəri	100,0	63,0	18,2	18,8
Abşeron iqtisadi rayonu	100,0	62,0	15,3	22,7
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	100,0	63,6	15,9	20,5
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	100,0	59,6	20,8	19,6
Lənkəran iqtisadi rayonu	100,0	58,8	20,5	20,7
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	100,0	61,6	19,8	18,6
Aran iqtisadi rayonu	100,0	62,2	17,7	20,1
Yuxarı-Qarabağ iqtisadi rayonu	100,0	62,7	14,5	22,8
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	100,0	62,1	16,2	21,7
Naxçıvan Muxtar Respublikası	100,0	43,7	22,0	34,3

Hər 100 nəfərə düşən internet istifadəçilərinin sayı

	2014	2015	2016	2017	2018
Ölkə üzrə	75,0	77,0	78,0	79,0	79,8
Bakı şəhəri	87,8	89,2	89,4	91,4	91,6
Abşeron iqtisadi rayonu	83,9	85,7	85,9	87,8	88,1
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	76,1	78,6	79,6	84,9	85,4
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	68,4	70,7	72,7	79,2	80,4
Lənkəran iqtisadi rayonu	66,7	68,7	70,7	77,8	79,3
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	68,1	70,2	71,9	79,1	80,0
Aran iqtisadi rayonu	67,4	70,0	71,4	79,2	80,2
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	57,4	60,1	60,7	70,6	74,4
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	-	-	-	-	-
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	66,1	68,6	69,9	79,3	80,1
Naxçıvan Muxtar Respublikası	81,9	82,2	82,4	85,1	85,4

Kompüteri olan məktəblərin sayı 2018

İnternetdən istifadə etmiş şagirdlərin sayı

	2014	2015	2016	2017	2018
Ölkə üzrə	608 978	643839	679829	711301	734 946
Bakı şəhəri	211 788	232341	242002	262122	275 786
Abşeron iqtisadi rayonu	62 125	51672	52740	54827	57 346
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	73 323	70138	84730	86313	88 012
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	30 308	36651	36868	38346	39 505
Lənkəran iqtisadi rayonu	31 124	38578	39438	40468	41 409
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	28 598	28844	29340	30162	30 248
Aran iqtisadi rayonu	95 202	107525	108126	109225	110 672
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	15 303	16597	17608	18002	18 162
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	11 408	8359	8681	9231	9 299
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	12 770	14506	17753	18387	19 353
Naxçıvan Muxtar Respublikası	37 029	38628	42543	44218	45 154

İstifadə olunmuş mənbələr

president.az

stat.gov.az

eco.gov.az

edu.gov.az

ensiklopediya.gov.az

sənaye.gov.az

mst.gov.az

e-qanun.az

portal.azertag.az

mektebgushesi.az

gsaz.az

azerbaijan.az

agroexpert.az

worldpopulationreview.com

worldatlas.com

un.org

az.wikipedia.org

big.az

kayzen.az

ednews.net

freepng.ru